

Annotationes in Euangelium

A. D. E.
ph. 2.
 aliquando natura filij iræ, sicut & ceteri. sic enim loquitur Paulus ad Ephes. 2. Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatē suam, qua dilexit nos, cum adhuc inimici, & peccatores essem⁹ p nobis mortuus est. Certe maius quid esse cernitis sanguinem nobis, quā aquam Iudæ pedibus ministrasse; nobis, inquam, etiam peccatoribus, & inimicis, sicut & ipse Iudas, quem Dominus primum lauit; hoc autem non alia ratione factum fuisse credimus, quā quia Iesus cum dilexisset suos, in finem vsque dilexit. Videte quid ipsemet Ioannes dixerit super hac re in libro Apocalypsis capite 1. *Dilexit nos, & lauit nos in sanguine suo.* Vbi Richardus de Sancto Victore in hunc modum argumentatur, *non lauisset, nisi dilexisset, &c.* Quare non prius lauit, & postea dilexit; sed prius dilexit, & postea lauit: atq; adeò nos adhuc fædos dilexit, quod significavit Paulus verbis citatis, *cū peccatores essemus, &c.* Quo sensu etiā explicanda sunt illa sponsæ verba Canticorum cap. 1. *Nigra sum sed formosa filia Hierusalem, sicut tabernacula cedar, sicut pelles Salomonis. hoc est,*

11
 nigra sum ex me sicut tabernacula cedar; sed tamē sic dilecta, reddita sum formosa sicut pelles Salomonis. Quæ expositio est D. Bernardi serm. 25. in Cant.

12
 Notandum est autem verbū, *lauit*, in prædictis verbis Ioānis: dicit enim magnam sanguinis vim, quæ non solum ad aspergandos, sed etiam ad lauandos omnes homines sufficeret: vbi etiam maximè splendet diuinæ bonitatis, & amoris largitas: cū enim vel vna sanguinis Christi gutta, ad redimendos omnes homines sufficeret, totum nihilominus sanguinem voluit effundere: quam ob causam hominū redemptio appellatur copiosa. Psal. 129. *Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.* Quem locum expēdens D. Bernardus serm. 22. in Cant. *Bene, inquit, copiosa, siquidem non gutta, sed vnda sanguinis quinque per partes corporis emanauit.* Qua eadem ratione Christi passio excessus appellatur à Luca cap. 9. *Erant, inquit, Moyses, & Helias visi in maiestate, & dicebant excessum, quem completurus erat in Hierusalem.* Idcirco dici posset, Christi passionem per mare rubrum fuisse signifi-

Apoc. 1.

Rich.

Cant. 1.

Psal. 129.

Beati

Luci

ca.

catam: vere enim vis illa sanguinis, mare fuit sanguineū, in quo omnes reuerſi, & abluti ſumus. Nemo igitur iā miretur, quod lauaturus Ieſus diſcipulorū pedes, incipere vellet à Iuda inimico, & proditore: cum enim ipſe in finem diligeret, conſe-

13. quens erat vt omnia amoris ſigna eiſdem exhiberet, & maxime Iudæ, vt eum amore vince-
ret, ac moliret. Hinc etiā, & Petrus acquieſcere deberet Chriſto pedes ipſius lauare volenti. Cum enim Ioannes præmiſiſſet de Chriſto, quōd dilexiſſet ſuos, qui erāt in mūdo vſque in finē, oporteret eū non recuſare, nec mirari quod tanta maietas ad pedes ſe prouolueret peccatorum: eſt enim amor, vt ait Bernardus, *Dignitatis neſciens, affectu potens, ſuas vſque efficax.* Et hoc fortè ſenſu explicari poteſt, id, quod Ieſus ait Petro. *Quod ego facio, tu neſcis modo; ſcies autem poſtea.* Quasi diceret. Non dum ſatis oſtendi vobis quanta hoc dilectione, & charitate faciam: *ſcies autem poſtea*, hoc eſt, cum in cruce pendēs etiam pro inimicis, lauauero eos in ſanguine meo, tunc apparebit quod vſque in finem diligam. Deni-

que tunc ſcies, quod hoc opus non ex neceſſitate fecerim, ſed ex ſola charitate, vt & vos etiā iuxta hoc exemplum, alter, alterius pedes noſcatis lauare.

Sæpe Deus multa facit, quæ hominum iudicio vidētur, quia incompreheſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Scimus Iudam Apoftolum fuiſſe, ac Magiſtrum ſuum Ieſum Chriſtum vendidiſſe, & poſtea laqueo ſuſpenſum, diem ſuum obijſſe; & tamen cum hæc omnia Deus præuidiſſet, elegit eū in Apoftolum. Si factum iudicare velis, certiffimè corrues: huius enim rationem, *tu neſcis modo, ſcies autem poſtea.* Ideo Apoftolus prima ad Cor. 4. *nolite, inquit, Ante tempus iudicare, quoad vſque veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarū.* Ecce craſtina die videbis rem mirabilē, quàm noli iudicare, ſi non vis errare. Videbis latronem, qui nihil aliud fecit tota vitæ ſuæ periodo, quam latrocinia, & homicidia exercere, de

Cruce tamen ad Cœlū euolaſſe. Iudam verò, qui dulces cum Chriſto capiebat cibos, cœleſtisque eius doctrina cum alijs Apoftolis erat inſtructus, de

Q mensa

1. Co

14.

Annotationes in Euangelium

mensa tamen Domini videbis in puncto ad infernum descendentem. Quid hoc est Domine Iesu? Si sic futurum præuideras quare Iudæa ad Apostolatus honorem vocasti latronem tot latrocinia totq; homicidia perpetrare permisisti? quod ego facio, inquit Dominus, tu nescis modò, scies autem postea. Adhuc mirabilius quid accipite. per diem festum consueuerat præses populo dimittere unum vincetum, quem uoluissent: habebat autem tunc vincetum insignem, qui dicebatur Barabbas. **Mate.** 27. Congregatis ergo illis ait Pilatus. 15. Quem uultis dimittam uobis, Barabbam, an Iesum, qui dicitur Christus? sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum; & ecce, postulantis Iudæis, Barabbas insignis homicida dimittitur à Pilato, Iesus uero innocens flagellatus Iudæis crucifigendus traditur. Si huius rei à Deo rationem quæras, respondebit. Quod si hoc nescis modò, scies quidem postea: ideò namq; uniuersalis ueniet iudicij dies, ut nihil sit tam occultum, quod illic non sciatur; & tunc Deus iustificabitur in sermonibus suis, & vincet in ijs, in quibus modò ab impijs iudicatur. Iudicatur autem Iesus nunc

in sua humiliatione à quibusdã, qui uidentes quod factus homo exinanit semetipsum factus obediens usque ad mortem crucis, dixerunt, non est ipse. Hieremix. 9. Negauerunt Dominum, & dixerunt non est ipse. de quibus Chrysostomus, ad eò, inquit, humiliatus est propter nos, ut erubescant homines talem, tantamque humiliationem Deo applicare, negentq; ipsum ad infima nostra descendisse. Unde & ipse Dominus noster Matth. 11. ait, Beatus, qui non fuerit scandalizatus in me. In quò locum Gregorius, Infidelium, inquit, mens graue in illo scandalum pertulit, cum eum post tot miracula morientem uidit; indeque contra Deum homo scandalum sumpsit, unde ei amplius debitor fieri debuit, ut honoretur: tanto enim Deus ab hominibus honorandus est, quanto pro hominibus indigna suscepit.

Indigna quidem diuinæ altitudinis, ac maiestatis, tanta humiliatio; uerum quia de ore ipsius ueritatis audiuius talia oportuisse Christum pati, ut in regno ipsius hæreditatem haberemus, id quod etiam Petro hodie dixit illis uerbis, Si non laaero te, non habebis partem me-

Pl. 50
 eum, hoc est, non cohereditabis mecum Dei Patris regnum, dicamus cum Propheta, *amplius laua me Domine ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me;* vel cum Petro cui cum Dominus dixisset, *si non lauero te, non habebis partem mecum,* ipse respondit, *Domine non tantùm pedes, sed & manus, & caput, & totum corpus:* quod enim nescio modo, certo scio, quod te docente, sciam postea.

16
 Cum hæc ablutio pedum facta sit à Christo Domino ad significandam animi præparationem & cordis munditiam in ordine ad sacram corporis, & sanguinis eius cõmunionem, videndum nobis est, quid ipse significare voluerit cum dixit Petro, *qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet:* Beatus Augustinus hic, Rupertus, & Bernardus sermone de Cœna Domini, verba illa, *qui lotus est,* de peccatis mortalibus intellexerunt; cum verò ait, *non indiget nisi vt pedes lauet,* de venialibus intelligendum esse voluerunt; quasi vellet Christus eum, qui ad Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum accedere voluerit, debere quantum in se est non solum à mortalibus delic-

tis conscientiam per pœnitentiæ Sacramentum mundare (dicitur enim à sanctis pœnitentiæ lauacrum, seu laboriosum Baptismum) sed à venialibus etiam abluendum, quæ per pedes solent significari. Hæc autem cordis munditia à mortalibus quidem necessaria est iuxta illud Pauli 1. ad Cor. 11. *Quicumque manducauerit panem, & biberit Calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini, &c.* à venialibus autem non ad necessitatē spectat, sed ad consilium. Illud ab amicis requiritur, hoc à charissimis, iuxta illud Canticorum cap. 5. *Comedite, amici, & inebriamini charissimi.* Quæ verba putat Greg. Nicænus, & Theodoretus esse prophetiam de Sacramento Eucharistiæ, quod sub iisdem ferè verbis institutum est in die Cœnæ. Amicis igitur, hoc est ijs, qui in gratia Dei sunt, & charitate, libera comedendi cõceditur facultas: charissimis verò, hoc est, ijs, qui non solum à grauibus criminibus cauēt, sed à leuissimis etiam offensis se custodire student, ne leui saltem maculare vitam fame possint, conceditur vt ab vbertate mense Dei inebrientur.

Annotationes in Euangelium

17. Observandum est autem hu-
iusmodi mentis præparationē
in sacerdotibus maximē requi-
ri, idq; Christum in lotionē pe-
dum voluisse significare: non e-
nim alijs quam discipulis, quos
sacerdotes instituebat, pedes la-
uisse legitur significans eosdem
ita mundos esse oportere, vt ne
in ipsorum quidem pedibus sor-
des esse patiatur, hoc est, vt ne
leuibus quidē criminalibus, pe-
dis puluere significatis, sacerdo-
tes seiplos inquinari patiantur;
id quod Saluator noster etiā sig-
nificauit cum Petro totum cor-
pus iam lauare permittenti, res-
pondi, *Qui lotus est, non indiget
nisi vt pedes lauet.* Volens itaque
Dominus Iesus Discipulos suos
participes facere magnæ illius
dulcedinis, quam Deus abscon-
dere solet timentibus se, voluit
prius eos mundare omnibus in-
quinamētis, ne quid, impedimē-
ti in eisdem inueniretur: solet
enim diuina illa dulcedo tanti
Sacramenti quibuscunq; sordi-
bus, etiā pedis puluere, hoc est
minimis, & venialibus delictis
impediri: quis enim rosaceam
aquam in vasis cænoſis, & im-
mūdis vnquam reponet? quid
est digna conuersatio nisi præ-

tiosissimū odoramentū, quod,
qui vel sūmis labijs degustauit,
statim dicit, *Anima mea liquefa-*
cta est, vt dilectus meus locutus
est mihi. Pretiosa est, inquit Ber-
nardus, *consolatio diuina, & non*
datur admittētibus alienam. &c.
Qui igitur illam desiderat, etiā
si locutus sit, totusq; mundus à
grauibus peccatis, curet etiam
pedes lauare, hoc est, seipsum à
venialibus mundare, sicut ait
Christus, *qui lotus est non indiget
nisi vt pedes lauet:* Sic enim po-
terit, & vt amicus comedere,
& vt charissimus præclaro Dei
calice spiritualiter inebriari.

Postquā Dñs noster lauit pe-
des Discipulorū, cum iterum cū
eisdem ad mensam sedisset, seu
de more recubisset, rationē-
que illis de pedum lotionē red-
didisset, *turbatus est spiritu,* vt
ibi notauit Ioannes Euangelis-
ta; nos autem adnotandum du-
ximus maximam ibi tunc tem-
poris factam fuisse contentio-
nem inter Christum, mortem,
& amorem; ex tribus verò so-
lus amor triumphauit: Chris-
tus enim, etsi verus Deus,
quia tamen verus etiam homo,
morti debitum soluit, verum-
tamen quia Deus est, mortem
ip-

Canti

Bern

18.

ipsam moriendo superavit: sic enim mortem cōminatus fuerat Osæ. 13. *Ego ero mors tua o mors; quam prophetica cominationē ut adimpleret, mortem nostram moriendo destruxit, sicut etiam & vitam resurgendo reparavit. Adeo autem verum est Iesum nostrum moriturum, habuisse mortis imperium, ut cum in cruce penderet iam iam extremum spiritum in manus Patris traditurus, non fuerit ausa accedere mors ipsa, nisi vocata; id, quod ex sententia beati Athanasij, factum est, quando ipsemet Iesus *inclinato capite tradidit spiritum: tunc enim, & non prius, mors quasi signo capitis, Christoque annuente accessit; neque enim aliter, nisi eo iubente accessisset. Accedens ergo aculeum infixit, sed in ipsa punctione vitam amisit velut apis; hoc ipsum Regius vates de Iudæis Christum circumuenientibus in die passionis Domini, eumque ut crucifigeretur clamantibus, in Psal. 117. prædixerat illis verbis, *circumdederunt me sicut apes; quo loco tacite ostendit eos dum Christo corporalem vitam eripere voluerunt, se ipsos iam spirituali vita***

priuisse, sicut apes, quæ aculeum infigentes, se ipsas oportet euiscerare, & occidere.

Miserat ministros suos mors in hortum ut comprehenderet Iesum, manum scilicet armatam, exercitum dico missum à principibus sacerdotum, qui omnes vnica tantum voce Iesu dicitis, *Ego sum, ceciderunt retrorsum, nec potuerunt manus iniicere in illum, nisi facta eis ab ipso potestate; hoc autem idem factum est, ut ostenderet Dominus noster posse se & illos euertere, & manus eius, mortemque ipsam euadere si vellet. Notauit hoc Cyrillus Alex. libro 11. in Ioā-*

Clem
Alex.

197

Hanc Christi potentiam eripiendi se de manibus inimicorum, de mortisque imperio se liberandi si vellet, David Propheta prædixit Psalm. 87. cum in persona Christi sic ait. *Aestimatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum sicut homo sine*

Osæ. 13

lib. q.
ad An
tioch
q. 76

Psalm
117.

Annotationes in Euangelium

adiutorio inter mortuos liber; quasi diceret. Existimarunt multi me similem esse reliquis ad inferos descendentibus, qui non possem me neque à morte, neque ab inferis liberare; cum tamen vsque adeò superior, & potentior morte essem, vt etiam mortuus, atque inter mortuos cõstitutus liber essem, in mea; esset potestate mori, aut non mori; ad inferos descẽdere, vel non descendere; ex quibus iam vides Christũ cum morte duello confluxisse mirando, in quo de morte ipsa victoriam, moriendo tamen, reportauit. Restat modo videndũ quod amorem de morte, tum de Deo ipso triumphauit.

Voluit mors hodie separare Christum ab Ecclesia charissimasponsa; separauit animam ipsas à corpore, positum est corpus eius in sepulchro; vnde & iam videbatur ipsemet Christus à suis corporaliter separandus. Venit vnus amor de morte triumphaturus, non erit, inquit, vt vis; quos Deus coniunxit, tu non poteris separare. Recedet quidem ab illis corporaliter, ita tamen vt etiam maneat iuxta verbum eius; *Ecce ego*

vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem sæculi. Sicut audiuius, fratres, ita & vidi-mus, in ciuitate Dei nostri, hoc est in Ecclesia, in qua ipse Dominus noster nobiscũ est, eritq; sicut ipse promiserat, vsque ad consummationem huius sæculi; id, quod hodierna die factum est, amore imperãte, ac de Deo ipso triumphante in Christo Iesu Domino nostro, qui præ maximo in Ecclesiam amore, ne vnquam ab illa posset separatus inueniri, cœnantibus discipulis dedit corpus suum in cibum, sanguinemque in potum; & vt iugiter in Ecclesia permaneret, ait. *Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.*

Verè fortis est vt mors dilectio. Quid si dixerim morte ipsa fortiolem? expende modò fortitudinem amoris. Deũ sub speciebus huius sacramenti conclusit: quanuis enim ibi solum sit ex vi verborum Christi corpus, & sanguis, ipsa tamen diuinitas per concomitantiam, ibidem est: id enim ex hypostatica vnione diuini Verbi ad naturam humanam, oportet confiteri. Si igitur mors fortis est, quia nemo illi vnquam restitit, amor

amor non erit fortior, qui Deū à quo ipsa ligata est, tam facili potuit negotio alligare? Audi Aug. Augustinum in Psalm. 121. explicat enim ibi verba illa Cant. 8. fortis est ut mors dilectio. Magnificentius, inquit, exprimi non potuit fortitudo dilectionis: quis enim resistit morti? resistitur ignibus, ferro, potestatibus, & regibus; venit una mors, quid ei resistit? &c. Concinit illud Platonis lib. 2. de amore. Quoad fortitudinē, inquit, nec Mars quidem amori resistit; quin etiam pro alio mori amantes soli eligunt, &c. Deniq; in Canticis Canticorum scribitur. Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum; quibus verbis ipse diuinus sponsus semel, atque iterum se vulneratum, ac quodammodò victum ab amore fatetur sponsæ Ecclesiæ, quam Deus sic dilexit ut filium suum vnigenitum daret hodie in cibum, crastina verò die flagellandum, spineis coronandum, ac denique inter duos latrones crucifigendum pro amore sponsæ suæ Ecclesiæ, & redemptione. Quid violentius, inquit Bernardus? trium-

phat de Deo amor. Quid tamen tam non violentum?

Vidisti violentiā diuini amoris? audi etiam ex diuinis literis quam non fuerit violentus; & primūm ex Isaia. c. 53. Oblatus est, inquit, quia ipse voluit. Deinde Psalm. 53. Voluntariē sacrificabo tibi. Vbi sic habet Ambrosius. Ad sacrificium passionis voluntarius accessit, meritoque prædixit, voluntarie sacrificabo tibi. Idem habes ex Psalmo 39. In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui; tunc dixi Ecce venio. Postremò Isaia 50. Corpus meū dedi percutientibus, & genas meas vellentibus; faciem meam non auerti ab increpantibus, & conspuentibus in me. Adde quod & Iudæ etiam dixit, quod facis, fac citius. Ex quibus omnibus, & multis alijs, quæ adduci possent aperte constat Christum Dominum quanuis amore victum, & triumphatum, voluntariē tamen ad passionis calicem accessisse, ut verum sit, quod de diuino amore dixit Gregorius Nazianzenus, qui eum fortem, & dulcem tyrannum appellauit.

Aug.

Plato.

Cant.

Bern.

Ps. 53.

Ps. 53
Ambr

Psalm
39.

Ps. 50.

21.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM,

Pro Dominica Resurrectionis.

Nolite expanescere. Iesum quæritis Nazarenum crucifixum? surrexit, nō est hic. Marc. 16.

I.
Apoc.
53

Vm Ioannes Euangelista inter alia multa in suis reuelationibus librum vidisset signatum sigillis septem, nec ab aliquo posset aperiri, amare flebat, quod nemo inuentus esset dignus aperire librum, & soluere signacula eius; & ecce vnus de viginti quatuor senioribus *ne fleueris*, inquit, *Ecce vicit Leo de tribu Iuda aperire librum, & soluere septem signacula eius.* Quibus verbis Ioāni spē iniecit fore vt Christus Dominus, qui omnia omnino tanquā Leo vicerat, etiam librum illum resignaret, vt mysteria ibidem comprehensa vulgarentur. Est autem liber ille, relictis alijs expositionibus ipsemet Christus, cuius septem sigilla, septem sunt nostræ redemptionis mysteria, in cæremonijs, & figuris legalibus abscondita, sicut docet D.

Hylarius in præfatione in Psalmos, videlicet incarnatio, natiuitas, passio, resurrectio, assensio, missio Spiritus Sancti, aduentus ad iudicium.

Quòd verò Christus liber sit, ostenditur primùm ex illis verbis Psal. 138. *In libro tuo omnes scribentur*; quem locum de Christo, qui de se loquens dicit se esse librum, in quo omnes prædestinati scribuntur, intelligunt Haimo, Magister Sententiarum, & alij, congruitque illud Isaię. 49. *In manibus meis descripsi te.* Vbi ipsemet Christus de se tanquā de libro loquitur. Fuit liber hic apertus, & extensus in Cruce, vt omnes in eo maximarū virtutū exemplaperlegerēt, vimq; illam amoris, quo Deus nos fuit profecutus, intelligerent. Scriptus erat intus, & foris intus quidem per amorē, & dolorem; foris

foris autem per vulnera: quia verò foris labores, quos pro nobis ferebat videbamus, opus fuit læcea latus eius aperiri, ut magnitudo amoris, à quo illa exteriora signa oriebantur, cerne- retur.

Il. 30. Eodem pertinet illud Isaïæ 30. *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum:* quia enim Christus & præceptor erat simul, & liber, ipsemet in se ipso tanquã in libro dabat omnis probitatis documenta: quia verò satis erat ad illum vel tacentem respicere, ad hanc coelestem doctrinã capescendam, dicitur, *erunt oculi tui videntes.* Notandum est autem quod sequitur, *& aures tue audietes verbũ monentis post tergum.* In quo ostenditur nec tanta amoris signa satis fuisse ad hominem moliendum; quin potius neglexisse, tergaque dedisse tanto præceptori. Simulque significatur maximus Christi in nos amor, qui à nobis derelictus non cessat post tergum sequi, & illis verbis Canticorum cap. 6. clamare, *Revertere, revertere Sion amitis, revertere, revertere, & intucamur te.*

De Christo etiam aliqui interpretantur librum illum, de

quo Dominus ad Abacuch. c. 2. ita loquitur. *Scribe visum, & ex- plana eum super tabulas, ut percurret, qui legerit eum.* Quo loco præcipit Deus Prophete, ut scribat librum maiusculis characteribus, illumque in tabulis explicet, ut qui legerit non hæreat. Qui liber super tabulas scriptus, Christus est in Cruce extensus: maiusculis literis cõscriptus, id est, quam maximis virtutum exemplis, ut nemo in eis perlegendis possit hætere: sed si velit, facile lectionẽ persequatur, unde sibi vivendi normam possit accipere. Quare meritò Paulus ad Galatas. 3. eosdem arguit, & carpit, quod non obediant veritati fidei, cum iam illis Christum crucifixum toties prædicauerit. *O insensati Galatæ; quis vos, inquit, fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Christus proscriptus est, & in vobis crucifixus?* hoc est, ut Hieronymus exponit, quibus per meam prædicationẽ ita manifestata est eius passio, ut ipsum ante oculos pendere putaretis: proscriptus, inquam est, hoc est, sententiam damnationis accepit. Vel, ut alij volunt, ante quorum fidei oculos Christus crucifixus est, quasi liber depi-

Abac. 2.

Ad Galat. 3.

3.

Annotationes in Euangelium

Chry
sost.

depictus, ac descriptus illustris-
simis amoris documētis. Hi au-
tem non *proscriptus* legunt, sed
prescriptus, id est, ante scriptus,
seu depictus. Sic Chrysostr^o,
& Theophylactus, ut sit sensus
Christū fuisse veluti librū aper-
tum, & explicatum, ante oculos
fidelium positum, in quo expe-
dite legi poterat quidquid ne-
cessarium est ad salutem, quem-
admodum bonus latro, & Cen-
turio, ante quorum oculos Chri-
stus pependit, eius diuinitatem
ibi legere potuerunt; ille Domi-
num agnoscens, & regem, dum
ait, *Domine memento mei dum ve-*

Luc.
232

neris in regnum tuum; hic verò fi-
lium Dei, cum dicit, *Filius Dei*
erat homo iste; & multi alij, de
quibus Euangelista ait, quod *re-*
uerrebantur percutientes pectora sua.
Hinc est quod angelus de cę-
lo descendēs in aurora Domi-
nicę resurrectionis, eam mulie-
ribus annuntiaturus, posset eas-
dem infidelitatis arguere: cum
enim ipsę iuxta Crucem stetis-
sent, atque ante oculos Christū
crucifixum, veluti librum aper-
tum, sibi, omnibusq; legendū,
resurrectionem eiusdem tertia
die futuram ibi legere nescien-
tes, valde mane vna sabbatorū,

cū iam tertia dies esset, veniūt
ad monumentum cum aroma-
tibus; & quem viuum quærere
deberent, adhuc in sepulchro
mortuum quæsierunt; id, quod
angelus apparens eis notasse vi-
detur cum dixit, *Iesum quæritis*
Nazarenum crucifixum? surrexit,
non est hic. Sic Deus promiserat
per Esaiam c. 53. *Ascendet sicut*
virgultum coram eo, & sicut ra-
dix de terra sumentis. Etenim sicut
virgultum abscissum magis cres-
cit, ita Christus abscissus per mor-
tem, iterum per resurrectionē
pullulauit, Sicut etiā radix quo
ad aspectum quidem oculorū
latet sub terra defixa, sed tamen
foras virtutem suam exerit, ita
verbum latuit quidem in carne,
latuit in cruce, latuit in tumulo;
tertia verò die post passionem
suam, de terra non solūm sicut
radix pullulauit, sed & sicut vir-
gultum refluoruit, iuxta verbum
suum in Psalm. 27. *refloruit caro*
mea; qui locus ad Christi resur-
rectionem pertinet, idque illu-
strius expressit Dominus per E-
zechielem cap. 17. *Sumam ego*
de medulla cedri sublimis, & po-
nam de vertice ramorum eius, te-
nerum dstringam: & plantabo su-
per montem excelsum, & eminentem:

Il. 11

41

pl. 11

Exco. 17.

tem:

tem: in monte sublimi Israel plantabo illud; & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam; & habitabunt sub ea omnes Volucres, & vniuersum volatile sub vmbra frondium eius nidificabit. Est autem hic surculus, qui in monte sublimi Israel plantari promittitur, ipse Rex Messias in monte Caluarie crucifixus, sicut ex Septuaginta interpretibus aperte colligitur, qui ita transtulerunt. *in monte sublimi Israel suspendam illum.* Ita expendit Theodoretus in commentarijs super Ezechielem.

Eandem ex Christo mortuo generationem prænuntiavit Esaias cap. 53. vbi postquam Christi passionem commemorauit, quasi exponens illum per mortem plantatum, in fructus vberimos pollulasse, subiunxit; *generatione eius quis enarrabit.* hoc est, quis poterit enumerare, innumerabilem sobolem, quæ ex eo orietur? idem tacite pollicitus est Esaias eodem capite 53. sub illis verbis, *abscissus est de terra viventium.* Vbi notandum est *abscissum*, dixisse, non auulsum, seu eradicatum: quia Leo noster de tribu Iuda, radix David,

per resurrectionem erumpens gloriosus, mirum in modum esset germinaturus. Cum igitur hæc omnia tum ex Christi assidua prædicatione, tum etiam ex ipsa in cruce aperti libri lectione, hoc est ex Christo in cruce pendente, has mulieres oporteret ediscere, & legisse, nõ erat cur iam tertia adueniente die, Christum quærent crucifixum, sed potius gloriosum, immortalem, atque ab inferis resuscitatum: quia tamẽ dies erat festus, gloriosus, dies exultationis, & lætitiæ, angelos noluit eas contristari modicæ fidei arguendo; imò vt easdem consolaretur ait. *Nolite expauescere. Iesum quæritis Nazarenum crucifixum? surrexit, non est hic.*

Vbi notandũ est, quod quã-
nis mulieres istæ diluculo sur-
rexissent vt Iesum vngerent, iã
ille surrexerat, vt eas consolare-
tur; ait enim Bernardus, *accele-
ra quantumuis, inuenies eum, non
preuenies: temerè tibi aliquid tri-
buis; magis amat, & ante.* Innuit
hoc Regius vates cum ait. *Er-
raui sicut ovis, quæ perijt, quæ re-
seruum tuum Domine.* Psal. 118. Psal. 118.
quid hoc ais Propheta? fateris
te errasse, vis inueniri? quære

pa-

Annotationes in Euangelium

pastorem tuum, & inuenies. Posset quidem quærere, inueniri autem non, nisi à pastore ipso reductor: sic enim ouibus errabundis solet euenire. Vnde
Beia. & Bernardus ad illa verba spõ-
sæ, *quæsiui, quæ diligit anima mea,*
sic habet, *non quæreres ò sponsa,*
nisi prius quæreres.

Quæruatur prius tres istæ
feminae, quàm Apostoli, quia fu-
gientibus illis, ipsæ nunquam à
latere Christi de cruce penden-
tis recesserunt, donec in monu-
mento eum deponentes cum
Maria matre eius domum abie-
runt, vbi vnguenta præparantes
vna sabbati valdè diluculo in
monumentum se contulerunt:
pius ergo Dominus vt tam pij
operis, tantique laboris merce-
dem redderet primum se se ob-
tulit eis resuscitatum. Deinde,
cum Dominus vellet dispersis
Apostolis notam facere gloriã
suam, hoc est mysteriũ, seu se-
cretum resurrectionis suæ, hoc
illis munus iniunxit, quod citius
exequerentur; & bene, quia ve-
loces pedes earum ad arcana
quæque diuulganda. Vnde dicẽ-
te Angelo, *Ite dicite discipulis eius*
& Petro qui præcedet vos in Ga-
lileam, subditur, *at illæ euntes fu-*

gerunt de monumento. Hoc est, ve-
locissimè currẽtes prænimia ce-
leritate fugere videbantur, vt
resurrectionis Dominicæ secre-
tũ, sicut Angelus præceperat
discipulis reuelarent.

*Nolite expauescere. Iesũ
quæritis Nazarenum
crucifixum? Surrexit
non est hic.*

Timore perterritas nititur
confortare dicens, *nolite
expauescere:* timere enim impio-
rum est, iuxta illud Prouerb. 2.
fugit impius nemine persequente:
iustus autem quasi leo confidit. Id
autem in pœnam peccati datũ
est, vt patet Deuteron. cap. 28.
vbi loquens Moyses cum ijs, qui
legem Dei sui noluerint obser-
uare sic ait. *Dabit enim tibi Do-*
minus ibi cor pavidum, & deficiẽ-
tes oculos, & animam consumptã
mœrore, & erit vita tua quasi pẽ-
dens ante te. hoc est sic timebis
in tota vita tua, quasi habeas an-
te oculos horribilem figuram,
atque spectaculum alicuius ho-
minis in patibulo suspẽsi. Quæ-
rit Procopius rationem, ob quã,
sicut Deus dedit signum, quo
posset agnosci fuisse sibi gratũ
sacri-

sacrificium Abel, nempe ignem, quo sacrificium consumaretur, cur etiam non aliquod signum dare voluerit, quo agnosceretur sacrificium Caim non fuisse sibi gratum? respondet tristitiã Caim signum fuisse, quod ex peccato ipsius oriebatur, de quo Deus locutus est cum dixit, *quare tristis es, & cur concidit vultus tuus? non ne si bene egeris recipies, si verò malè statim peccatum tuum in foribus aderit?* quasi diceret. Logo te conheceraõ pola tristeza do rostro que he o sobrefrito da alma q̄ fez mal. Meritò ergo Angelus ait mulieribus, *nolite expauescere*, cum ipse per peccatum à Deo minimè recessissent, quin potius ipsum Crucifixum ardentissimo quæsierint amore. Deinde non erat cur expauescerent, quæ Christum quærebant, sicut ex Matthæo Evangelista ostēditur, quò sic easdem alloquitur. *Nolite timere: scio enim quod Iesum queritis: quasi diceret, non est cur timeatis, quæ non queritis, quæ vestra sunt, sed quæ Iesu Christi.* Vel sic. *Nolite timere: quia ut ait Bernardus, solus Deus non frustra queritur, etiam dum non inuenitur.* Vnde in Psal. 68. dicitur.

Quærite Deum, & uiuet anima vestra. Sò polo terdes buscado. & Philo Iudæus, conducit sanè, inquit, ad fruendum rebus bonis, vel ipsum quærendi studium. Semper enim appetitio rerum honestarum, etiam si ad metam non perueniat, tamen homines studiosos alacritate præoccupat. Diuus etiam Bernardus in eandem sententiã, *Bonus es, inquit, Domine anima quæret te; qui ergo inueniet?*

*Quærite ergo, fratres, Dominum, & confirmamini, quærite faciem eius semper; hoc est, quanuis illum inueniatis, adhuc quærite: quia etiam inuentus quæritur. Inuento autem illo, gloriari licet cum sponsa illis verbis Canticorum cap. 3. *Inueni, quem diligit anima mea: tenui eum nec dimittam.* Dicite cum Patriarcha Iacob, *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.* Melius cum Bernardo, *non dimittam te etiam si benedixeris mihi.**

Accipite & aliam timoris abijciēdi rationē. *Nolite, inquit, expauescere. surrexit, non est hic.* quasi diceret, si non surrexisset tunc expauescere oporteret: quæ enim utilitas in sanguine eius dū descenderet in corruptionem. nihil nobis sanè prodesset eum nasci

Pl. 68

Philo

Bern.

7.

Cant. c. 3.

Bern.

Matth.

Bern.

Annotationes in Euangelium

nasci, nihil mori, nihil ad inferos descendere, nisi ab inferis resurgeret, ut omnibus profuisset. Profuit autem & ad fidem nostram, & ad spem, iuxta id, quod ait Petrus Apostolus in prima epistola, cap. 1. *Deus suscitavit illum à mortuis, ut & fides nostra, & spes essent in Deo.* Deus enim, ut ait Paulus 1. Cor. 6. *qui Dominum suscitavit, & nos suscitabit per veritatem suam.* Deinde profuit ut esset perfectissimum exemplar nostræ resurrectionis; quæ adnotatio est D. Thomæ 3. p. q. 56. art. 1. propter verba Pauli ad Philippenses. 3. *Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratū corpori claritatis suæ.* Quod etiam colligi potest ex eo, quod Christus 1. Cor. 15. dicitur primitiæ dormiētiam, & subditur, *sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur, unusquisque autem in ordine suo, primitiæ Christus, & deinde ij, qui sunt Christi, scilicet tanquā illi maxime similes, & conformes, & ideo postea subdit. qualis terrenus tales & terreni, & qualis cælestis, tales & cælestes: sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis: loquitur enim apertè de imagi-*

ne gloriæ. Est autem imago, quæ fit ad representandum prototypum, seu exemplar. Portare ergo imaginem Christi, est habere gloriam ad similitudinem eius. Quam similitudinem explicans Paulus subdit, *Hoc autem dico, fratres, quia cæro, & sanguis regnum Dei possidere non possunt; neque corruptio incorruptelam possidebit. Ecce mysterium vobis dico, omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Ac si diceret, similitudinem illam, seu imitationem in hoc consistere, quod iusti habituri sūt corpora gloriosa, quale est corpus Christi, quæ immutatio nō est communis omnium, sed propria iustorum. Et hoc ipsum docuit Paulus ad Rom. 6. *si complāti facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus.* & cap. 8. eodem sensu dixit, *si spiritus eius, qui suscitavit Iesum à mortuis habitat in vobis, qui suscitavit Iesum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis.* & infra. *Si filij, & heredes quidem Dei, coheredes autem Christi. si tamen compatimur, ut & glorificamur.* Denique ita etiam intelligi potest illud Apoc. 3. *qui vicerit dabitur*

1. Pet. 2.

1. Cor. 6.

Divus Tho. ad Philip. 3.

1. Cor. 15.

8.

ad Rom. 6.

ad Rom. 8.

bo ei sedere mecum in throno meo.

Ratio verò est illa generalis. quia primum in vnoquoque genere est exemplar cæterorum; quia licet interdum non sit necessarium ex parte operantis, quia ipsum per se est sufficiens ad agendum, & non indiget extrinseco exemplari: tamen ex parte ipsarum rerum, perfectio vnus est veluti mensura, & regula cæterorum, quæ eò perfectiora erunt, quo fuerint alteri conformiora. Ex libera quoque voluntate operantis fieri potest vt reliqua fiant sub ea habitudine, vt alteri sint conformia. Er-

gò hoc modo gloriosum Christi corpus, est exemplar iustorū: & quia in eo genere est supremum, & quia ob eius gloriam, & honorem voluit Deus cætera iustorum corpora resurgere ad similitudinem eius, & veluti quasdam illius imagines, ac repræsentationes existere. Bene ergo Angelus ait mulieribus, *nolite expauescere*: neque enim timere, imò propter assignatas rationes gaudere oportebat, cū ex Christi resurrectione ea nobis prouenerint bona, quæ in præcitatis sacrae Scripturæ locis promittuntur.

ANNOTATIONES IN EVANGELIUM,

Pro Feria secunda post Pascha.

Duo ex discipulis Iesu ibant ipsa die in castellum, &c.

Luc. cap. 24.

Derunque Deus tentare solet seruos suos tum vt eorū fidem experiatur, tum

vt notam faciat potentiam suā, in ijs de tentationum seruore liberandis, quemadmodum apparuit cū Isaac liberauit de ma-

nu Abraham patris sui illum supra montem, in sacrificium immolari volentis. Qua etiam ratione tentauit patientiam serui sui Iob. & tentari etiam permisit Suzanae continentiam. Sicut autem Deus magnificauit eum, qui in vltimo rerum discrimine

non

Gen.
22.
Iob. 2

Annotationes in Euangelium

non desperat: sic eum, qui tunc
 Dan. 13. temporis spem amittit, iudicat
 Matt. 24. arguendum. Id autem fecisse
 24. Christum legimus Matth. 14. cū
 in mari discipulis apparuit, cui
 cum Petrus diceret, *Domine iu-
 be me ad te venire super aquas, ve-
 niensque iubente Domino, ti-
 muisset, cepissetque mergi; Do-
 minus ait. Modicæ fidei quare du-
 bitasti? quasi diceret, si non du-
 bitares, nunquam mergereris,
 sed super mare licet ventorum
 vi maximè commotum securus
 ad me venires. Nouerat hoc Iu-
 dith. quæ cum audisset Oziam
 Sap. 8. promississe quod trāsactō quin-
 to die traderet ciuitatem, misit
 ad præsbyteros, quibus ad illā
 venientibus dixit. *Qui estis vos,
 qui tentatis Dominum? non est hic
 sermo, qui misericordiam prouocet,
 sed potius qui iram excitet, & fu-
 rorem accendat. Posuistis vos tem-
 pus miserationis Domini, & in ar-
 bitrium vestrum, diem constitui-
 stis ei.**

Eadem Dei potētia apparuit
 Danielis tertio capite, cum sci-
 licet tres pueri iussu regis Na-
 Dan. 3. buchodonosor in fornacē mis-
 si, de medio ignis liberati sunt
 postquam eorum vidit in lege
 seruanda constantiam, & fidem:

cum enim Rex diceret, *quis est,
 qui eripiat vos de manu mea? ipsi
 de Dei auxilio, pro cuius lege in
 fornacē mittebantur, confiden-
 tes responderunt. Ecce Deus no-
 ster potest eripere nos de manu tua.
 quod si noluerit, notum sit tibi rex,
 quod deos tuos non colimus, & sta-
 tuam auream, quam erexisti non
 adoramus.* quasi dicerent. Suffi-
 cit nobis quòd talem Deum co-
 limus, qui habet nos liberandi
 potentiam. Siue autem velit nos
 liberare, siue nō, nihil curamus:
 nos enim illi maximæ curæ su-
 mus; vnde certò scimus illum
 nihil aliud esse facturum, quam
 quod maximè viderit nostra om-
 nium interesse. In hac fide, & spe
 defecerunt duo ex discipulis Ie-
 su euntes in Emaus, quibus Do-
 minus obuiam factus ipsa die
 resurrectionis eius ait. *O stulti,
 & tardo corde ad credendum. &
 verè quidem stulti, quia cū ad-
 huc tertia nō esset trāsacta dies
 ita iam fidem amiserant, vt ab
 eodem Christo Domino opus
 fuerit confirmari. Vnde & ap-
 propinquans ibat cum illis, videli-
 cet, vt eisdem ex diuinis litteris,
 resurrectionis fidem ostendēs,
 confirmaret eos in fide.*

Notandum est autem in illis
 ver-

verbis Euangelistæ, *appropinquans ibat cum illis*, Deum neminem deserere, nisi prius ipse deseratur; imò aliquando se deserentes insequitur, ne pereant: qui enim elongant se ab illo, ut dicitur in Psalmo 72. *peribunt*. Vide quid dixerit Paulus ad Hebræos 12. *contemplantes, ne quis desit gratiæ Dei*. Vbi cernis non dici ab Apostolo, ne gratia Dei alicui desit, sed ne quis desit gratiæ eius: Deus enim neminem deserit, quin prius deseratur; id autem probat D. Augustinus sermone 54. de verbis Domini ex illis verbis Zachariæ cap. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Auersus, inquit, est Deus, quia tu te auertisti. tu ab illo fecisti casum, non ille à te fecit occasum. Ergo audi dicentem conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Fugientis dorsa persequitur, qui faciem redeuntis illuminat. Quod si iam videre cupis Deum fugientium dorsa persequentem, audi quid dicat Euangelista de Domino nostro Iesu Christo; Ecce duo ex discipulis eius ibant ipsa die in castellum, ipse autem appropinquans ibat cum illis.*

Potuit quidem Dominus de-

serentes se deserere, imò fugientes punire, neque tamē voluit, quia & fortis Deus est, & longanimis: patiens, & multæ misericordiæ. *non faciam, inquit, ultionem iræ meæ, quia Deus ego sum, & non homo*. In hoc verò magis ostendit potentiam suam, quam si furorē iræ faceret, iuxta illud ad Romanos 9. *Volens Deus ostendere iram suam, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia Vasa iræ*. homines ostendunt potentiam in vindicta, Deus in patientia. Ratio huius ea videtur esse quoniam Deus quāuis hodie non vlciscatur de inimicis suis, cum in sua potestate habeat tempora, & momenta, quando cunque ei placuerit vlciscetur: quo enim peccator ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiā? si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero in infernum ades. Si habitauero in extremis maris ibi tenebit me dextera tua. Homo autē statim vult facere furorē iræ suæ, quia cū non sit Dominus vitæ suæ, nec habeat in sua potestate tēpora, vel momenta, si differat de die in diē, fortē cum volet non poterit inimicum punire, id, quod impotentia esse constat. Notandum est etiam in

3.

Osæ.
11.

Romæ
9.

Annotationes in Evangelium

verbis Apostoli citatis, quod Deus sustinendo in multa patientia vasa iræ, hoc est peccatores, non solum ostendit patientiam, sed etiã indignationem, & irã. *Volēs, inquit, ostendere iram suã, &c.* Thesaurizant enim peccatores interim iram Dei in die iræ

1 Ro
2:29

& rēvelationis iusti iudiciij Dei, sicut dicitur ad Rom. 2. quo loco thesaurizare, cumulare significat. Itaque peccator quoties peccat, ad thesaurum iræ, novam accessionē facit, & cumulum: Deum verò habere in thesauris iram non est aliud, quã habere supplicia; quæ dicitur in thesauris servare, vt cum iustitiæ æquitas postulauerit, ea peccatoribus distribuat. Quo sensu dicitur Hieremiæ. 50. *Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa iræ suæ.* & Iob. 38. *numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis?* vbi de nivē, & grandine sermo est quatenus interdum à Deo, loco supplicij inferuntur, vt ex sequentibus patet: *aspexisti quæ preparavi in tempore hostis in diem pugne, & belli?* vnde sicut rex aliquis postquam bellū hostibus indixit, iubet aperiri armamentaria vt inde arma pro-

Hier.
50

manantur; ita Deus cum statuit in peccatores vindicare, aperit iudiciorū suorū armamentaria, in quibus varia suppliciorū genera condita asservantur, quæ thesauros appellat, quia cum ad correctionem, & salutem ordinantur, in magno pretio instar pretiosissimi thesauri habenda sūt. Hęc ob causam ira Dei in phialis non æneis, seu fictibus, sed aureis quasi aliquid pretiosissimū recondita memoratur Apocal. 15. sub his verbis *Vnum de quatuor animalibus dedit septem phialas aureas plenas iracundie Dei.* Vbi notandum est iram Dei in hac vita dari in phiala effundēda super terram, quia cum phiala os habeat angustum non potest ira Dei, nisi guttatim fluere, vt intelligas Deum in præsentī iram suã moderatē, paulatimq; potius distillare, quam effundere: effusionem verò reservare in diem iræ, iuxta verbum Pauli præallegatum.

Iob. c.
38

4. *Sti quæ preparavi in tempore hostis in diem pugne, & belli?* vnde sicut rex aliquis postquam bellū hostibus indixit, iubet aperiri armamentaria vt inde arma pro-

manantur; ita Deus cum statuit in peccatores vindicare, aperit iudiciorū suorū armamentaria, in quibus varia suppliciorū genera condita asservantur, quæ thesauros appellat, quia cum ad correctionem, & salutem ordinantur, in magno pretio instar pretiosissimi thesauri habenda sūt. Hęc ob causam ira Dei in phialis non æneis, seu fictibus, sed aureis quasi aliquid pretiosissimū recondita memoratur Apocal. 15. sub his verbis *Vnum de quatuor animalibus dedit septem phialas aureas plenas iracundie Dei.* Vbi notandum est iram Dei in hac vita dari in phiala effundēda super terram, quia cum phiala os habeat angustum non potest ira Dei, nisi guttatim fluere, vt intelligas Deum in præsentī iram suã moderatē, paulatimq; potius distillare, quam effundere: effusionem verò reservare in diem iræ, iuxta verbum Pauli præallegatum.

Apoc
15

Oculi eorum tenebantur ne eum agnoscerent.

Iesus ibat cum illis, nec tamē eum agnoscebant, quia oculi eorum tenebantur; id autem similiter euenire solet impijs etiã homi-

hominibus pergentibus ad ali-
quod scelus perpetrandum: eos
enim Deus insequitur mille mo-
dis admonēdo ne ulterius pro-
grediantur: quid enim est aliud
conscientiæ stimulus, metus in-
ferni, & cæteræ admonitiones,
quæ tunc temporis mentē cæ-
co verberare carpunt, nisi quædā
salutis monita, quibus Deus fu-
gentem sequitur peccatorem?
hoc in Pauli mirabili cōversio-
ne Deus voluit fieri manifestū,
vt in alijs fieri intelligeretur in-
tus, quod in Paulo foris factum
fuisse videbatur. *Saule*, inquit,
*quid me persequeris? durum est ti-
bi contra stimulum calcitrare. Saule*,
Saule; ecce quomodò Deus
hominem reuocat perperā ali-
quid aggredientem. *Quid me per-
sequeris. Ecce conscientiæ stimu-
lum. Durum est tibi. Ecce metum
incurrit dura, & dira inferni tor-
menta patiendi, nisi à scelere re-
trahatur. Audi Beroandum ser-
mone 1. de conuersione Pauli.*
*Magnificè, inquit, in hac vna con-
uersione, & misericordiæ magnitu-
do, & efficaciam gratiæ commenda-
tur. Subitò, ait Lucas, circumfulsit
eū lux de cælo. O verè inestimabilis
diuinæ dignatio pietatis: illu-
strat cælesti fulgore vel à foris,*

intus adhuc luminis incapacē: qui
nec dum infundi poterat, diuina
saltē circumfunditur claritate. Ec-
ce, fratres, Paulus diuina circū-
datus luce, adhuc eā tamen nō
agnoscit: ait enim, *quis es Dñe?*
cui ille. *Ego sum Iesus Nazarenus,*
quē tu persequeris. Et nos iam in
hodierna Christi duobus disci-
pulis apparitione aliquid simile
ostendamus: quanuis enim disci-
puli in castellum euntes Iesū
non persequiebantur, tamen ab
Hierusalem recedentes eū non
sequebantur; cum ergo ipse di-
xerit, *qui non est mecū, contra me
est, & qui non colligit mecū disper-
git,* dici potest quod contra ipsū
ibant ipsa die in castellum; ille
autem appropinquans ibat cum il-
lis, illustrans, sic ait Bernardus
de Paulo, cælesti fulgore, vel à
foris, intus adhuc luminis inca-
paces. Vnde & sequitur, *Oculi
autē eorum tenebantur ne eum ag-
noscerent; qui tamen eos non
deseruit quousq; agnosceretur.*

*O stulti, & tardo corde
ad credendum, &c.*

Ecce discipuli acriter repre-
hensi non scandalizantur,
quin potius ipsius amore capti,
& cælesti doctrina accensi ad

Annotationes in Euangelium

inuicem dicant, non ne cor nostrum ardens erat dum loqueretur nobis in via, & aperiret nobis scripturas? unde & inuitabant eum ad hospitium dicentes. *Mane nobiscum*: solet enim Dominus manere apud eos, qui salutari acquiescant reprehensioni, humiliter eam corde suscipientes, iuxta illud Isaie, *super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & timentem verba mea?* Discant maiores, subditos ita increpare, ut non odisse, sed diligere videantur; meminerintq; de sponso dictum esse Cant. cap. 4. *mel, & lac sub lingua eius.* Audi quid dixerit in hanc sententiam beatus Augustinus, *dilige, inquit, & dic quidquid voles: alias enim quidquid lacerato dixeris animo, punientis est impetus, non charitas corrigentis.* In Apocalypsis cap. 1. legimus vidisse Ioannem filium hominis, de cuius ore exibat gladius ex utraque parte acutus, & in manu habentem stellas; hoc autem significabat, quod si forte Deus aliquando increpat, feritq; verborum suorum gladio, manu tamen simul stellas offert, hoc est cœlum, per stellas significatum. Denique Deus non increpat solum

ut feriat, sed ut proficiat feriendo: ideoq; discipuli quamuis à Christo stulti vocarentur, amore tamen eius accensi dicunt, *cor nostrum ardens erat dum loqueretur.*

Notandum se se offert hoc loco, quam soleat aliquando Dei amor læsus irasci, id, quod diuina nobis scriptura aperre ostendit Numerorum capite 20. ubi præcipiens Dominus seruo suo, & amico Moyse, ut sitientem populum potaret, ad petram loqui iubet; ipse tamen sibi persuadens plus posse virgæ flagellum, quam Dei verbum, noluit ad petram loqui, sicut præceperat Deus, sed eandem bis percussit, & fluxerunt aquæ. Iratus est autem Deus aduersus Moysen amicum suum, adeo ut neque in terram promissionis eum permitteret introire; hoc autem non alia de causa, quam quia dicente Domino Moyse, & Aroon, *loquimini ad petram*, verba eius credere noluerunt. Eodem quoque modo hodierna die, Christi in discipulos amor veluti cum eisdem expostulans ait. *O stulti, & tardo corde ad credendum, non ne hæc pati oportuit Christum? quasi diceret, credendum vobis esset meis*

Canu.
6.

Aug.

Apoc.
1.

Num.
20.

Gen.
41.

meis verbis: prædixi enim non semel, me in vrbe Hierosolyma crucis mortem subiturum, tertia tamen die resurrecturum; vos autem cum hæc tertia dies sit, iam de resurrectione desperatis?

Ex hac verò Christi occulta reprehensione discant Christi fideles, maximè superiores, quibus id ex officio incumbit, non publicè subditos de peccato arguere, sed occultè: sic enim Dominus noster discipulos in itinere arguit nemine præsentem. Quo eodem modo se habuit Patriarcha Ioseph cū fratribus, qui cum eisdem se vellet manifestare, nec fieri posset, nisi ad memoriam reuocaret peccatū venditionis in Aegyptū, ne hoc apud exteros diuulgaretur, omnem à se eiecit extraneum. Sic Deus cum arguere vellet Mariam, & Aron, quòd cōtra Moysem fratrem murmurassent, eos ad fæderis tabernaculum seorsum cum fratre ire præcipit. Num. 12. & Christus Iesus Samaritanam vt argueret, misit discipulos, vt cibos emerent, ne adessēt. Denique hos duos eūtes in Emaus ab alijs separatos conuenit, vt secretius, & fru-

ctuosius posset reprehendere. Quid verò sic arguit dubitantes, extremo certè supplicio afficiet blasphemantes.

Vltimò notandū est hīc quā sit Deus de suorum salute sollicitus. Si enim bene expendatur, nihil aliud his octo diebus eum fecisse inueniemus, quā dispersos metu discipulos congregare, vt verum sit quod ait Petrus in sua prima epistola cap. 5. *omnem sollicitudinem vestram proiecientes in Deum, quoniam ipsi cura est de vobis.* In quam sententiam dixit Regius Vates in Psal. 39. *Pauper sum ego, & mendicus, Dominus sollicitus est mei.* Vnde & Chrysostomus, *non tanta, inquit, nobis cura est, nihil graue pati, quanta illi, qui nobis animam donauit.* & D. Augustinus lib. de diligendo Deo, cap. 10. *Sic certe, inquit, mihi videtur cum eius miserationes erga me attēdo, quod si fas est dicere, nihil aliud agit Deus nisi vt meæ salutem provideat, & ita totum ad custodiam meam occupatum video, quasi omnium oblitus sit, & mihi soli vacare velit.* Ne igitur ingrati animi crimen aliquis incurrere videatur, studeat sollicitè ambulare coram Domino, vt possit illi veraciter

Gen. 41.

1. Pet. 5.

Ps. 39.

Chry. sol. Aug.

Annotationes in Euangelium

Cā. 2. dicere cū sponsa in Cant. Cā. 2.
dilectus meus mihi & ego illi: hoc
est, sicut ille mihi, sic ego tota
animi solitudine illi intendo;
talis profecto erat anima illius,
qui dixit. *O vita, per quam vivo, &*

*sine qua morior. Vbi, quæso, es?
Vbi te inueniam, ut in me deficiam,
& in te subsistam? propè esto in*
animo, propè esto in corde, in ore, in
auribus, quia amore langueo.
(.?.)

A N N O T A T I O N E S

I N E V A N G E L I V M,

Pro die festo Ascensionis Domini
in illud. Marci. 16.

Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis assū-
ptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.

I

VM Dñs, ac Redem-
ptor noster de sua in
cælum gloriosa Ascē-
sione loqueretur cū discipulis,
sic eosdem consolatus est. *Expe-*
dit vobis ut ego vadā, si enim nō
abiero, paraclētus non veniet ad
vos. In huius verò rei confirma-
tionem, & expositionē D. Tho-
mas 3. p. q. 47. art. 1. In solutio-
ne ad tertium, notauit Christi in
cælum Ascensionem, quā cor-
poralem suam præsentiam no-
bis subtraxit, vtiliorē nobis fuis-
se, quam fuisset præsentia corpo-

Dionis
Tho.

ralis. Primo, inquit, propter fidei
augmentum, quæ est de non visis.
Vnde ipse Dominus dicit discipulis
suis Ioan. 16. Quod Spiritus San-
ctus adueniēs arguet mundum de
iustitia, scilicet, eorum, qui credūt:
ut Augustinus dicit super Ioannē.
Ipsa quippè fidelium comparatio,
infidelium est vituperatio; Vnde sub-
dit, quia ad Patrem vado, & iam
non videbitis me: beati enim, qui
non vident, & credunt. Erit igitur
vestra iustitia, de qua mundus ar-
guetur, quoniam in me, quem non
videbitis, credetis.

Secun-

Ioan.
14.

Secundo, ad spei subleuationem. Unde ipse dicit Ioannis cap. 14. Si abiero, & p̄parauero vobis locum iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum, ut vbi ego sum, & vos sitis. Per hoc enim quod Christus humanam naturam assumptam, in cœlo collocavit, dedit nobis spem illuc perveniendi. Hæc Diuus Thomas. In quam sententiam Beatus Augustinus sic habet. In ipso Iesu est vnusquisque nostrum caro, sanguis: vbi ergo portio mea regnat, ibi me regnare credo: vbi sanguis meus dominatur, ibi me dominari sentio. Concinnunt, quæ habet Leo Papa in Sermone primo de Ascensione. Christi, inquit, Ascensio, nostra prouectio est, & quò processit gloria capitis, eò spes vocatur & corporis: hodie enim non solùm Paradisi possessores firmati sumus, sed etiam cœlorum in Christo superna penetramus. Hæc Leo Papa.

Aug.

Leo
Papa.

2.

Ad co
llof.

Tertiò, expediebat nobis Christum ascendere in cœlum, ut ait Diuus Thomas vbi supra, ad erigendum charitatis affectum in cœlestia: vnde dicit Apostolus ad Coloss. 3. Quæ sursum sunt querite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sapite, non quæ

super terrâ: ut enim dicitur Matth. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est, & cor tuum. Et quia Spiritus Sanctus est amor nos in cœlestia rapiens, ideo Dñs dicit discipulis Ioan. 16. Expedi vobis ut ego vadã: si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, si autem abiero mittam eũ ad vos. Quod exponens Augustinus super Ioannem, non potestis, inquit, capere spiritũ, quandiu secundum carnem persistitis nosse Christum. Christo autẽ ascendẽte corporaliter, non solùm Spiritus Sãctus, sed & Pater, & Filius illis affuit spiritualiter. Hæc D. Thomas.

Augu

3.

Ex quibus iam collige cum eodem Diuo Thoma quæst. 57. artic. 6. Ascensionem Christi esse causam nostræ salutis, idque dupliciter. Vno modo ex parte nostri: alio modo ex parte ipsius. Ex parte quidem nostri in quantum per Christi Ascensionem mens nostra mouetur in ipsũ. Quia per eius Ascensionẽ, primò quidẽ datur locus fidei, secũdo spei, tertio charitati, sicut supradictũ est. Quarto etiam, per hoc reuerẽtia nostra augetur ad ipsum, dũ iam non existimamus sicut hominem terrenũ, sed sicut Deum cœlestem, iuxta id, quod ait

Annotationes in Euangelium

2. Co. 5. *Et si cognovimus secundum carnem Christum, id est, mortalem, per quod putavimus eum tantum hominē, ut exponat glossa, Sed nunc iam non novimus.* Ex parte autē sua quantum ad ea, quæ ipse fecit ascendens propter nostram salutem: primo quidem viam nobis preparavit ascendēdi in cælum, secundum quod ipse dicit Ioan. 14. *Vado parare vobis locū.* Et Mich. 2. *Ascendit pandēs ante eos.* Quia enim ipse est caput nostrum, oportet illuc sequi mēbra, quō caput p̄cessit. Vnde dicitur Ioan. 14. *Vt vbi ego sum, & vos sitis.* Et in huius signum, animas sanctorum, quas de inferno eduxerat, in cælum traduxit, secundum illud Psal. 67. *Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem: quia scilicet, eos qui fuerat à diabolo captivati, secum dixit in cælum, quasi in locum peregrinū humanæ naturæ, bona captione captivos, ut potè per victoriam acquisitos.* Secundo, quia sicut Pontifex in veteri testamento intrabat Sanctuariū, ut assisteret Deo pro populo: Ita Christus intrauit cælum ad interpellandū pro nobis, ut dicitur ad Hebræos 7.

Ipsa enim repræsentatio sui ex natura humana, quam in cælū intulit, est quædā interpellatio pro nobis: ut ex quo Deus humanam naturā sic exaltauit in Christo, etiam eorum misereatur, pro quibus filius Dei humanam naturā assumpsit. Tertio, ut in cælorū sede quasi Deus, & Dominus cōstitutus, exinde diuina dona hominibus mitteret, secundum illud ad Ephes. 4. *Ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia, scilicet, donis suis, secundum glossam interlibidē.* Ecce ostendimus ex D. Thoma quomodo intelligendum sit id quod Dominus noster Apostolis dixit. *Expedit vobis ut ego vadam.*

Verum quia Marcus Evangelista ait, *Postquam locutus est eis assumptus est,* quibus verbis ostenditur aliquid necessarium ad salutem eisdem locutū fuisset Saluatorem, quæ, & qualiter sit locutus antequam cælū ascēderet, videamus. *Recumbentibus inquit, undecim Discipulis, apparuit illis Iesus, & exprobrauit incredulitatem illorum, qui his, qui viderant eū resurrexisse a mortuis non crediderunt.*

Mirū sanè videri debet, quod tunc

tunc temporis Dominus Iesus Discipulos increpauerit, cū eis amatoria loqui debere videbatur: sic enim inter amicos, & fratres fieri consueuerit, cum in lōginquam regionem iā, iam profecturi, in vnum conueniunt, vt ad inuicem separentur, quemadmodum in actibus Apostolorū legimus fecisse Paulū qui, à Mileto mittens Ephesum, vocauit maiores natu Ecclesie, qui cum venissent, & simul essent, dixi eis. Vos scitis à prima die, quæ ingressus in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim seruiens Domino cum omni humilitate, & lacrymis & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidijs Iudeorū, quomodo nihil subtraxerim vtilium, quo minus annunciarē vobis, & docerem vos publicè, & per domos testificans Iudæis, atq; gentibus, in Deū penitentiam, & fidem in Dominū nostrum Iesum Christum. Et nunc Ecce ego alligatus spiritu vado in Hierusalem, quæ in ea ventura sint mihi ignorans. Et paulo post. Et nūc, inquit, Ecce ego scio quia amplius non videbitis faciē meā. &c. Et cum hæc dixisset, positis quibus suis orauit cum omnibus illis: magnus autem fletus factus est omnium & procumbentes super collū Pau-

li, osculabantur eum dolentes maximè in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciē eius non essent visuri. Et ducebant eum ad nauim. &c. Vt quid igitur Dominus noster cœlos ascēsurus discipulorum exprobrat incredulitatē, & duritiam cordis, quippe qui eosdem tanquam oculos suos diligebat, iuxta id quod dixerat ppheta Zacharias in persona ipsiusmet Christi, qui tetigerit vos, tanget pupillā oculi mei?

Zach.
cap. 12.

Greg.

Beatus Gregorius hom. 29. in Euangelia respondet, ideo id factum fuisse, Vt verba, quæ discedens diceret, in cordibus audientium arctius impressa remanērent. Clarius eandem explicauit Gregorij rationem Aimon Episcopus hom. in hunc locum, eandē proponens, soluensq; quæstionem in hunc modum. Quare, inquit, voluit eos increpare, die, quo ascendit in cœlum? respondet. Vt omni tempore, quo ad viuerent, dolerent, & tristarentur, & pœnitentiam agerent, quo increduli fuerūt in resurrectione Domini. &c. Responderi potest præterea, ex hac Christi exprobratione neminē iure potuisse scandalizari, quia non fuit impetus punientis, sed potius charitas corrigentis; inquam

Aimō

6.

Annotations in Euangelium

Hier. quam sententiam Hieronymus dixit, Dominum Iesum incredulitatem discipulorum exprobrasse, non ut puniret, sed ut emendaret. Exprobrat, inquit, incredulitatem, ut succedat credulitas; exprobrat duritiam cordis lapidei, & succedat cor carneum, & charitate plenum. Qui plura in hanc sententiam requirit, recolat ea, quæ adnotauimus supra in Euangelium ferix secundæ post Pascha, ad illa verba, O stulti, & tardi corde ad credendū; nos verò ad aliquid, in ijs, quæ sequuntur, adnotandū transeam⁹.

Euntes in mundum uniuersum predicate Euāgelium omni creatura.

Cant. 2. Bern. **Q**uanta sollicitudine Deus noster humanæ intēdat saluti, collige ex illis verbis Canticorum c. 2. dilectus meus mihi, & ego illi. In quem locum Bernardus; quis est, inquit, sponsus, & quæ sponsa? sponsus Deus noster est: illa verò, si audeo dicere, nos sumus: gaudeamus ergo nos, in quos intendit sponsus. Quo eodē sensu putat idē sanctus, & mellifluus doctor, dictū fuisse à Propheta in Psalmo 59. expectans expectaui Dominum, & intendit

mibi, ut sit sermo de providentia, & charitate Dei erga animam. In quam sententiam notandus est locus elegantissimus D. Augustini in 3. Confessionū suarum c. 11. O tu, inquit, bone, omnipotēs, qui sic curas unūquēq; nostrum tanquā solūm, & sic omnes tanquam singulos. Vnde Paulus ad Galat. 2. mortem Domini, quā pro omnibus passus est, quam sibi soli præstitam prædicat dicens, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Id, quod notauit B. Chrysostomus cōmentario in hunc locum. Quæ ratione etiam Lucæ c. 15. dicitur, venisse Dei filium quæsitū unicam tantūmodò ouem, quæ perierat: quia nimirum ita quæsiuit omnes, quasi vnā, & sic vnā quasi omnes: sic enim omnibus quasi vni profuit beneficium redemptionis humanæ. De eadē etiā maxima Dei providentia erga animam vniuscuiusq; nostrum, seu in vniuersū erga Ecclesiā, quam diligit velut sponsam charissimam, & cui sempervigilātissime intēdit, intelligit, & explicat Rabbi Salomon verba illa Cāt. c. 5. Ego dormio, & cor meū vigilat. quasi dixerit sponsa per candolentiam, ego

Aug.

ad Galat. 2.

7.

Cant. c. 5.

ego dormio, & securè quiesco in meo lectulo, dilectus verò meus, quem tanquam cor diligo, perpetuò laborat, vigilatq; vt custodiat, & benefaciat mihi. Hanc igitur filius Dei Dominus noster Iesus Christus innatam sibi prouidentiam erga omnem in vniuersum creaturam euidentius ostendit ad Patrem ascensurus cum Apostolis ait, *Euntes in mundum vniuersum predicare Euangelium omni creaturæ.*

Vt autè magis appareat Christi Domini erga humanam salutem prouidentia, notandum est Apostolos, & in vniuersum omnes euāgelicos predicatores esse veluti pedes, quibus Saluator noster post ascensionem suam vniuersum orbem docendo peragravit. Vnde Ezechielis cap. 1. visus est Christus super firmamentum, quod impositum erat capitibus illorum quadriformium animalium, hoc est Euāgelistarum, & Apostolorum, vt eum per vniuersum terrarum orbem asportarent quasi victorem, & triumphantè. Quo sensu dictum est etiam Abac. 3. qui ascendis super equos tuos, & quadriga tuæ saluatio. Quem locū D. Ambrosius libr. de Nabuth.

cap. 15. de Apostolis interpretatur. *Agitauit, inquit, Christus Apostolos suos, quos per diuersa mundi direxit, vt toti orbi Euangelium predicarent: ascēdit enim eques non tantum vt sedeat, sed vt regat.* Diuus etiam Hieronymus sic eundem locum Abacuch videtur cōmētari. *Ascēdit, inquit, in Paulo ascēdit in Petro, & in huiusmodi curribus equitās totū illustrauit orbē, intendens quoq; arcū, siue sagittas, sceptrā, id est regna diaboli destruxit: vnde subditur, suscitans suscitabis arcū tuū: velut septuaginta trāstulerūt, intendens intēdes arcū tuū super sceptrā, &c.* Quo etiā modo, & sensu Greg. Greg. lib. 44. moraliū, c. 13. intelligit, & exponit verba illa eiusdem Prophetæ, & capitū, *Viā fecisti in mari equis tuis in luto aquarū multarum, hoc est, aperuisti iter prædicatorib⁹ tuis inter doctrinas hui⁹ sæculi, sordida, & terrena sapiētes.* Vnde nō incōgruè in Cant. Cantic. sub metaphora cruriū Apostoli, & prædicatoris allegoricè colūnæ nūcupantur fūdatae super aureas bases. *crura illius colūnæ marmoræ, quæ fūdatae sunt super bases aureas. c. 5.* Cant. sunt nāque Apostoli, & in vniuersum omnes euangelici prædica-

8.

Greg.

Cant. 5.

dica-

dicatores, veluti columnæ quædam, quibus nititur Ecclesiæ ædificiū; marmoreæ propter cædorem vitæ: fundatæ super bases aureas, quoniam super duplicem amoris basem, Dei videlicet, & proximi sustententur. Quâvis igitur Christus Dominus expleto quadraginta dierū tempore cœlos ascenderit, ad dexteramq; Patris iam sedeat, nunquam tamen desijt pervniuersum terrarū orbem suis mysticis pedibus, hoc est primūm Apostolis, deinde vsque ad mūdi finem prædicatoribus asportari, vt sponsæ suæ, hoc est Ecclesiæ, quam sicut sponsam diligit, salutē operetur; & hoc est, quod iam iam discessurus ait, *Euntes in mundū vniuersum prædicare Evangelium omni creatura.* Hæc, & alia multa Christus Dominus locutus est discipulis suis priusquam assumeretur in cœlū: tūc videntibus illis eleuatus est.

Euangelium, bonam nuntiū sonat; & quidem nihil melius, nihilque iucūdius mundo Apostoli poterant prædicare, quam quod natura illa, cui dixerat Deus *terra es, & in terram ibis*, videntibus illis iam sit eleuata in cœlum? vnde beatus Ioānes Chry-

ostomus in sermone de Ascensione Domini, ita nos videtur exhortari. *Cognoscamus quis est ille, qui audiuit, sedet ad dexteram meam: quæ natura est, cui Deus dixit, esto meæ particeps sedis? illa natura est, quæ audiuit, terra es, & in terram ibis. Et hæc ostendēs Paulus dicebat, qui descendit, ipse est, qui ascendit, &c.* Verum quidem est, quod in Adam omnes ceciderunt, verū tamen postquam in Christo Iesu omnes ascenderūt, verissimè quoque affirmari potest, quod sicut in Adā omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur: vbi enim abundauit delictum, superabundauit & gratia. Vnde Leo Papa in sermone de Ascensione dignis nos iubet gaudijs exultare, & pia gratiarum actione lætari, quia, *ampliora*, vt ipse ait, *sumus adepti per ineffabilem Christi gratiam, quā per diaboli amiseramus inuidiā: nam, quos virulentus inimicus primi habitaculi fœlicitate deiecit, eos sibi concorporatos Dei filius ad dexteram Patris collocavit.* Quam ob causam beatissimi Apostoli, omnesq; discipuli Christi, cum eundem viderent in cœlū ascendentem, non solū nulla sūt affecti tristitia, sed etiam maximo gaudio

Chry
sost.

Genl
1. 1

10.
Leop.

gaudio repleti. Et reuera magna erat, & ineffabilis causa letitiae, in conspectu sanctae multitudinis super omnium creaturarum caelestium dignitatem, humani generis natura conscenderet, supergressura angelicos ordines, & ultra archangelorum altitudinem eleuanda, nec ullis sublimitatibus modum suae projectionis habitura, nisi aeterni Patris recepta concessu, illius gloria sociaretur in throno, cuius natura copulabatur in filio.

Et sedet à dextris Dei.

Quid sit Christum in caelo sedere, aptissime explicauit Apostolus. 1. ad Cor. 15. Nam quod Dauid ait. *Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum;* Ipse dixit, oportet eum regnare donec ponat omnes inimicos eius sub pedibus eius. Sedere igitur, regnare est, Ecclesiamque gubernare, eadem phrasi, qua dicere solemus Summum Pontificem Romae sedere, quo sensu Sedulius Poeta locutus est cum dixit de Christo in caelum ascendente, atque ad dexteram Dei Patris sedente.

Aethereas euectus abitis sublimis in auias, Et dexteram subit ipse patris, mundumque gubernat.

Videtur tamen non solum Christi regnum, sed quietem etiam ipsius significari, quasi post longum huius vitae laborem, post pugnam sedere, ac quiescere, quasi rex in suo throno dicatur alta fruens pace. Id quod multis potest Scripturae locis indicari, in quibus Christi passioni, atque laboribus, opponitur sessio. primum Matth. 26. *Verumtamen dico vobis, a modo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei.* Idem dixit Christus Dominus Marci 14. *Cum interrogaretur à summo Sacerdote tempore passionis an esset Christus filius Dei benedicti.* Et ad Roman. 8. *Christus, qui mortuus est, imò, qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei.* Ad Ephes. 1. *Suscitatus illum à mortuis, & constituit ad dexteram suam in caelestibus.* Beatus Ambrosius auctor est huius interpretationis serm. 60. *Secundum consuetudinem, inquit, nostram illi concessus offertur, qui aliquo opere perfecto victor adueniens, honoris gratia promeretur sedeat. Ita ergo est, homo Iesus Christus passione sua diabolum superans, resurrectione sua infima reserans, tanquam perfecto opere ad caelos victor adueniens audit à Patre, sede ad dexteram meam.* Quod

11.

Matth.

Marci

Ad Rom. 8.

Ad Ephes. 1. Ambrosius

Annotationes in Euangelium

Quod verò attinet ad dexterā Dei, quid nimirum significet, nunc videndum. Pro cuius intelligentia notandum est, Patrem æternum, neque dexterā habere, neque sinistram, sed totum ubiq; esse. Vnde nullo modo audiendi sunt, qui certum in cœlo locū dexteræ nomine putant designari, quales sunt nonnulli ex hæreticis huius nostræ tēpestatis, ita absurdi, vt ab alijs eiusdem septæ paulo doctioribus soleant irrideri. Denique & cū Christus in terris est, vt certe est in Eucharistiæ Sacramento, & vt visus est à Paulo Acto- rum 9. Ad dexteram etiam sedet Patris: nam, & ad iudicium ad dexteram Dei sedens venturus dicitur Marc. 14. Et Matth. 26. quod fieri non posset, si certus dexteræ nomine locus intelligeretur. Hunc errorem D. Augustinus in libro de fide, & Symbolo refutauit.

Dextera quod significet.

Metaphoricè igitur dexterā sūmi necesse est; & iuxta omnium fere veterum auctorum opinionem, per dexteram patris, gloriæ, honoris, maiestatis, potentia, rerumq; omnium æqualitas designatur. Sic Basilius libro de Spiritu Sancto. cap. 6. Augu-

stinus libro de Agone Christi. cap. 26. Et libro de fide, & Symbolo. cap. 7. Neque tamen defuit, qui per dexteram non solū æqualitatem, sed quiddam etiā æqualitate maius voluerit significari, non quod, inquit, filius quā maius habeat, quā Pater, cum in omnibus æquales omnino sint, sed quod maiorē præse, si officij sūctiōnē consideremus, dinitatē ferat, cū ad dexterā, id est, regali in sede sit, Ecclesiam inde gubernās, donec Pater ponat inimicos eius scabellū pedū eius: sicut in iudicio non habebit quidē reipsa maiorē quā Pater honorē, non maiorem potestatē, sed maiorē tamē ostendet, ac præseferet; quia ipse, non Pater, iudicis officijū exercebit: omne enim iudiciū Pater dedit filio Ioan. 5. Mouetur doctor iste vt hoc dicat, consuetudine loquēdi, vnde, vt, inquit, sine dubio metaphora ista ad dexterā Patris sedendi traducta est. Cū tres simul sedent omnium more gentium, qui honoratissimus est sedet in medio: cū autem sedent duo, qui honoratior est, sedet ad dexteram. exemplū est in lib. 3. Reg. c. 2. vbi cum Bethsabec mater Salomonis Regis eū inuiseret, iussit Salomon ad dexteram suā alte-

Mal-
donat
in hęc
verba
Marc.
c. 14.

Ioan.

rum

rum poni thronum, in eòq; sedere matrem, vt eam superiorem agnosceret. In literis verò sacris vsquam Spiritus Sanctus dicitur sedere, sed solus Pater, & filius, quòd sedere, gubernare sit, & non Spiritus Sanctus, sed Pater, & Filius dicuntur gubernare; id quòd extrinsecus intelligendum est, nam intrinsecus quidem animas hominũ Regere Spiritus Sancti proprium est. Cum ergo solus Pater, & Filius fedeant, & Filius ad dexteram Patris sedere dicatur, significatur honoratio re quodãmodo esse loco, nō quod re ipsa maior sit, sed quod cū regis officium exerceat, maiorem præferat dignitatem.

Chry. tom. 3. serm. de Ascens. Dñi.
14.
Merito D. Ioānes Chryso-
stomus nos hortatur, vt agnosca-
mus diuinæ clemētię largitatē.
diuinā, inquit, clemētiā cum omni
admiratione discamus, quæ summũ
honore, magnamq; gloriam nostræ
naturæ largita est, quæ omnib; hodi-
erna die meruit excelsior reperiri.
Ex his Chrysostomi verbis iã
collige quanta fiducia Dei filius
æterno Patri obtulerit primi-
tias humanæ naturæ, quàmq;
eidem Patri munus à filio obla-
tum placuerit. Christus, inquit,

Chrysostomus, Ascendens in
caelum, nostræ naturæ primitias
obtulit Patri, & oblatum donum
miratus est Pater, quod & tanta
dignitas offerebat, & quod offere-
batur nulla macula fœdabatur: nã
& suis manibus suscepit oblatum,
& suæ sedis fecit esse participes:
& quod plus, ad partem suæ dex-
teræ collocauit.

Hæc est illa ovis, quam, vt
ait Epyphanus, Pastor ille bonus, Epy.
qui nonaginta nouem ouibus in
deserto, hoc est in montibus Cœ-
lestibus relictis, errabundam quæ-
sivit, inuentamque, atque hume-
ris clementer impositam, ad cœle-
stem portum adduxit, adductam
autem Cœlesti Patri muneris lo-
co obtulit, & pro tali munere à
Patre munus Spiritus Sancti, quod
redderet, impetrauit. Huiusmo-
di verò ovis in cœlum Ascen-
sionem, ciues cœlestis Hieru-
salem admirātes introducit Pro-
pheta Isaias capit. 63. Cum in Isaias
persona Angelorum, iuxta sen- 63.
tentiam Originis, sic ait. Quis
est iste, qui venit de Edom tin-
ctis Vestibus de Bozra? Hoc
est de Hierusalem? Sic enim
Edom, & Bozra, interpretatur
Diuus Hieronymus, eò quod
mos sit Scripturæ eos, qui in
alio-

15. aliorum mores degenerant, illorum appellare nomine, quorum imitantur mores. Est igitur sensus horum verborum, ex sententia Originis, Diui Hieronymi, & beati etiā Ambrosij, quis est iste qui venit de Hierusalem, tinctis vestibus, hoc est carne indutus? quibus verbis Angeli inferiorum ordinum, vt existimat Dyonisius Areopagita, de Cœlesti Hierarchia, cap. 7. doceri volent, & illuminari ab Angelis supremi ordinis; quibus illi responderunt verbis illis Psalmi, *Attollite portas principes vestras.* His verò Angelis supremi ordinis hæc iubentibus, responderunt mediij ordinis Angeli, *Quis est iste Rex gloriæ?* & docentur mox ab iisdem dicentibus, hunc esse Dominum Sabaoth, & Regem gloriæ, qui homo factus humano habitu in cælum conscendat.

Denique ciues cœlestes mirari iure optimo potuerunt, videntes hominis naturam ascendentem in cælum ad dexteram Dei concessurā, ante cuius cōspectum omnis militia cœlestis exercitus astare cōsuevit iuxta illud Esaiæ cap. 1. *Vidi Dominū sedentem super solium excelsum, &*

elevatum: millia millium ministrabant ei. & decies centena millium assistebant ei. Vnde Tobizæ cap. 12. ait Raphael Archangelus, *Ego sum Raphael vnus ex septem hoc est ex multis, qui astamus ante Deum.* Hinc est quod beatus Bernardus ad illa verba Esaiæ cap. 14. In persona Luciferi superbientis, & in throno Diuina maiestatis sedere præsumētis, *sedebo, inquit, in monte testamenti.* &c. Eundem Luciferum increpat sequētibus verbis. *Sic cinē, inquit, ubi stant omnes, tu sedebis? quid laborasti ut iam sedas? esta honra est tua reseruada pera a natura humana, q̄ sō avia de ter cadeira diante de Deos.* Id enim aperte vidit Ioānes Apocal. cap. 4. *Ecce, inquit, Sedes posita erat in cœlo, & super sedem sedens. Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor.* &c. Et super thronos vidit viginti quatuor Seniores sedētes, per quos vniuersitas saluā dorum intelligenda est iuxta expositionem beati Augustini, Bedæ, & Primsij.

Notandum est autem thronos, siue sedilia in cœlo post Christi Domini Ascensionem apparuisse, quia hunc primum pa-

Dyon
Areop.

Pf. 3

Esai.
ca. 1.

Bern.

16.

Apoc.

pa-

patuit sanctis in gloriam aditus, eisque sedilia ad sedendum concessa sunt; in cuius typum, & significationem cum intra Sancta sanctorum, siue tabernaculi Moysi, siue Templi Salomonis, nulla essent sedilia, nihilominus intra Sancta sanctorum eius Templi, quod describit Ezech. à cap. 40. multa sedilia sunt visa. Sic enim latera illa per circuitum, quorum fit mentio cap. 41. interpretatur Dyonisius Carthusianus, & alij: è quibus quadraginta ponunt in ea parte Templi, quæ appellatur sancta; reliqua 26. in ea, quæ Sancta sanctorum dicitur. Igitur in Sanctis sanctorum Templi Salomonis nulla fuerunt sedilia, quia vacula omnino fuissent, cum eò solus Pontifex semel in Anno ingrederetur, ut dicitur ad Hebræos cap. 9. Quo simul etiam significabatur, nemini eo tempore ad gloriam aditum patuisse, eamque ob causam superuacanea fuisse sedilia: At verò quia post passionem Christi li-

ber patet aditus ad Sancta sanctorum coelestia, idcirco in Sanctis sanctorum eius Templi, quod in Ecclesie typum à Christo fuit data, fuit Ezechieli ostensum, oportuisse, ut multa sedilia ponerentur, in quibus sederent ij, quibus salus contingeret: quare de re Apostolus ad Ephes. 2. Ecclesie gratulari videtur dicens. Deum autem, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, conuiuificauit nos in Christo. (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & consedere fecit in coelestibus in Christo Iesu. Ex quo mirum in modum resplendet Dei in nos amor, & beneficentia, qui propter Christum ad tam sublimem honoris gradum nos euexit, ut in nobilissima illa curia, tot principibus, id est, Angelis stantibus, & ministrantibus coram Deo in diuinitatis suæ throno residente, ipsi quoque in thronis gloriosi sedeamus.

(.?.)

ad Eph.
phos.
2.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM,

Pro die festo Pentecostes: in

illud Ioan. 14.

Siquis diligit me sermonem meum seruabit.

I.

Quoniam primum, & maximū totius Catholicæ fidei fundamentū, ut constat ex Symbolo S. Athanasij, hoc est, ut vnū Deū in Trinitate, & trinitatem in vnitatem veneremur, opere preteritū erit ex diuinis literis hanc Catholicā veritatem cōprobare, priusquam agamus de Spiritu Sācto, qui est tertia persona Sanctissimæ Trinitatis, cuius missio igneis linguis in Apostolos, hodierna die celebratur. Deducitur igitur in primis veritas hæc ex illis verbis Psalm. 32. *Verbo Dñi cæli firmati sunt, & Spiritus oris eius omnis virtus eorū.* vbi Psalmista loquitur de creatione Mundi, quæ fuit à solo Deo facta, nullo interueniente adiutorio, seu ministro extrinseco, hoc enim est vnū de fundamentis fidei: sed Psalmista testatur, quod Deus per verbū cælos fecit, similiterq; testatur, eundē

Deum per spiritum oris sui fecisse, seu creasse omnes virtutes seu exercitus cælorum; est igitur in diuinis trinitas personarum, quarum tertia est spiritus Dei sanctus, quo Deus creasse dicitur virtutes cælorū. Sequi autem optime hoc ex prædicta autoritate ostēditur, quia de ratione verbi est quod distinguatur à dicente, seu proferente; similiter, & de ratione spiritus oris est, ut distinguatur ab inspirante: bene ergo sequitur quod spiritus, per quē virtutes cælorū factæ fuerūt, est Deus, alias ab inspirante, & sic in hac autoritate Trinitas, quā prædicamus exprimitur, quæ est vnus Deus Creator mūdi: in qua quidē trinitate spiritus est tertius in ordine triū personarū: in hoc enī, quod dicitur, spiritu oris eius, intelligitur aliquid intrinsecum Deo, & ab eo procedens, quod nō potest esse nisi Deus, & à Deo procedens

cedens, quemadmodum intel-
 lexit, & interpretatus est locum
 istum Psalmi Rabbi Simeon, ut
 Burg. refert Paulus Burgenfis in suo
 Scrutinio scripturarum cap. 12.
 pag. 318. Ex glossa magna su-
 per Genesim, quæ dicitur Bere-
 sith Rabba cap. 40. Vbi supradi-
 ctus Rabbi Simeon sic interpre-
 tatur præallegata Psalmi verba.
*Inspiravit, inquit, seu sufflauit Deus
 spiritum suum, & creatus est mun-
 dus, sicut in Psalmo dicitur, spiri-
 tus oris eius omnis exercitus eorum.*
 Hæc Burgenfis ex glossa prædi-
 cta. Ex quo patet quod hoc,
 quod dicitur, *spiritu oris eius*, in-
 telligendū est per modū inspira-
 tionis, seu sufflationis, quæ in re-
 bus creatis, à quibus cū loquimur
 de diuinis, necesse est accipere
 aliquā similitudinē, nō nisi ab in-
 trinseco, proceditur, & sic oportet
 quod illa res inspirata sit Deus,
 eū nihil sit in Deo quin sit Deus.
 Similiter necesse est quod sit ali-
 us ab inspirante ex necessitate
 oppositionis relatiuæ.
 Est etiā per hac materia ad præ-
 dictā veritatē cōfirmādā, locus
 apud euangelicū Prophetā Isaiā
 elegātissimus, ex c. 48. quæ re-
 fert idē Burgenfis Episc. in hūc
 modū. *Accedite ad me, audite hæc*

*non à principio in abscondito locu-
 tus sum, ex tempore antequam fever, ibi
 eram: & nunc Dominus meus misit me,
 & spiritus eius.* Ex qua autorita-
 te, inquit, habes, quod ille, qui à
 principio non in abscondito lo-
 cutus fuit, scilicet, ipse Deus, qui
 à principio cū populum Israëlē
 ad se applicasset dando legē in
 Sinay, non in abscondito locu-
 tus est, sed palā, & publice cun-
 ctis audiētibus legē dedit, ut ha-
 betur Exod. 20. Qui quidem
 Deus, scilicet, dationis legis, ibi
 erat; & quia ipse Deus, qui locu-
 tus est palā in datione legis, po-
 stea fuit missus in mūdū, per as-
 sumpcionē carnis ad redimen-
 dū genus humanum, ideo dicit,
*& nunc Deus misit me, & spiritus
 eius.* In qua autoritate manife-
 stè exprimitur tres personæ
 diuinæ: de quarū qualibet ne-
 cesse est dicere, quod est Deus,
 qui locutus est palā: exprimitur
 enim ibi Deus missus, qui statim
 ante de se prædixerat. *Non à
 principio in abscondito locutus sum.*
&c. Similiter exprimitur ibi
 Deus mittens cum dicit, *Do-
 minus misit me*: Sicut etiam ex-
 primitur ibidem Spiritus Dei
 mittens, cum subdit, *& spiri-
 tus eius, scilicet misit me*: Deus

Annotationes in Euangelium

enim nullo modo intelligi debet missus nisi à Deo; & sic ex ista autoritate plane, & sanè intellecta, habetur distinctio triū personarum in diuinis, quarum tertia persona est Spiritus Sanctus, qui est verus Deus in quantum dicitur quod Spiritus Dei Deū mittit: est tamē distinctus à Deo missio, de quo dicitur, *dñs misit me*, quia inter mittentē, & missum, necessaria est distinctio personalis.

Eadē potest veritas cōprobari, videlicet Spiritū Sanctū esse Deum, ex illis verbis Psal. 138. *Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiā? si ascendero in cœlū tu illic es, si descendero in infernū ades.* Ex quo patet, quod Spiritus Dei est ubiq; tanquam ipse Deus, cui soli cōpetit ubiq; esse per essentiam, præsentiam, & potentiam.

Nā hoc pertinet ad infinitatē essentia, & potētia diuinæ, quæ nulli cōpetit creaturæ, cū quælibet creatura sit finita. Psalmista tamē esse ubiq;, tribuit Spiritui Dei, qui est Spiritus Sāctus. Capite etiam 33. Iob, legitur, *Spiritus Dei fecit me, & spiraculū omnipotētis viuificauit me.* Constat autē quod facere hominē,

& viuificare eum, solius Dei est; in maiestate ergo Spiritus Dei sanctus Deus est, cui diuina Scriptura tribuit hominē facere, eū demque viuificare,

Hic est Spiritus ille, quē Pater, & filius in die Pētecostes miserūt in discipulos in igneis linguis, vt ait B. Hylarius, *Verbis vt essent proflui, & charitate feruidi.*

Hic est ignis ille diuinus, seu amor, de quo Christus Dñs in Euangelio loquitur cum ait, *Pater meus diligit eū.* &c. Sic enim locū interpretatur Rubertus cōmētario in hūc locū, existimatq; euangelica voce hic demōstrari cur Psalmista dixerit, *latum mandatum tuū nimis.* Quid enim, inquit, *latius hoc mādato dilectionis, quo sic mēs humana dilatatur, vt intra substantia sua palatium, maiestatem capere possit Patris, & filij, Spiritus Sancti? Sapiat hoc, & suauigustu videat is qui in terris cœlicā vitā ducens, & benè eruditus magister viou diuini amoris agere nouit in tēplo cordis sui solēnitatē delitiosæ contemplationis: nā qui laborant, & onerati sunt, quādiu sua ferūt onera, vesectionē huius dulcedinis sapere nequeunt.* Eodē etiam modo intelligit locū Ioānis, Cassianus. *diliget, inquit,*

Pater

Pf. 138

4.

Iob.
33.

Cassianus

Pater, sui filij amatorem, sed nec filius ab ipsa dilectione secluditur ex hoc: quoniam ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus: Vbi etiam Spiritus Sanctus, includitur: nam Deus Pater cum filio alia extraneae dilectione non diligunt, nisi dilectione Spiritus Sancti, cum quo aeternaliter unum sunt. Vbi etiam notat quam sit Dominus largus in retribuendo: ait enim Iesus mansionem apud eum faciemus. Nepe apud eum, qui diligit me. Ecce, inquit, retributio supra modum, supra speratum, supra dignum, supra meritum, supra intellectum, & omne comprehensibile. facta dilectioni nostrae: quod diligit Pater, diligit Filius, diligit Spiritus Sanctus, quod & ipsi veniant, quod mansionem apud nos faciant. &c. Et paulo post. Et si, inquit, parum aestimaretur aduentus, cum multi adueniant, & recedant; continuabitur mansio. Et mansionem apud eum faciemus. Mansio prima per gratiam, secunda per glorium. &c. Similia habet Origines in eundem locum Ioannis 14. Sunt, inquit, qui tantam verbo Dei latitudinem praebent, ut in eorum cordibus deambulare dicatur: beata illius animae latitudo, beataque strata illius mentis, ubi Pater, &

filius, cum Spiritu Sancto recumbit coenat, & facit mansionem: quibus putas opibus, quibus copiis tales animae pascuntur? &c. Augustin. in Aug. lib. confess. 1. Quis, inquit, mihi dabit ut venias in cor meum, & inebries illud, ut obliuiscar mala mea, & te unum bonum meum amplectar? sed angusta est domus animae meae quod venias ad eam dilatetur abste: ruinosa est, refice eam. Habet quae offendant oculos tuos, fateor, & scio: sed quis mundabit eam, aut cui alteri praeter te clamabo? &c. Idem August. sermone infra hebdomadam Pentecostes, non pigeat, inquit, hospitem suscipere Dominum: ipse secum portat dulcedines diluviarum, ut pascat ibi diuersos, & latantes exercitus Angelorum. Cum illo hospite pax est, & iucunditas, qui venit ad hospitem non torquere, sed pascere: non expoliare, sed vestire. Hospitem hunc apertis ianuis cordis suscipiam, & nunquam nobis dominabitur inimicus tyrannus.

Esse autem Deum paratissimum semper uniuscuiusque nostrum animas inhabitare, significatum est Apocal. 4. Visione scilicet illa, qua beatus Ioannes inter alia se vidisse testatur septem lampades ardentes ante thro-

Annotationes in Euangelium

num Dei, quæ sunt, inquit, septem spiritus Dei. Ideo namq; lampades ante thronū ardere dicuntur, quia, sicut ait glos. dona Spiritus Sancti semper parata sunt dari se disponētibus. Quā etiā ob causam eadē Spiritus Sancti dona brachia appellantur: quia Deus vniuersos cupit amplecti, & quæ propterea e cælo in terram porrigit, quasi omnes velit amplecti, hoc est omnib' se disponentibus Spiritus Sancti gratiā, & dona largiter cōmunicare. Quæ adnotatio fundatur in expositione Ruperti libro 2. in Deuteronomiū cap. 20. Sic exponentis locū illū Deuteronomij. 33. *Non est Deus alius ut Deus rectissimi ascēsor cæli auxiliator tuus; magnificentia eius discurrūt nubes, habitaculū eius sursum & subter brachia sempiterna. Quid est, inquit, Rupertus, habitaculū eius sursum, & subter brachia sempiterna? Nisi quod Christus ascēdit in cælū sedensq; ad dexteram Patris habitat sursum, & exinde porrexit huc brachia sua sempiterna, hoc est, Sancti Spiritus sui dona fortissima? &c. Vide ea, quæ dicuntur in festo B. Andreæ Apostoli ad illa verba Euāgelij. Venite post me, in fine.*

Beatus Greg. homil. 30. in Euāgel. meminisse nos iubet animarū dignitatem in quibus beatissima Trinitas & venire, & mansionē facere nō dedignatur. Pensate, inquit, charissimi fratres, quanta sit ista dignitas, habere in cordis hospitio aduentū Dei. Certē si domum nostrā quisquam diues, aut præpotens amicus intraret, omni festinantia domus tota mūdaretur, nequid fortasse esset, quod oculos amici intrantis offenderet. Tergat ergo sordes prauis operis, qui Deo preparat domum mentis. &c. Deinde vnūquemq; nostrum admonet idem Sanctus Doctor, ne desidia, & negligentia fiat, ut tantus hospes animæ, etiam si aliquando veniat, in eadē tamen mansionem facere nullatenus velit. In quorundam enim, inquit, corda venit, & mansionē non facit, quia per compūctiōnem quidem, Dei respectum percipiunt, sed tentationis tempore hoc ipsum, quod compuncti fuerāt obliuiscuntur, sicquē ad perpetranda peccata redeunt, ac si hæc minimē planxissent.

Nec mirū, cū impossibile sit Dei spiritū habitare in corpore subdito peccatis, ne dum in anima terrenis adhuc inhiante mā
fio.

Deut.
33.

Rup.

Greg.
Bern.
7.
Ioan.
6.
8.
Ioan.
6.
fionem facere. Si enim Apосто-
li, ut notauit beatus Bernardus,
Ad huc carni Dominicae inharen-
tes, quæ sola sancta erat, Spiritu
Sancto repleti nequierunt, tu car-
ni tuæ, quæ sordida est astrictus,
& conglutinatus, illum meraissi-
simum spiritum te posse putas sus-
cipere, nisi carnis istis consolatio-
nibus renunciare tentaueris? &c.
Et in hoc sensu, iuxta expositio-
nem Bernardi, dixit Saluator
noster discipulis suis, nisi ego ab-
iero paracletus non ueniet ad uos.
Vnde iam patet sensus etiam ad
illud, quod eisdem Apostolis
de Spiritu Sancti aduenienti-
bus donis dixerat, nimirum, ex-
pedit uobis ut ego uadam: Quan-
diu enim inter ipsos versabatur,
carnis præsentia, & corporali
ipsius conuersatione impediti,
nullo modo poterant super a-
bundanti spiritus gratia repleti.

Bern.
Expediebat etiam discipulis
Christum abire, ut spiritus ueni-
ret, cuius uirtute non iam, quæ
lucra erant quærerent, sed quæ Ie-
su Christi. audi quid in hanc scē-
tentiam dixerit idem Bernar-
dus sermone 3. In Ascensione
Domini. Quid est, inquit, quod
Christo comorante in terris, Spiritus
Sanctus ad eos uenire non potuit?

An carnis illius consortium ab-
horrebat, quæ de ipso, & per ipsum
in uirgine, & de uirgine matre cō-
cepta erat, & nata? absit. Sed ut
ostenderet nobis: per quamambu-
larem uiam; formam apponeret,
cui imprimeremur. Et ille quidem
illis plorantibus eleuatus in cœlū
Spiritum Sanctum misit, qui af-
fectum eorum, id est, uolunta-
tem mundauit, uel potius altera-
uit, ut iam magis Dominum uel-
lent ascendisse, quā prius detinuisse
uoluerant: impletum est, quod eis
prædixerat, uos autem contristabi-
mini, sed tristitia uestra cōuertetur
in gaudium. &c.

Hanc uero gratiæ largitatem
in discipulos hodierna die effū-
dendam, ad literam prædixe-
rat Propheta Ioel cap. 2. ubi cū
prius locutus fuisset de Christi
aduentu, & doctrina, subiungit,
Post hæc, id est, paulo post, cum
ipse in cœlum ascenderit: Sic
enim Petrus actorum capit. 2.
uermum hoc est interpretatus,
dicens, In nouissimis diebus. &c.
Effundam spiritum meum super
omnem carnem: Seu ut eundem
locum uertit Chaldeus, sed
post hæc, effundam Spiritum
Sanctum meum super omnem
carnem, & cetera. Quem locū ex-

Annotationes in Euangelium

Hier.

ponēs beatus Hieronymus ad Hebræos. q. 9. ait. *Verbum autē effusionis significat gratiæ largitatem; & id ipsum sonat, quod Dominus repromisit, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto: In tantū enim Spiritu Sancto baptizati sunt ut repleretur tota domus, in qua erant sedentes. Notandū est autem in verbis Hieronymi, iuxta ipsius expositionem, idem esse baptizari Spiritu Sancto, quod repleri, & quasi immergi in Spiritum Sanctum. Ex quo intelligi potest illud Matthæi. 3. Ego quidem baptizo vos in aqua in penitentiam, qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare; ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igne. Quo loco Chrysostomus adnotavit eleganter fuisse dictum, ipse vos baptizabit Spiritu Sancto, ac si diceret; sicut ego modo copiosè effundo aquam super vos, ita ipse copiosè effundet Spiritum Sanctum Theophilatus etiam interpretatur, inudabit vos largitèr Spiritus Sancti gratijs. Clarius hoc exposuit Petrus Apostolus actorum cap. 11. Cum autem cepissent loqui, cecidit Spiritus Sanctus super eos, sicut & in nobis in initio. Re-*

Acto.
cap. 2.

Matt.
3.

Chry.

Theo.

Acto.
11.

cordatus sum autem Verbi Domini, sicut dicebat Ioannes quidem baptizavit aqua: vos autem baptizabimini Spiritu Sancto.

Verum ad effusionē redeamus, quā Hieronymus docet largam, & diuitē muneris abundantiam significare, cum scilicet plurimis distribuit, & singulis copiosè. Hoc eodem sensu accipiendum est illud Pauli ad Titum 3. *Per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti quem effudit in nos abundè.* Ex quo loco beatus Ambrosius lib. de Spiritu Sancto cap. 7. Ostendit Spiritus Sancti diuinitatem, quoniam nō dicitur effundi nisi quod participabile est, ut, *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis. &c. Oleum effusum nomen tuū.* Nec dicit Deus effundam de Angelo meo, quia Angelus cum sit creatura, non est participabilis: Spiritus autē Sanctus cum Deus sit effunditur, & participabilis est. Id autē quod Lucas ait iuxta translationem septuaginta, *effundam de spiritu meo*, non sine mysterio dictum credimus: eo enim videtur ostendi naturam Spiritus Sancti, quantuncunque effundam

10.

ad Titum.

Amb.

Ab.

Gala.

11.

11.

66

datur, & participetur, in exau-
stam, atq; infinitam manere. Vn-
de Ambrosius vbi suprâ. *non spi-
ritum ait, sed de spiritu: neq; enim
nos capere possumus plenitudinem
spiritus Sancti, sed tantum accipi-
mus, quântum de suo arbiter nostri,
pro sua voluntate diuiserit.*

Notanda est autē, maximèq;
obseruanda expositio Galatini
lib. 8. De carnis Catholicæ ve-
ritatis capit. vltimo, Vbi refert
glossam Rabbi Salomonis su-
per illud. *Et effundam spiritum
meum super omnem carnem, Hoc
est, vt glossa ait, super omnem
illum, cuius cor fuerit tenerū,
vt caro, de quo dictū est Eze-
chielis. 36. Dabo vobis cor carneū.*
Vnde colliges ideò Spiritū San-
ctum super Iudæos obstinatos
non venisse, quia cor lapideum
deponere noluerūt. Christi ve-
rò fideles idcirco illum abun-
dè receperunt, quia cor carneū
habuerunt; quod experientia
teste nullatenus negari potest.
Inquam sententiam exponen-
dum, & intelligendum est illud
Esaia. 66. *Super quem requiescet
spiritus meus, nisi super humilem,
& quietum, & timentem verba
mea?* Hoc enim videtur esse cor
tenerum, & carneum quale spi-

ritus Dei requirit vt in illud cū
Patre, & Filio nō solum veniat,
sed mansionē quoq; faciat, sicut
filius ipse promisit dicens, *ad eū
veniemus, & mansionem faciemus.*

Non est autem prætereundū
id quod idem Galatinus vbi su-
pra ad confusionem Iudæorum,
fideliumque consolationem ad 12
notauit, videlicet quod Spiritū
Sanctum Christus in discipulos
missurus erat, etiam ex opinio-
ne cuiusdam Rabbini, quem ipsi
aduersarij fidei Catholicæ, Ma-
gistrum suum sanctum vocita-
bant. *Quod autem, inquit, Spiritum
Sanctum Messias ipse super
discipulos suos missurus esset, Rab-
binus Haccados, qui longe antiē
Christum natum fuit, in libro, qui
Galerazey, id est, reuelator arca-
norum inscribitur, apertissimè præ-
dixit, dum ad sertam Antonini cō-
sulis Urbis Romæ petitionem, hæc
inter cætera respondit. Post dies
verò decem, à sua scilicet Ascen-
sione, ad perfectionem. 50. dierum,
mittet Spiritum Sanctum de cælis
super iustos, vt in fide eius confir-
mentur. Moxque illis præcipiet, vt
eant, doceantque omnes homines
legem eius, quemadmodum dictū
est Ezech. 36. Et spiritum meum
dabo in medio vestri, & faciam vt* Ezecl
36.

Annotationes in Euangelium

in præceptis meis ambuletis, & iu-
licia mea custodiat, & faciatis
ea. Horum autem quinquaginta
dierum figura fuerunt illi 50. dies,
quibus Israel agnum paschale oc-
cidit, & exiit de terra Aegypti, in
quibus Deus sanctus, & benedi-
ctus misit spiritum sanctum super
eos, deditque eis legem sanctam,
ut essent firmi in fide eius. Hæc
ille.

13. Quod verò attinet ad figu-
ram, in qua Apostoli diuinum,
sanctumque Spiritum accepe-
runt, videlicet in linguis igneis.
notandum est, spiritum tales ho-
minum mentes intus reddere
solutum esse, qualem se foris A-
postolis exhibuit, iuxta illud
Psal. 118. *Ignitum eloquium tuum
vehementer*: ideo namque elo-
quium Dei Propheta ignitum
appellauit, quia diuini amoris
ignem accendere solet in cor-
de; quia vitia exurit; carnis vi-
rorem exsiccat; lucet, atque in
Dei lumen animas deducit. In
quo sensu verbum Dei dicitur
etiam castum, propter effectum,
quem habet, quia videlicet ca-
stificat, & mundos facit homi-
nes sibi intentos. Vnde in Psal-
mo 118. sic legimus. *Lex Domini
immaculata conuertens animas; ab*

omni videlicet vanitate, & er-
rore, ad Deum, & lumen veri-
tatis. Hinc Diuus Ambrosius ad
illa verba. *Ignitum eloquium tuum*
vehementer, ignis, inquit, est hic
sermo Christi, & bonus ignis, qui
calescere nouit: exurere autem, nisi
*sola vitia nescit; hoc igne super bo-
num fundamentum posito, aposto-
licum illud aurum probatur: hoc*
*igne, illud morum, vel operum exa-
minatur argentum: hoc igne pre-
tiosi illi lapides illuminantur, fan-
num autem, & stipula consumi-
tur: mundat ergo hic ignis animam,
consumit errorem. Vnde Dominus*
ait Ioan. 15. iam vos mundi estis,
propter sermonem, quem locutus
sum vobis.

Ignitum certè eloquium Dei,
cuius prædicatoribus in linguis
igneis apparuit Spiritus Sæctus,
ut ostendat, non satis esse lin-
guam prædicantis, nisi adsit vir-
tus Spiritus Sancti intus quasi
ignis illuminantis, & exurentis
charitatis ardore ea omnia, quæ
impedimento esse solent, ne
verbum Dei in audientium ani-
ma operetur, quemadmodum
adnotauit beatus Gregorius in
homilia pro festo Pentecostes: *Gr*
appellatur enim Deus ignis con-
sumens. Deuteron. 4. eodem se-
re

Psal.
118.

Ps. 118.

Amb.

Ioan.

14.

Gr

rè modo, quo ignis naturalis omnes expellit, & consumit in subiecto qualitates contrarias, priusquam in tali subiecto propriam introducat formam. Inter omnia verò accidentia, quæ ab igne expelluntur, primum, & præcipuum est frigus, quippè quod formæ introducendæ maximè repugnet; vnde & Spiritus Sanctus ignis cōsumens nō prius infidelium animabus solet inhabitare, quam ab iisdem peccata omnia expellat, eaque maximè, quæ charitatis feruorem solent impedire, vel etiam retardare.

Non solùm verò in figura ignis Spiritus Sanctus in Apostolos descendit, sed de eodem quoque dicitur Actorum c. 2. *Quod factus est repente de cælo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, &c.* Itaque in flatu etiam, spiritus Domini descendit in Ecclesiam in ea domo tunc temporis congregatam, vt significaretur fore vt deinceps eadem Ecclesia septiformis spiritus gratia afflata in cœlestem portum secundo cursu navigaret. In cuius rei typum Dominus Iesus cum stetit in medio

discipulorum post resurrectionem suam ait illis. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hoc cum dixisset insufflauit dicens, accipite Spiritum Sanctum, &c.* In eiusdem quoque rei figuram Elisæus super puerum mortuum septies oscitauit. 4. Reg. 4. quia nimirum super extinctum populum, hoc est, orbem terrarum Dominus veniens, septies eum fecit oscitare per septem gratiæ dona, quæ Ecclesiæ communicauit. & Esaiæ. 4. dicitur, *Apprehendent septem mulieres virum vnum in illa die dicentes, inuocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.* Vbi per septem mulieres, septem Spiritus Sancti dona intelligit Origenes hom. 3. super Esaiam, & D. Cyprianus lib. de exhortatione martyrij: dies quippè, qua septem mulieres virum vnum apprehenderunt, tempus est redemptionis, quo septiformis Ecclesia septiformi spiritu completa, Christum per fidem, & charitatem apprehendit, ab eo que petijt vt suum auferret opprobrium, ne videlicet ultra Iudæi insultantes eam irriderent, quod idola veneraretur.

Ioan. 20.

4. Reg.

4.

Es. 4.

Orig. Cypri.

ANNOTATIONES

IN EVANGELIUM,

secundum Ioannē. Pro Sanctissimo
Eucharistiæ Sacramento.

Qui manducat hunc panem viuet in aeternum.

cap. 6.

I.

VM Dominus noster Iesus Christus de Sanctissimo corporis, & sanguinis sui Sacramēto loqueretur, diceretque se esse panem viuum, quem, qui manducaret, vitam haberet in æternum, alij dixerunt *durus est hic sermo*, & quis poterit illum audire; vnde & eo relicto abierunt, alij verò ipsum occidere cogitauerunt, existimantes quod à mortuo nemo posset, id, quod Dominus promiserat, vitam scilicet in eternū sperare. Agnoscimus istorum vocem in prophetia Hieremiæ cap. 11. *Mittamus, inquit, lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viventium, & nomen eius non memoretur amplius.* Per lignum verò Crucem intelligit Tertulianus libro aduersus Iudæos cap. 10. quæ Crux missa

fuit in panem, id est, Corpus Christi. Id, quod etiam Diuus Hieronymus in commentarijs super Hieremiā; & beatus Gregorius lib. 12. Moral. cap. 3. eodem modo intellexerunt.

Eundem locum affert Ori-
genes homila 8. super Hieremiā exponens illum de Cruce, tametsi panem non corpus Christi, sed eius doctrinam accipiat, in hunc modum. *Quia, inquit, docente Christo voluerunt quidam scandalum ponere doctrinæ eius, crucifigentes eum dixerunt, Venite mittamus lignum in panem eius: cum enim verbo Christi, & doctrinæ coniungitur crucifixio, lignum in panem mittitur; & illi quidem insidiantes dicunt Venite, &c. Ego autem admirabile quiddam inferā: lignum missum in panem eius, panem fecit meliorē: antequam enim*

mitte-

Ioan.
6.

Hier.
11.

mitteretur lignum in panem eius, quando tantummodo panis erat, & non erat lignum, non exierat in uniuersam terram sonus eius; postea vero quam sumpsit fortitudinem per lignum, tunc in uniuersum orbem passionis eius disseminatus est sermo. Perperam etiam dicunt, eradicemus eum de terra uiuentium: sic eum interfecerunt quasi semen eius penitus eradica-
 2. rent; sed audi quid dicat Christus Ioan. 12. nisi granum frumēti cadens in terra mortuum fuerit, ipsū solum manet. Si autē mortuū fuerit, multum fructum affert. Ergo mors Christi spica frumēti facta est, septuplum, & multo amplius restituēs, quam fuerat seminatum. Hæc Origenes.

Addit Lyranus hoc lignum fuisse Taxum, quod in ea regione est lætiferum, & venenatū, sensumque esse, conatos fuisse Iudæos Hieremiam veneno interficere, panem, quo vescebatur toxico, seu veneno imbuendo; quod egregiè quadrat in Crucem, quam veluti maledictum, & venenatum lignū, hoc est, maximè probrosum, in corpus, & doctrinam Christi Iudæi mittere decreuerunt, quo nomen eius penitus abolerent.

Hoc tamen quod Iudæi in Christum decreuerant, minimè successit: lignum enim crucis non opprobrium, sed honor, nō lignum mortis, sed vitæ euasit. Audi Ioannē in sua Apocalypsi cap. 2. Qui vicerit dabo ei edere de ligno vitæ. Vbi Richardus de Sācto Victore, & Beda per lignū vitæ intelligunt Christum, qui in Ecclesiæ paradiso omnibus proponitur fruendus. Est igitur sensus quasi dicat ipsemet Christus, qui dēmonem vicerit, edet de ligno, qđ est in paradiso: quia multitudine dulcedinis Christi, quæ est in Ecclesia, cibabitur, & satiabitur, modo quidem participando eius gratiæ, postea verò eo per visionem beatificam perfruendo.

Eadem expositio est Ruper-
 ti, qui ideo putat dictum fuisse à Christo Dei mei, quia ratione humanitatis, Patrem Deum suum agnoscit, iuxta quod Ioānis. 20. ait. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum. Ait ergo Rupertus. quoniā primis hominibus, quia corripienti Deo non acquieuerunt, sed peccatum suum excusauerunt, lignum vitæ interdictum fuit, re-
 Et modo pœnitenti aditus ad lignū vitæ

Apo. 2.

Rup.

Ioan. 20.

Gen. 3.

Annotationes in Euangelium

3. *vite repræmittur, quod est ipse Christus, cuius & in coelesti paradiso, visione, & in presenti Ecclesia corpore sancto reficiuntur animæ. Deinde idem Rupertus expendit verbum illud, dabo; sæpe enim, inquit, qui non dum vicit, id est, non dum egit pœnitentiam, edit de hoc ligno vite, manducans corpus, & bibens sanguinem Domini, verum non illi dat Christus, sed ipse rapit, atque adeò iudicium sibi manducat, & bibit, sicut ait Apostolus 1. Corint. cap. 11. Ex quibus Ruperti verbis iam vides eum referre esum ligni vite tum ad visionem beatificam, tum etiam ad Eucharistiæ Sacramentum.*

5. Cor 10. *Est autem primò obseruandum in prædicta Apocalypsis auctoritate, verbum illud, Vincenti, pugnam hic supponere, atque certamē: neq; enim prius in Christi mensa est edendum, quam pugnandum. Simulq; hic nobis maxima in pugnando industria commendatur: est enim nobis cum multis, iisque fortissimis hostibus dimicandū, quæ admodum docuit Paulus 2. Corint. 10. In carne, inquit, ambulantes, non secundum carnem militamus. & ad Ephel. 6. Non est*

nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed contra spiritalia nequitia in celestibus. Id, quod idem Apostolus opere præstabat sicut ipse testatur cum ait. Sic pugno non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, &c. In quem sensum Origines homilia vndecima super Exodum expendens pugnam populi Israelitici cum Amalech, eiusque victoriam, cum Moyses manus eleuabat, sic ait. Nobis etiam pugna est aduersus Amalech, hoc est, aduersus principes, & potestates, & rectores tenebrarum harum. Eleua & tu manus ad Deum, & tunc fiet, quod scriptum est Numerorum. 22. quia sicut vitulus ablingit populum hic populum, qui super terram est: per quod, ut à maioribus accepimus, indicatur, populum Dei non tam manu, & armis, quàm voce, & lingua pugnare, hoc est, orationem ad Deum fundendo.

Secundò obseruandum est, in eodem verbo, Vincenti, non dici, ei, qui vicit in præterito: sed ei, qui vincit in præsentem, dandum esse esum ligni vite, quia non satis est semel vicisse, aut etiam sæpius, nisi semper vincat: cum enim bellum ipsum continuum sit, iuxta illud Iob. cap.

cap. 7. Militia est vita hominis super terram, nunquam abscedendum est ab arena, sed in armis continuo standum, atque adeo semper vincendum.

Tertio notandum est, vincē tibus non palmam, non laurum non coronam promitti, sed esū ligni vitæ. Vincenti, inquit, dabo edere de ligno vitæ, cum tamen congruentius videretur dixisse, vincenti dabo palmam, vel coronam, &c. Respondet Hugo cardinalis, optimo iure vincē tibus in hac Dei militia non coronam promitti, sed esum: quia enim qui vincit pugnat, pugnantis verò solet esurire, & sitire, recte ei promittitur refectio, & saturitas, iuxta illud Matt. 5. *Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiā, quoniam ipsi saturabuntur.* Id quod de visione beatifica accipiendū est. Potest verò congruentius ad Sacramentū Eucharistiæ accommodari eadem ratio Hugonis, iuxta illud, quod ait ipsemet Christus Matth. 11. *Invitās laborantes ad refectiōem. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos:* hoc enim sacramentum vera est, & perfecta animarum refectio in via laborantium, vnde & via-

ticum non incongruē appellatur. Promittitur ergo vincē tibus esus ligni vitæ, id est Christi Domini corpus, & sanguis: ipse enim Christus, ut ait Eucherius lib. 1. in Gen. c. 13. figuratus est in illo ligno vitæ, quod erat in paradiso terrestri. Denique ipsemet Christus se lignum appellavit Lucæ. 23. cum dixit. *si in viridi ligno hæc faciūt, in arido quid fiet?* quod si lignum, quod erat in paradiso vim habebat propagandi vitam in omne tempus, ut affirmant Augustinus lib. 3. de Civitate Dei cap. 20. & Rupertus lib. 3. de Trinitate c. 30. Chrysostomus homilia 18. in Genesim, Abulensis super cap. 13. Gen. q. 175. & D. Thomas 1. p. q. 93. art. 4. id, quod ex contextu Genes. 3. patet cum dicitur, *Nunc ergo ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum, &c.* Si inquam illud lignum vim habuit à morte in perpetuum præservandi, cum tantummodò figura fuerit Christi Domini, ut ostendimus ex Eucherio, quid mirum si ipsemet Christus invitando dixerit, *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum?*

Euch

Luc
23

6

Bene

Annotationes in Euangelium

Benedictus Dominus Deus
 noster, qui fidelibus suis etiam
 in huius mundi deserto mensam
 præparauit, cuius panis vitam
 præstat in æternum; huius tanti
 beneficij memor Regius vates
 omnipotenti Deo gratias agēs,
Parasti, inquit, in conspectu meo
mensam aduersus eos, qui tribulāt
me. Psalm. 22. Quem locum de
 Sacrosancto Eucharistiæ Sacra-
 mento intellexerūt beatus Cy-
 prianus epistola 63. ad Cæciliū,
 D. Ambrosius libro de Elia, &
 ieiunio cap. 1. Paschasius Abbas
 libro de corpore, & sanguine
 Domini cap. 10. Theodoretus
 in commentarijs eiusdem Psal-
 mi, & D. Chrysostomus ibidē.
Qui sunt, inquit, qui nos tribulāt?
suggestiones inimici, cupiditates,
delectationes, sæculi honores. sed
cum venimus ad mensam potentis,
tribulationes efficiuntur consola-
tiones, & ex mensa præparata pro-
ficimus aduersus eos, qui tribulant
nos. Idem Propheta in Psalm. 21.
 huius mensæ dominicæ abun-
 dantiam præsentens, apud te,
 inquit, *laus mea in Ecclesia mag-*
na; edent pauperes, & saturabuntur,
& laudabunt Dominū, qui requi-
runt eum, viuent corda eorum in
sæculum sæculi. Quæ vltima ver-

ba similia sunt ijs, quæ Christus
 in præsentia dixit, *qui manducat*
hunc panem viuet in æternum; ea-
 demque verba de Sacramento
 Eucharistiæ intelligit Eusebius
 Cæsariensis lib. 10. demonstra-
 tionis euangelicæ cap. 8. quem-
 admodum & quod sequitur in
 eodem Psalmo, *manducauerunt,*
& adorauerūt omnes pingues ter-
ræ, in conspectu eius cadēt omnes,
qui descendunt in terram; quæ om-
nia adorationem mysterij, &
gratiarum actionem significāt.
 Cui concinit illud Psalmi 2. *Ap-*
prehendite disciplinam, pro quo
 aliqui ex hebræo vertunt, *oscu-*
lamini filium; alij adorate panem.
 quod non nisi de Christo, qui
 in Sacramento Eucharistiæ pa-
 nis est viuus, intelligi potest.

Quomodo autem diuinum
 hoc Sacramentum æternā no-
 bis possit vitam germinare, col-
 lige ex illo Osee loco cap. 14.
Ero quasi ros Israel; germinabit
sicut lilium; & erumpet radix eius
ut Libani. Ibunt rami eius, & erit
quasi oliua gloria eius, & odor eius
ut Libani. Viuent frumento; velut
verterunt septuaginta, roborā-
buntur frumento. Quæ omnia
 de Eucharistia interpretatur Cy-
 rillus Alexandrinus in cōmen-
 tarijs

Pl. 22

Chry
 soft.

Pl. 51

Psalm.
 Cæc.

Psalm.

7.

Osee
 14.

Cyril.
Alex.
Zach.
1.
rarijs super Oseā. Germinabunt,
inquit, sicut liliū, id est, vacabunt
à solitudine huius sæculi liliū e-
nim nullo labore arationis, nulloq;
studio agriculturæ, mira pulchri-
tudine induitur. Erūpet radix eius,
ut Libani, id est, erunt ita firmi, &
stabiles in fide cū humilitate, ut est
arbor Libani humilis, & quæ alte
radices egit. Ibunt rami eius. dila-
tationem Ecclesiæ significat. Erit
quasi oliua gloria eius, & odor eius
ut libani, id est ut thuris, quia sem-
per virescent fructibus virtutum
suauissimis, qui hoc cœlesti pane
vescentur. Quod verò hic locus
de Eucharistia ad literam sit in-
telligendus, manifestè ostendit
trāslatio septuaginta apud quos
teste D. Hieronymo sic legitur
frumēto inebriabuntur: quis enim
ignorat non posse panem inebri-
are? quare cum audimus,
inebriabuntur frumento, doce-
mur mysticum esse panem intel-
ligendum, qui in eiusdem my-
sterijs consecratur, in quo my-
stica, & spiritalis latet ebrietas,
quæ digne cōmunicantibus cō-
fertur. Eādē ob causam dictū
est apud Zachariam c. 9. quid bo-
num eius est, & quod pulchrū, nisi
frumentum electorum, & vinum
germinans virgines? Quo sensu

intelligēdus est etiam locus ille
Canticorum c. 5. Comedite ami-
ci, & inebriamini charissimi. sic
enim intellexerunt Greg. Nisse-
nus, & Theodoretus, vbi notā-
dum est ad mensam Eucharisti-
cā accedere posse amicos Dei,
hoc est, in charitate eius, & gra-
tia existentes: ideo enim dicitur,
Comedite amici; in eadem vero
mensa inebriari non posse, nec
solere, nisi charissimos; vnde &
dicitur, inebriamini charissimi.
Denique comedere amicorum
est, inebriari verò, hoc est tor-
rente voluptatis illius potari,
non nisi charissimorum.

Pessimi autem habitus indi-
cium est (ad multorum confu-
sionē dico) inter lautissimas Eu-
charistię epulas quotidie versa-
ri, nec tamē proficere: nihil ve-
getari, seu nutriri: cum interim
videamus aliquos hac ratione
proficere. Hi verò homines si-
miles mihi esse videntur septē
illis bobus macie confectis, &
fædis, quas per somnium vidit
Pharao; quæ tamen septem bo-
ues macilentæ pascebantur in
eisdem locis, & ex eodē flumine
Nilo bibe bant cum alijs septem
pinguissimis, quæ ex eodē flu-
mine egrediebantur. Gen. 14.

Cant.
5.

9.

Annotationes in Euangelium

Gen. 14. 1. Cor. 11. *Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi, ut ait Paulus. 1. Corint. 11. quasi dicat. ideo quia indigne manducatis, & bibitis, multa, & varia morborum genera grassantur inter vos, mortes etiam intempertiarum, & alia flagella sunt indignè manducantibus, & bibentibus.*

Chrysoft. *Sic interpretatur locum Pauli B. Chrysoft. hom. 28. in primam ad Cor. c. 11. & tom. 5. homil. 49. & homilia 5. in priorem ad Timotheum. qua de re videndus est D. Thomas 3. p. q. 79. art. 1.*

Diuus Tho. *Probet igitur se ipsum homo priusquam ad Christi mensam accedat, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Ex dispositionibus autem, quæ animam communicantium præparare debet, præcipua, & prima, cæterarumque fundamentum, fides est, ut scilicet confiteamur quia Dominus noster Iesus Christus Deus, & homo est in hoc Sacramento præsentialiter, & realiter existens. Unde inter omnia alia Sacramenta, hoc unum, mysterium fidei solet appellari: in reliquis namque fidei mysterijs, tenetur homo credere id, quod non videt, in hoc verò tenetur credere contra id, quod sentit, experitur, & videt.*

Hinc & Ecclesia, hodierna dicant; quod si sensus deficit ad firmandum cor sincerum, sola fides sufficit. & iterum. præstet fides supplementum sensuum defectui.

Merito hoc Sacramentum figuratum est in Manna, quod nocte cadebat; unde Apoc. cap. 2. absconditum vocatur. Vincenti, inquit, dabo manna absconditum, quæ verba nonnulli de Christo interpretantur, qui fuit absconditus primò in sacrificijs Abel, Noe, Abraham, & reliquorum Patrum, secundò in legis figuris, tertio in carne, sub qua diuinitatem gerebat occultatam, quarto in Sacramento Eucharistiae. Manna igitur figuram Eucharistici panis fuisse, ipse met Christus docuit Ioan. 6. ubi de Eucharistiae Sacramento à se instituendo differens ait. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de Cælo descendens, ut si quis ex ipso manducauerit non morietur. Quo etiam alludit Paulus 1. ad Cor. 10. cum dixit, Patres nostri omnes sub nube fuerunt: omnes eandem escam spiritalem manducauerunt. Quo loco Apostolus cum manna escam spiritalem appellauit, planè significauit typum fuisse

fuisse alterius veri Mannæ: sic enim argumentatur Tertullianus libro 5. contra Marcionem ex illo loco Pauli ad Roman. 7.

Scimus autem quoniam lex spiritualis est. Cum Paulus, inquit, legem spirituales dicit, confirmat utique eam figuram esse, & prophetiam verum futurarum.

Primum igitur Manna illud materiale, Christum in Sacramento adumbravit, quia viso Manna dixerunt hebræi, *Manna? id est, quid est hoc?* unde & nomen sumpsit; quæ admiratio multo magis quadrat in panem Eucharisticum propter ea miracula, quæ ibi continentur. Cyrillus tamen Alex. lib. 3. in Ioan. c. 34. docet fuisse expressum Iudeos non cognituros esse Christum, imò eum per cōtēptum reiecturos dicētes, *quid est hoc?* Adde neq; credituros mysterij Eucharistici maiestatem.

Secundò, dicebatur Manna panis angelorū, iuxta illud Psalmi 77. *Panem cœli dedit eis, panem angelorum manducavit homo.* Sic vero dictum est, quia conficiebatur ministerio angelorum, & populo de Cœlo mittebatur. Atq; huc alludēs Christus Dñs agens de Sacramento Eucharisti-

stia dixit Ioan. 6. *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi.* Qui panis ministerio angelorū, hoc est sacerdotum conficitur; neq; iam ipsi angeli effectores sunt, sed adoratores. Audi quid dixerit Nilus discipulus beati Ioānis Chrysostomi scribens ad Anastasium Episcopum, de ipso magistro suo Chrysostomo. *Sapè, inquit, vidit in Ecclesia Angelos, sed maxime tempore sacrificij missæ.* Itaq; admiratione, & letitia plenus, amicis multū spiritualibus seorsum narrabat, quemadmodum cū Sacerdos oblationē facere inciperet, plurimi angeli è cœlo delapsi, nudo pede, aspectu intento, vultu demissocircūstātes ad altare magna reuerētia, & quiete, ac silētio, usq; ad mysterij consumationē assistūt. Deinde discurrētes hūc, atq; illūc, per totā Ecclesiā, episcopos, & presbyteros, qui corpus, & sanguinē distribuūt, adiuvāt, & corroborant. *Hæc, inquit, scribo, ut intelligētes quāti tremoris sit diuina missa, nec ipsi remissi, timorē Dei negligatis, nec illos alios loqui, aut musitare tēpore oblationis, neq; innuere audacter, aut à statu gravitatis dimoveri, neq; hūc, atq; illūc circunspicere, aut ignavè, & dispersè vagari permittatis.*

Annotationes in Euangelium

Tertiò. manna illud figura fuit huius sacramenti, in eo, quod manna sapiebat quod quisq; cuperet iuxta illud Sap. 16. *Angelorū esca nutriuisti populū, omne delectamētum in se habēte, & omnis saporis suauitatē; substantiā enim tuā, & dulcedinē tuā, quā in filios habes, ostēdebas, & deseruiens vniuscuiusq; voluntati, ad quod quisq; volebat conuertebatur.* Probabile tñ est id miraculū iustis tantū contigisse, cæteris vero retinuisse manna suū insitum saporē, qui erat sicut panis oleati, vt dicitur Num. c. 11. probat hoc Lyranus in c. 16. Sapiētix, affertq; id, qđ pleriq; hebręorū dicebāt, *anima nostra iam nauseat super cibo isto leuissimo.* Num. 21. quibus verbis improbi fatebantur sibi manna non quidquid volebant sapuisse. Idem affirmat D. Greg. lib. 6. Moral. c. 9. *manna*, inquit, *omne delectamentū, atq; omnis saporis suauitatē in se habuit, quod videlicet in ore spiritaliū, iuxta voluntatē eētium saporē dedit; id, qđ licet Greg. ad verbū Dei referat, aptius tñ quadrat in Sacramētū Eucharistię, cuius multiplicē dulcedinē non nisi iusti sensunt; & in hoc, manna expressa fuit figura huius Sacramenti.*

Mirum etiā est quod manna illud soli expositū liquefiebat, & tamen ignē poterat sustinere: coquebatur enim, ac durū, & solidū reddebatur. Vtrūq; habes Exod. 16. & Num. 11. ita manna Eucharisticū amoris ignē, rationesque ab eo, ac fide profectas optime sustinet; at verò Solem, hoc est naturale lumen, rationisq; euidētiā, profundissimum hoc mysteriū ferre non potest.

In huius etiam mysterij figuram. 3. Reg. 19. Angelus Domini Elię dormienti ministravit subcinericeum panem, qui surgens comedit, & ambulauit in fortitudine cibi illius vsq; ad montem Dei Oreb. Quer Deos que durmāo os sentidos assi ao fazer, como tambem ao comer deste pão diuino. Ideo namque dormiēti Elię præcipitur vt surgat, & comedat. & ita factū est. Vnde B. Aug. ita clamat. *Hoc fides credat, intelligentia non requirat.* Et Guericus Abbas serm. 5. de Natiuitate Domini, inuenietis, inquit, *Christum pannis inuolutum, & positum in presepio altaris: videte ne vilitas regminis offēdat, vel perturbet obritū vestra fidei, veritatē reuerēdi corporis* sub

Sap.
16.

Num.
11.

Num.
21.

Greg.

Exod.
16.

3. Reg.
19.

12.

Aug.
Guer.

sub alijs verum formis intuentis: sicut enim mater Maria quibusdā assumptis pannis inuoluit infans: sic mater gratia dispensatorijs speciebus verum, eiusdem sacri corporis nobis obtegit veritatem; sic etiā mater sapientia enigmatibus, & figuris, arcanā diuini Verbi contēgit maiestatem, quatenus & sibi simplicitas fidei, & hic exercitiū studij meritum sibi cūmulet ad salutem.

De puritate requisita in accedētib; ad hoc diuinum Sacramentum.

Quod veró attinet ad puritatem, quam Deus requirit in accedentibus ad hoc Sacrosanctum Eucharistia Sacramentum, ea fuit etiam in ipso manna expressè figurata: Exo di enim cap. 16. dicitur simul cū manna rorem quoque descendisse. *Mane quoque, inquit sacer textus, ros iacuit per circuitū castrorum; cumq; operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum quasi pilo tusum in similitudinem pruinæ super terram; quē locum Rabbi Salomon sic intelligit, vt primo caderet pruinā super terram, deinde manna de-*

cretus; ita vt manna esset inter medium, ac repositū inter duo stramina, pruinę, & roris, quo purū, & immune à sordibus colligeretur à populo. In quo expressa est ea puritas, quam nostrum manna viuificum in accedentibus requirit, præcipuè verò castitas, quæ per pruinā candidissimam intelligitur. Deinde cum descēderet manna descēdebat pariter & ros; quia descēdente manna Eucharistico, & communicato fidelibus, descēdit simul ros diuinæ gratiæ, quæ copiosior in hoc Sacramento, quàm in cæteris tribuitur.

Ad hoc etiam diuinum, & viuificum manna accessuri, meminisse debent Isaiam prophetam 131 tactum dolore cordis intrinsecus, quia Deum viderat, & quia populo erat prædicaturus, dixisse, *Vae mihi, quia vir pollutus labijs ego sum.* nec prius acquieuit, quā ab angelo mundaretur calculo, quem forcipe tulerat de altari. Qua igitur nos decet puritate nitere non solum diuinā maiestatem visuros, sed eandē quoque intra cordis hospitium recepturos? verum quidem est, quod vt perfecta in nobis munditia esse possit, ipsius altaris ig-

Annotationes in Euangelium

Gen.
24.

ne mundari nos oportet: non enim aliunde, quam ex ipsius Christi gratia hoc ipsum accipiendum speramus; cum timore tamen, & tremore vnusquisq; accedat, sciens quod pijsimus frater noster Dominus Iesus velut alter Ioseph fratribus suis in fame, & egestate constitutis, non solū dabit saccos plenos tritici, verum etiam pecuniā reponet in ore sacculorum; hoc est non solum dabit panem cœlestem, corpus suum in cibum, sed etiā gratiam, qua meritō passionis ipsius digni efficiamur, quibus hoc sanctissimum eius corpus ita communicetur, vt quisquis ex hoc pane manducauerit, viuat sicut ipse p̄misit, in æternū.

Ioa. 3

Neque verò quis cum Iudc̄is scandalizetur dicens, *quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* noluit enim Dominus huic satisfacere quæstioni, vt haberet meritū fides, quæ nullum hic posset locum habere, si quomodo id fieri posset, vel ille doceret, vel aliquis hic posset euidenter percipere. Eandē ob causam noluit Christus Dñs respondere Nicodemo rogati quomodo posset homo iterū nasci cū sit senex? dixerat

enim Dñs, *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest videre regnū Dei*; roganti vero Nicodemo quomodo id fieri posset, noluit Dominus rationē assignare, sed fidē requirens suā interposuit auctoritatē dicens, *quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur*; quæstioni vero nihil respondet. Imò neq; beatæ Virgini de mysterio incarnationis quærenti, *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*, tantę fidei mysterij rationē angelus assignauit, sed tantū ait, *Spiritus Sanctus superueniet in te, &c.* Quasi diceret. Sei q̄ será obra do Spirito Santo, mas o como se aja de fazer, nem eu o sei, nem conuem declarar se por ser mysterio de fê.

Vnde Ecclesia quasi gratulabūda de fide, & charitate, qua huius diuinæ mēsx fructū gustare solet, ait in Cāt. Cant. *sub Umbra Cant. illius, quę desiderauerā sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* quod si huius arboris fructus est dulcis sedenti, quanto magis putas dulciore fore comedēti? si frigidō loquor, nescit quid loquor: lingua enim amoris barbara est nō amāti. da amantē, da esurientem, da huius Eucharistici panis dul-

Aug. dulcedinē sitientē, & intelliget quid dicā. Intelligebat Aug. qui in lib. 10. confessionū suarū sic ait, *Aliquādo intromittis me Dñe in effectū quendā mutū, inusitatū inuorsus, ac nescio quā dulcedinē, quæ si perficiatur in me, nescio quid erit, quod ipsa vita non erit, &c.* Vnde & Bern. serm. 23. in Cāt. cōquæritur de breuitate huius dulcedinis. *dulce, inquit, cōmerciū, sed breue momentū, & rarum experimentū, &c.* Rarum dixit, quia nec sēper, nec omnibus datur, sed paucis, & valde familiaribus, ijsq; nō equaliter, sed plus vel minus pro vniuscuiusq; dispositione. In cuius rei figura Gen. 43. patriarcha Ioseph fratribus suis iussit mensā apponi, conuiuīūq; præparari, *sederūtq; corā eo primogenitus iuxta primogenita sua, & minimus, iuxta atate suā. & mirabātur nimis sūptis partibus, quas ab eo acceperāt: maiorq; pars venit Bēiamin, ita vt quinq; partibus excederet. Biberūtq; & inebriati sunt cū eo.* Vbi notatu dignum est, quod maior fuit pars, quæ venit Bēiamin, qui nō solū frater eius erat vterimus, sed & natu minimus; id, quod signum fuit, in mensa fratris nostri Christi Iesu, humiliores corde abū-

Iacob 4. dantiorē gratiæ copiā recepturos, iuxta id, quod scriptum est Iacobi c. 4. *Deus superbis resistit, humilibus autē dat gratiā:* nam vt notauit Gerson in 2. p. sermonis in Cœna Dñi, *humilitas est quoddā vacuū spirituale, ad quod implēdum confluunt omnia, nec implere sufficiunt, nisi Deus.*

15. Videte iam quam sit copiosa gratia, quæ humilibus corde in hac mensa Domini, humilibus cōmunicatur. *in me, inquit, manet, & ego in eo.* parum esse credidit dixisse in domo eius manebo, sicut Zachæo dixerat Lucæ 19. & fortē in figura. *Hodie, inquit, in domo tua oportet me manere.* & vt ostenderet se humilitatem requirere in eius anima, in qua esset hospitio recipiendus, ait Zachæo, *festinans descende* (erat enim in arbore, vt inde Iesum transeuntem videret) Iesus autem manere cupiens, nō transire, *festinās, inquit, descende, hoc est, descende per humilitatem, vt in te inhabitem per copiosam gratiæ largitatem. Festinans descende, quia ego non trāsire festino, sed manere.* Vnde fratres dilectissimi, Zachæū istum tantam apud Iesum gratiā inuenisse putatis, vt eum in

Annotationes in Euangelium

domo sua manentem viderit, quem primò transeūtem videre cupiebat? existimo tantam apud Dominum gratiam inuenisse, quia *festinans descendit*, & ut ait Ambrosius, *errata corrigēs superioris ætatis, stans ante Dominum ait. Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si quid aliquem defraudavi reddo quadru-*

plum. Hanc igitur confessionis humilitatem, & satisfaciendi voluntatem Dominus videns, ait. *Hodie domui huic salus facta est.* Festinantes ergo, & nos Iesum in cordis hospitio recepturi, descendamus peccata humiliter confitentes, ut ab eodem Domino Iesu salutis gratiā consequamur.

A N N O T A T I O N E S

I N I L L V D M A T T H. II.

Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam dicentes. Vbi est, qui natus est Rex Iudæorū. &c.

1. **B**Eatus Euangelista Matthæus veluti in die nobis ostendit impleta fuisse hodierna die, quæ de conuersione Gentilium, Magorumq; adoratione, sacra prædixerat Scriptura: quidem aliud regius vates in Psalmo. 67. nobis promiserat dicens, *Veniunt legati ex Aegypto. &c.* Quam quod hodie ad Domini Præsepe impletum fuisse audiuius? dixerat Propheta, *Veniunt; Ecce venerūt, ait*

Matthæus Euangelista. Sic locū intelligit beatus Augustinus Cōmentario in eundē locū. *Aegypti, inquit, vel Ethiopia nomine, omniū gentium fidem significauit, à parte totum, legatos appellans reconciliationis prædicatores: pro Christo enim legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos: obsecramus pro Christo reconciliari Deo.* De huiusmodi reconciliatione locutus est, idem Prophetain Psam. 71. dicens. *Corā illo procident Ethyopes. Procidēt, dixerat*

rat Psalmista; Euangelista verò eodem verbo vtens ait, *proci- dentes adorauerunt*. Audiamus adhuc eundem vatem Regium de Magorum muneribus prædicentē. *Reges, inquit, Tharsis, & insula munera offerēt, Reges Arabum, & Saba dona aducent*. Id autem hodie fuisse adimpletum, testatur Euangelista cum ait, *obtulerunt ei munera, aurum, thus, & mirram*. Lumen etiam illud, seu splendor ortus Christi, in quo Isaias cap. 60. Prophetauerat fore, vt aliquando gentes ambularent, de Stella illa visibili, quæ Magos duxit ab Oriēte ad Bethleem vsq; intelligi, atque etiā de Spiritus Sancti illustratione, qua puerum Iesum per Stellam cognouerunt, iplorum testimonio Magorum comprobari videtur quatenus aiunt. *Vidimus Stellam eius in Oriente, & Venimus adorare eum; id quod Isaias vbi supra prædixerat, dicens. Ambulabūt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui.*

D. Th. Accedit authoritas D. Thomæ 3. p. q. 36. artic. ultimo. In corpore: vbi lumen illud, in quo Reges isti, seu Magi gentium primitiæ, se ambulasse fatentur, de visibili illo Stellæ lumine, vel

etiam de Spiritus Sancti illuminatione, qua illustrati Magi Christum natum, quæ fuerunt intelligendum esse, Magosque simul cum externo Stellæ signo habuisse internum lumen, ac diuinam illustrationem, sequentibus docuit verbis. *Magi, inquit, sunt primitiæ gentium in Christum credentium; in quibus apparuit, sicut in quodam præfagio fides, & deuotio gentium venientium à remotis ad Christum: & ideo sicut deuotio, & fides gentium est absq; errore per inspirationem Spiritus Sancti; ita etiam credendum est Magos à Spiritu Sancto inspiratos sapienter Christo reuerentiam exhibuisse.*

Idem etiam aperte docuit Leo Papa sermone. 1. de Epiphania. *Dedit, inquit, aspicientibus intellectum, qui præstitit signū; & quod fecit inteligi, fecit inquiri, & se inueniendum obtulit requisitus.* Et serm. 3. Magnitudinē, inquit, significationis int. Vigunt, agente hoc sine dubio in eorū cordibus inspiratione diuina, vt eos tanta visionis mysterium non lateret, & quod oculis ostendebatur insolitū, animis non esset obscurum. Idē docuit beatus Fulgenius serm. de Epiphania. Petrus Chrysolog. ser

Annotationes in Evangelium

Chry:
solt.
M. 60

mone. 15 6. Et sequentibus de eadem solēnitate. Chryso-
stomus hom. 9. in Matth. Hoc igitur sensu reges iuxta Isaiæ vaticinū ambulauerunt in lumine pueri nati, & gentes, quarū ipsi primitiæ fuerūt, in splendore ortus eiusdē pueri nati, eundē adorauerunt: neq; enim solius Stellæ lumine ducti intrantes domū, hoc est humile illud, & contemptibile Præsepium, vbi enixa fuerat puerpera regē, inuenientes puerū adhuc lactentē, cum Maria matre eius, proidentes adorarēt, nisi alterius luminis illustratione traherentur, & captiuantes intellectū in obsequiū fidei, crederent parvulū illū in præsepio iacētē, vnigenitum esse Dei filium de sinu Patris pro humani generis salute in Virginis uterum descendentem.

Math:

3. Cæterum, de more solito, in Magorum ab Oriente aduētu aliqua iam ad morū compositionē adnotemus. Primō notandū est ex Euthymio, quod sicut Magi, nisi longē à propria terra recessissent, Christū natum non vidissent: ita nos non possumus Deum videre, nisi longē à terrenis affectibus re-

cedamus. Dimitte, & tu Regē insidias parātem, ac turbatam ciuitatem: insidiantem dico mūdi rectorem, tumultūq; ciuitatis, & ad Christū festina: siue enim Magus fueris curiosa sectatus, siue Pastor simplex, nihil id tibi obfuerit, modo tali visione te ipsum dignū reddēs ad ipsum venias adorādum, & non ad in honorandū: Christum siquidem in honorat, qui illum indignē recipit.

Diuus etiam Ambrosius libro de Isaac, & anima, egrediēdum nobis esse ait de terrenis cupiditatibus, rebusque mundanis tanquam à patria nostra, vt Deum quærere, & inuenire possimus; idque nobis allegoriē indicari in illis verbis Canticorum capite 3. Egredimini filie Hierusalem, & videte Regem Salomonem indiademate, quo coronauit eum mater eius, in die solēnitatis, & lætitiæ, quasi diceret. egrediēdum vobis est de opinionibus, & cupiditatibus vestris, terrenisque desiderijs, quæ militant aduersus animam, vt videre possitis verum Regem, & Dominum Iesum Christum in decore suo.

Hac eadem allegoria vritur Philo

Philo Iudæus in libro legis al-
legoriarum, pag. 61. Expo-
nens verba illa Exodi 33. Om-
nis populus, qui habebat aliquam
quæstionem egrediebatur ad taber-
naculum fæderis extra castra. Et
etiam, inquit, omnis quærens De-
um egrediebatur. Egregie dixit
Moyses omnis quærens Deum egre-
diebatur: nam si quæris Deum ò
anima, à te ipsa egressa illum quæ-
re: donec enim manes in mollibus
corporis, non es apta ad quæren-
das res diuinas; quãto ergo minus
ad inueniendas? Eodem sensu
dicitur in Psalmo 44. Audi fi-
lia, & vide. Obluiscere populum
tuum, & domũ Patris tui, & con-
cupiscet rex decorem tuum. Hoc
est, consilium meum accipe
ò filia, & sponsa mea charissi-
ma. obliuiscere solum tuum
natale, id est, omnia delecta-
bilia, quibus antea fruebaris,
& sic fiet, vt sponsus cœlestis
videns, quod omnia eius amo-
re reliqueris, te etiam summo
pere diligat, ac decorem tuum
concupiscat.

Fauet etiam huic allego-
rie illud Genesis. 12. Ad A-
braham, Egredere de terra tua, &
de cognatione tua, & cat. Hoc e-
nim ideo Deus seruo suo Abra-

ham præcepisse credendus est,
quia, vt ait Bernardus, perecli-
tatur castitas in delitijs, humilitas
in diuitijs, charitas in hoc mun-
do. Vitam ergo, ait idem Ber-
nardus sapere, & intelligere, ac
nouissima prouideres. Sapere, quæ
Dei sunt; intelligere quæ mundi
sunt, prouideres, quæ inferni sunt:
profecto infernũ horres, superna
appeteres, & quæ ad manus sunt
contēneres. Idẽ Bern. in epistola
102. Inter cætera sic habet. A-
braha præcipitur exire de terra & de
cognatione sua, vt videre, & possi-
dere mereretur terrã viuentiũ. Ia-
cob relicto patre, & patria Iordanẽ
transit in baculo, & excipitur Ra-
chelis amplexib⁹. Ioseph dominatur
Aegypto mercatione furtiuã patri
sublatus: Puer Iesus inter cognatos,
& notos à parētibus quæritur, nec
tamen inuenitur. Fuge fratres tuos
& tu, si tuam vis inuenire salu-
tem.

Secundò, notandũ est, quan-
ta fuerit in Christo nato potētia
& vis iam tũc ab incunabulis, in
attrahēdis gentium populis ad
salutem: cum enim adhuc esset
in gremio Virginis in Præse-
pio, nec dum sciret vocare
Patrem, & matrem, in Mago-
rũ mirabili adoratione abstulit
for-

Bern.

Bern.

Gen.
29.

Gen.
39.

fortitudinem Damasci, & spolia Samaritæ coram rege Assyriorum iuxta vaticinium Isaie cap. 7. quemadmodum interpretatur Tertullianus in libro aduersus Iudeos cum sic ait. *Spolia Samaritæ accepit ipsos Magos; qui cum illum cognouissent, & muneribus honorassent, & genu posito adorassent, quasi Dominum regem sub testimonio iudicis, stellæ spolia sunt facti Samaritæ, id est, idololatriæ, credentes in Christo: idololatriam enim Samaritæ nomine notauit. Aduersus autem regem Assyriorum, hoc est aduersus diabolum, qui ad hoc se regnare putat, si sanctos à religione Dei deturbat.*

Eandem Isaie prophetiam eodem ferè modo exponit, & intelligit Iustinus martir in dialogo cum Triphone aduersus Iudeos, qui tamen per regem Assyriorum Herodem intelligit. *Antequam, inquit, possit puer patrem, & matrem appellare, Damasci potentiam, Samaritæque spolia capiet: simul namque, atque Christus natus est, Magi ab Arabia venerunt, eumque adorauerunt cum venissent ad Herodem, quem Propheta regem Assyriorum appellat.*

Arma vero, & copiarum, quibus puer Iesus hanc abstulit Damas-

ci fortitudinem, & spolia Samaritæ, admirabilem fuisse Christi nati pulchritudinem, eximiâque eiusdem pueri naturæ lenitatē, & mansuetudinem, docuit Tertullianus libro contra Iudeos cap. 9. vbi postquam illam spoliolorum detractionem, de Magorum ad Christum adorandum, ex orientalibus partibus aduentu explicasset, exponens paulo post quibusnam pugnauerit armis, subiungit. *Admirabitur hæc nostra interpretatio dum & alibi bellatorem Christum scripture denuntiant ob armorum quorundam vocabula, sed ex reliquorum sensuum comparatione conuincuntur Iudæi: accingere, inquit, ensem super femur. Sed quid supra legis de Christo? speciosus forma præ filiis hominum: diffusa est gratia in labijs tuis. Valde autem absurdum est, si quem ad bellum ense cingebat, ei de temperantia, & labiorum gratia blandiebatur, de quo subiungens dicebat, intende prospere, procede, & regna; & adiecit; propter mansuetudinē, & iustitiam tuam; quis enim ense accingitur, & non contraria lenitati, & iustitiæ exercet? id est dolium, appetitatem, & in iustitiam, propria scilicet negotia præliorum? Hæc Tertullianus.*

Neque

Neq; verò prætereundum est, quod idem Tertulianus pro eò, quod nos habemus, *speciosus forma*, legit *tempestiuus decore*: vere enim tēpestiu⁹ decore fuit Christus, qui vel in ipsa infantia tantam prætulit pulchritudinem, ut Reges Orientales ad se adorandum pertraxerit. Quare merito hæc ipsius pulchritudo gladius dicitur, quo cū cingitur non tantum potēs, sed potentissimus appellatur. *Accingere*, inquit, *gladio tuo potētissime*; Similique emphasi idem decor, & pulchritudo dicitur eius fortitudo in Psalmo 92. *Dominus*, inquit, *regnavit decorē indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se*. Vbi id quod dicitur *indutus est Dominus fortitudinem*, repetitio est, & explicatio eius, quod præcesserat, *decorem indutus est*; ut idem sit indutum fuisse Messiam decore, atque armatum fuisse fortitudine. Itaque vides eius arma, quibus in Aciem descendit armatus, quibus pugnat, quibus spolia diripit, nulla alia esse quā ipsius decorem, & pulchritudinē, qua mortaliū corda, vel ipso aspectu, fortissime simul, ac suavissime superat, sibiq; devincit.

Quare non incongruè locū illum Ecclesiastici 43. *Vide arcū, & benedic eum, qui fecit illū, valde speciosus est in decore suo*, de Christo intellige, cuius arcus duo cornua, dux sunt naturæ, corda verò, earum unio; sunt autē huiusmodi cornua ad terram conuersa in signum pacis, & fœderis cum hominibus iuxta illud Genes. 9. *Arcum meum ponam in nubibus cæli, & erit signum fœderis*. &c. Vnde per arcum Dei in nubibus, Verbum divinum in humanitate intelliges, iuxta illud Isaia 19. *Ecce Dominus ascendet super nubem leuē*: quo loco per nubem, leuem, humanitatem verbo unitam intellexerunt D. August. tract. 34. in Ioannem. Eusebius Cæsariensis lib. 1. demonstrationis Euāg. cap. 4. Chrysostomus homil. 2, ex varijs in Matth. & alij. diciturq; humanitas Christi nubes levis, quia peccati onere omnino caruit; quare, & nubes cæli non immerito appellatur; in ô, & homo cœlestis, quem admodum appellauit Paulus. 1. Cor. 15. *Secundus homo de cælo cœlestis*. Ad hoc igitur arcū sagittæ emissæ non aliæ quam amoris fuerunt, à quibus nimirū se vulnerata m

Eccle.
43.

Gen.

Isai.
19.1. Co
15.

Annotationes in Euangelium

Can.
v.
neratam laetatur Ecclesia Can-
ticorum, capite 12. Cum sic
ait. *Fulcite me floribus stipate me
malis, quia amore langueo; Pro
quo septuaginta transtulerunt,
quia vulnerata amore ego sum.*
Hunc igitur Arcum iubemur
respicere, hoc est Christum na-
tum ante oculos semper habe-
re, & Deum Patrem benedic-
re, quia illum nobis dedit adeo
speciosum in splendore ortus
sui, ut Magi Orientali patria,
regnisque relictis, eius pulchri-
tudine capti, sagittisque amo-
ris eius vulnerati, Hierosoly-
mam intrepidè venientes dixe-
runt, *Vbi est, qui natus est Rex
Iudeorum? &c,*

7. *Vbi est, qui natus est Rex
Iudeorum.*

r.co
13.
NEquè verò mirum videa-
tur, quod regnante He-
rode, venientes Magi Regem
Christum appellare non timu-
erunt: Cuius enim traheban-
tur amore, eius firmabantur,
& fide. Vbi primò notandum
est quanta sit Christianæ fidei
constantia, & in superabilis for-
titudo. Est quidem fides spe-
culum iuxta illud Pauli. 1. ad
Corinth. 13. *Videmus nunc per*

speculum in anigmate. Neque ta-
men huiusmodi speculum vi-
treum est, sed æneum: non
fragile, sed adeò forte, ut om-
nibus bellicis tormentis per-
cussum, robusto in pectore frã-
gi nequeat. Quid illa fortius,
quam in martyribus, nec flamma,
nec gladius, nec ferarum
immanitas, nec tortorum cru-
delitas, nec denique cruciatus
omnes superare potuerunt? Vn-
de iure optimo Ecclesia noua
ab Apostolo prima ad Thimo-
thæum tertio. Apellatur, *Co-*
lumnæ, & firmamentum veritatis.
Et Augustin. in Psalm. 113. *Nu-*
tabit, inquit, Ecclesia, si nutaue-
rit fundamentum, quod est Chri-
stus; sed vnde nutabit Christus?
Et Cantic. capit. 3. de eiusdem
fidei firmitate allegorice dici-
tur, *En lectulum Salomonis sexa-*
ginta fortes ambiunt. &c. Ut no-
bis insinuetur, Ecclesiæ fidem
esse inuiolabilem, ut pote, quæ
diuina custodia, & armatura
semper muniatur; id, quod ipse-
met Christus Apostolo Petro,
Matthæi cap. 16. aperte promi-
sit illis verbis, *Portæ inferi non*
preualebunt aduersus eam. In hoc
ergo inuiolabili fidei speculo,
Magi, verbi incarnationem in-
tuen-

tuentes, Regem Iudæorū Christum natum inquirebant dicentes, *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum, Herodē regem, eiusq; potentiam pro nihilo facientes.*

Secundo notandū est ex Petro Chryologo Magos Hierosolymam intrepida interrogatione ingredientes, Iudæorum merito arguisse perfidiam, & cæcitatē, quippe qui legis doctores, & prophetiam habentes, Christum natū in proprio Regno ignorabant, quem Magi in alieno inuenire potuerūt. Dicētes, inquit, *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum, non interrogant, sed insultant, negligentes arguunt, desides increpant, malos produnt, contumaces verberant.* &c. Laurentius etiam Iustinianus sermone de Epiphania ex Magorū fide sic nonstram arguit animi tepiditatem, & negligentiam. *Clamat contra nos istorū fides Magorū: illi absentem quæsierunt, nos præsentē contēnimus; hominē super Israel regnaturū agnoscere, & adorare voluerunt; nos autē præfidentē in cælo, & in terra, nec aspiciere, nec illi famulari dignamur. Respicite o mortales, reddite præuaticatores ad cor. Currite affectu non corpore, votis non pedibus, ut*

Regem Vestrum in Præsepio inueniatis Christum. &c. Quibus verbis, & exhortatione aperte docet exemplo Magorum Christū quærentium, simulque exemplo Christi in eodē statim, quo natus est die, Magos stella, duce ad Præsepium trahentis, nullā peccatori esse moram interponendam in salute quærenda. Notanda sunt Magorum verba. *Vidimus Stellam eius, & Venimus.* Hoc est, cum primū Stellam vidim⁹, statim, nullaq; mora interposita venimus. Id quod etiam videtur voluisse Matthæus cū dixit. *Ecce Magi ab Oriēte Venērūt.* Cum natus esset Iesus, Ecce Magi venerunt, hoc est, vbi primum natum Dñm ex stelle apparitione, & Spiritus Sancti illustratione cognouerūt, ne pūctū quidē tēporis sibi cūctādū esse putauerūt, quin poti⁹ sūptis muneribus, auro, thure, & mirra, Hierosolymam venerunt dicētes, *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorū: Vidimus enim Stellā eius in Oriente, & Venimus cum muneribus adorare eum.*

Pro huius verò adnotationis maiori intelligentia aduertendū est particulam, *Ecce*, facti semper breuitatem insinuare, & in diuinis

Annotations in Euangelium

Gen. 24. diuinis literis, & humanis. Cōstat ex Gen. c. 24. Vbi dicente seruo Abraham, igitur puella cui dixero inclina hydriam, &c. Ipsa est quam preparasti seruo tuo Isaac; nec dum verba compleuerat, & Virg. Eglo. 3. Ecce Rebecca egrediebatur. & cetera. Concinit etiam illud Poetæ, audiast hæc aliquis, vel, qui venit Ecce Palemon. Hoc igitur sensu accipienda est hoc loco particula, Ecce, apud Matthæum; neque parui facienda est huiusmodi adnotatio aduersus eos, qui putauerunt Magos post duos annos à Christi Natiuitate eundem adoraturos Hierosolymam venisse: rei namque veritas est, tredecim diebus post Christum natum Hierosolymam intrasse Magos, & in eodem die ab Hero de missos fuisse in Betlehẽ, vbi, sicut ait Matthæus Euan gelista, inuenerunt puerum cū Maria matre eius, quem apertis thesauris suis procidentes adorauerunt.

In hac verò Magorum festinatione, vt iam ad rem veniamus, iam vides, quam sit nobis eorum exemplo, in animę salute quærenda festinandum, ne fortè si moram faciamus, in peccati pœnam, aliquando spatium pœnitentię quærentes inuenire

non possimus: Periculum enim, & metus est, vt ait Chryso-
stomus, in differendo, salus autem certa, & secura, si nulla sit dilatio: non dicas, inquit, erit aliquando tempus quando conuerti licebit: Verba enim hæc Deum valde exasperant: Siste iam gradum, & confitere Deo gratiam, quod non in medijs peccatis te abstulit. Ne quære aliud priuilegiũ vt male opereris. Sed multis, inquis, dedit Deus priuilegium, vt in vltima senectâ confiterentur. Quid igitur? num quid, & tibi dabitur? fortasse dabitur, inquis: cur dicis fortasse? de contrario cogita, & dic, quid autem si non detur? quid autem si detur, inquis; dat quidem ipse; hoc autem illo certius, & vtilius. Hæc Chryso-
stomus. Nos verò iam ad ea, quæ sequuntur explicanda, simulq; in illis de more ad morum compositionem aliqua adnotanda transeamus.

Turbatus est Herodes, & omnis Hierosolyma.

Sicut cacumen arborum in excelso positarum, etiam si leuis aura flauerit mouetur, sic & sublimes homines in culmine dignitatum existentes, etiam leuis nuntij fama conturbat: humiles

miles autem sicut in conualle
 plerumque in tranquillitate cō
 stant. Vnde Diuus Bernardus
 de hac Herodis turbatione lo-
 quens sic ait. *Herodes audito no-
 mine regis (nec mirum) successorē
 suspicatus expauit: semper enim, vt
 notauit auctor operis imperfe-
 cti, grandis potestas, maiori timori
 subiecta est; E o primeyro algos
 que tem as altas dignidades, he
 o medo de as perder.*

Notauit etiam Leo Papa nō
 tam Herodem turbatum fuisse,
 quā diabolū in Herode. Imō
 non tantum Herodes à se-
 metipso turbabatur, quantum
 diabolus in Herode. Ille enim
 timebat, quod verè sciebat: hic
 autem quod suspicabatur. He-
 rodes hominem æstimabat reg-
 naturum, diabolus verò Deum
 suspicabatur, à quo se foras eij-
 ciendum sciebat: audierat enim
 iam angelos in aere clamantes,
 Gloria in excelsis Deo, & in
 terra pax hominibus; ideo quā-
 to magis testes addebātur pro
 Christo, tanto magis destru-
 ctionem potestatis suæ diabo-
 lus timebat. Vnusquisque ergo
 eorum zelo proprio turbaba-
 tur, & secundum suam naturā
 sui regni successorem timebat.

Herodes terrenum, diabolus
 cœlestem. Nam nec Herodes
 terreretur si cœlestem regem
 nasci suspicatus fuisset, nec dia-
 bolus si terrenum. Denique tur-
 batus est diabolus in Herode,
 turbatus Herodes à diabolo,
 turbata omnis Hierosolyma cū
 eo, nimirum à diabolo cum
 Herode. Videte, inquit Bernar-
 dus, quantum noceat iniqua po-
 testas. Quo modo caput impium
 subditos quoquē suæ conformat im-
 pietati.

Rectè quidem Bernardus:
 ideo namque Zachariæ cap. 6.
 quatuor mūdi imperia quatuor
 quadrigis exprimuntur, quia
 nimirum reges sunt veluti au-
 rigæ, qui suorum regnorum ha-
 benas, vel ad salutem, vel ad
 perniciem moderantur. Beatus
 etiam Hieronymus in cōmen-
 tarijs super Abacuch in illud ca-
 pitis tertij, *fluuios scindes terra,*
 existimat eo loco reges ad lite-
 ram fluuios nominari, vt sit sen-
 sus. Reges terræ aduersus po-
 pulum tuum dimicantes, diui-
 des, atque disperdes. Ratio ve-
 rò ea est, quæ fluuij terras, quas
 abluunt, aut opportunis irriga-
 tionibus fœcundant, aut intem-
 pestiuis inūdationibus euertūt.

Annotationes in Euangelium

Quam ob causam in sacris literis, regionum fœlicitas, aut infœlicitas, ad regum bonitatem, aut malitiam refertur; vt Ecclesiastici 10. *Vae tibi terra cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt.* Id est, gulæ, & luxu vacant Beata terra, cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriandum. & Sap. cap. 6. *Rex sapiens stabilimentum populi est.* Cum igitur Christus Saluator noster ijs nasceretur temporibus, cum in Iudæa non sapiens aliquis, sed hypocrita regnaret Herodes propter peccata populi, ita nato Domino turbatus est, vt non solum in suam, sed in populi quoque fieret perniciem manifestam: cum enim insipienter turbaretur, principes etiam ciuitatis, & scribæ, quos Euangelista totam appellauit Hierosolymam, simul insipientes facti sunt, se se tyrannicæ conformantes impietati, Herodisque sæuitiam comprobantes.

Hæc verò scribarum in Christum sæuitiam, & impietatem, vt euentius ostendam, notandum est ex Matthæo Euangelista cap. 2. quod *defuncto Hero-*

de, Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto dicens, Accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Iuda: mortui sunt enim, qui querebant animam eius; ex quibus verbis infert beatus Hieronymus Iudæorum quoque principes, & scribas populi in Christi necem, & infantium interitum cõspirasse: neque enim de solo Herode Euangelista diceret, *mortui sunt, qui querebant animam pueri,* sed satis fuisset dicere Herodes mortuus est. Verum tum principes populi, tum etiam tyrannus ipse, ex eo insipienter egisse comprobantur, quod cū Propheta dixisset Christum in Bethlehẽ natum, regnaturum esse super Israel, prophetiæ veritatem, infantium nece impediri posse putauerunt. Nõ aliter Ioseph fratres, *Ecce, inquit, somniator venit, venite occidamus eũ, & videamus si profuerint illi somnia sua.* O vere stulti, insipientes, & cæci. Vel id, quod Ioseph vobis narrauit somnium esse creditis, vel prophetiam; si somnium, nihil est, quod timere debeatis, nihil quod innocentẽ fratrem occidere tentetis: si vero prophetiam, quæ tanta insania vobis, vt eius infallibilem veritatem

Eccle. 10.

Sap. 6.

10.

Matth. 2.

Gen. 37.

tatem impediri fratris nece, vel aliquo alio modo euacuari posse putetis?

Vidistis tum Herodis, tum Iudæorum principum insipientiam in nece puerorum; accipite & perturbationis ipsorum aliã ex Petro Chrysolologo serm. 3. de Epiphania non contemnendã rationẽ. Hierosolyma, inquit, varia se contaminatione perfuderat; sacerdotes prophanauerãt sancta, & peccata vendentes, in quæstũ veniã, pietatẽq; conuerterãt. Scriba doctrinã cœlestẽ, scientiã salutarẽ, vitale magisterium in suum sensũ, in perfidia lapsus, in lachale vaniloquiũ commutarãt. Hinc est quod Christũ nolunt nasci; uerentur, quia nouerãt se mox ignominia dãdos, trahẽdos opprobrijs, eijciendos tẽplo, priuandos sacerdotio, oblationũ munere vacuãdos: quia enim de correctione nil cogitare poterãt, nil de venia sperabãt. Bonus villicus quãdo copiosũ fructũ continuo labore conquirat, venire Dñm ad lucrum suum cupit, suum concupiscit ad gaudium. Diligens operarius quãdo opus suscepti laboris impleuerit, ut mercedem percipiat, patrem familias desiderat aduenire. Devotus miles post conflictum, post victoriam, presentia

regis optat, ut premijs sudores, & vulnera remuneratione compẽset. Sic ad palmam suam cupit venire Christum, qui bella mũdi indefessa virtute prosternit, sic Christũ venire non vult, qui superatus illecebris sæculi, de pœna trepidat, de venia nil præsumit. Hæc ille.

Nouerant principes Iudæorum scriptum esse apud Isaiam cap. 11. de Rege, quem Magi inquirebant, non secundum visionem oculorum iudicabit, nequẽ secundum auditum aurium arguet; sed iudicabit iniustitia pauperes, & arguet in equitate pro mansuetis terrã: & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Quibus verbis Isaias prædixerat Mesiam regem iudicaturũ potentem, & principes non pro fastu, & gloria, sicut à regibus terræ, ut plurimum fieri solet, cum principes, & opulentos etiam coopertos omni flagitio, omni honore prosequuntur; neque lupos hoc est hypocritas esse iudicandos in ouina pelle, qua sæpẽ numero conteguntur, ne à terrenis potestatibus arguantur; sed fore ut rex Messias percuteret terrã virga oris sui, hoc est, obiurgaret verbis

Isaias

11.

112

Annotationes in Euangelium

grauissimis eos, qui terrena sequerentur: & spiritu labiorum suorum interficeret impios, pellens eorum vitia, & prauos mores: sic enim iuxta expositionē Diui Hieronymi impij interficiuntur. Cum igitur Hierosolymæ principes hæc omnia scirent, non poterant non cum Herode torbari, *timentes*, vt ait **Cassianus**, *principis cœlestis regnum, quo regulariter, & ad iustitiam cogerebantur, non in ea perniciosa libertate, qua impuniti mores liberi vagabantur. Lex in obseruatione viluerat, inualuerat avaritia, idololatrya, & iniustitia, homicidium, furtum, & rapina, & omnis violatio bonitatis, & iniquitas tyrannidis increuerat. & quoniam amabant malam, & terrenam, perfunctoriamque pacem, regem ex cœlo signatum in animo perhorrebant. Hæc Cassianus.*

Cæterum hæc eadem Iudæorum impietas, proh dolor, in multis hodie reperitur, qui Christiano censentur nomine, & cum sint omni vitiorum genere inquinati, diaboli tyrannidem pati malunt, quam Christi iugo subijci suavissimo, semetipsos abnegantes, hoc est,

impietatem, & sæcularia desideria deserentes, beatamque spem, iuxta verbum Apostoli expectantes. Id autem non aliunde oritur, nisi ex quadam mentis cæcitate, & caliginē, qua peccatorum mentes, diabolo operante, inuoluuntur. Unde de eodem diabolo hæc in hominibus operante, Gregorius libro 33. Moralium interpretatur illud Iob. capite 41. *de naribus eius procedit fumus sicut olla succensa, atque feruentis: halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.* Vbi Gregorius. *Flatu, inquit, narium caliginem emittit, quia in reproborum cordibus insidiarum suarū aspirationibus, ex amore vite temporalis æstum congerit multiplicium cogitationum, & velut fumi globos multiplicat, quia inanissimas presentis vite curas in terrenorum hominum mente coacervat; quem fumum patiebatur Propheeta cum dixit, cor meum conturbatum est: dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. Psalm. 6. Fumus quippe iste obrundit aciem cordis, quia caliginis sue nullo serenitatem animæ quietis turbat. Hæc Gregorius.*

Neque

Neque tamen prætereundū est id, quod sequitur, nimirum, *Halitus eius prunas ardere facit:* quia, vt exponit idem Gregorius, *dæmon quasi sufflator inique suggestionis afflatu, iniquorum mentes igne prauis desiderij inflamat, iuxta illud Isaie. 54. ego creavi fabriam sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum.* Quo loco duo se se offerunt notanda; vnū est non fuisse dictum sufflantem prunas, sed *sufflantem in igne prunas*; quia dæmon eò præcipuè spectat, vt hominem iam à sua concupiscētia ignitum, & in eo potissimū vitio, ad quod natura est procliuus, suggestionis suæ flatu magis inflammet. Alterum notandum est, verbis illis, quæ sequuntur, nimirum *proferentem vas in opus suum*, indicari huiusmodi fabriam nihil aliud proferre de officina malæ voluntatis, nisi lebetes, id est peccatores scelerū fæditate nigerrimos, aptos ad opus suum, hoc est vilia peccādi ministeria, quos tamen Deus sua gratia sepè cōuertit in phialas aureas, iuxta illud Zachariæ ultimo. *Erunt lebetes quasi phiale.* Id, quod de Maria Magdalena canit Ecclesia cum ait. *Post*

fluxa carnis scandala fit ex lebete phiala, de vase contumeliæ, in vas translata gloria, &c. Igitur, vt ad turbationē Herodis veniamus, eius causa fuit fumus ille procedens de naribus diaboli, sicut ollæ succentæ, atque feruentis, iuxta prædictam Gregorij expositionem.

Ne vero Christi fideles in huiusmodi incidant cæcitatem, monentem audiamus Apostolum ad Rom. 8. *Non ergo, inquit, regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscētijs eius.* Quæ verba exponens D. Hieronymus ait. *In corpore mortali diuite vt immortales.* quo modo autem peccatum regnet in corpore, exposuit Apostolus subdens. *Vt obediatis concupiscētijs eius.* Hoc est per obediētiā, & consensum. & beatus Gregorius expendit verbum illud, *regnet; non dixit, inquit, non sit, sed non regnet, quia non esse, non potest, non regnare autem in cordibus bonorum, potest.* Quo etiam modo idem verbum interpretatus est beatus Anselmus. Iuxta hanc autem expositionem, vt notauit D. Thomas, per peccatum fomes peccati intelligendus est; qui quidem fomes in ho-

Rom. 8.

Hier.

Greg.

Diuus Tho.

Annotationes in Euangelium

mine non esse non potest, non regnare autem in eodem optime potest. Quid etiam sit peccatum in nobis regnare, exposuit Apostolus cum subiunxit; *sed nequè exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: membra enim nostra arma vocauit, quia illis vèl sub iustitiæ, vel sub peccati vexillis militamus. Quare, qui membris ad peccatum abutitur, subditum se peccati confitetur, siquidem arma sumit pro sui principis, hoc est peccati, cui seruit, defensione. Quo sensu dixit Christus Ioannis cap. 8. Omnis, qui facit peccatum seruus est peccati. Quo etiam spectare videtur illud ad Rom. 7. Ego autem carnalis sum denudatus sub peccato. Vbi Apostolus sub infirmorum loquitur persona, aitque se peccati seruum effectum.*

Eleganter autem obseruauit Theodoretus, regnū eō differre à tyrannide, quod tyrannis existat inuitis subditis, regnum autem volentibus illis, quibus imperator: quare suaderi à D. Paulo citato loco ad Romanos capite octauo, ne potestati, & imperio peccati vltro nos subiiciamus, hoc est, ne vlllo modo

peccato assentiamur: quare non dixit Apostolus, ne tyrannidem in vos exerceat peccatum, sed *ne regnet*: indignum enim est aliquem vltro se peccato subiicere.

Prædictam igitur peccati seruitutem, diaboliq; tyrannidem ne amplius orientales reges paterentur, regē Christum adoraturi, Herode rege, totaque Hierosolyma turbata, quæsierunt, scientes quod gentibus datus esset, & natus, vt eas grauissimo seruitutis iugo, quo omnium cola deprimebantur, liberaret; id, quod Esaias cap. 9. prædixerat sequentibus verbis. *Iugum oneris eius, & virgam humeris eius, & sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madiã. Quo loco sermo est de Senacherib rege Assyriorum, qui iniusta tributa ab hebræis exigebat, quem tamen Deus fregit, vt refertur 4. Regum. 19. Verum Diuus Hieronymus locum interpretatur de Christi victoria in hunc modum. Tu Domine Saluator iugum oneris eius, hoc est diaboli, qui grauissimo seruitutis iugo omnium colla deprimebat; & virgam, qua percutiebat vniuersos, & peccata sibi quasi tri-*

Ioan. 8.

Rom. 7.

13. Theodor.

1. Tim.

EL

Hier

14

si tributum reddere compellebat, detraxisti de humeris eorum, & tibi liberatos servire fecisti absque ullo exercitu, & absque sanguinis effusione, sicut quondam sub Gedeone populo Israelitico de Madianitis victoriam praeuisti.

In quem locum obseruandum est primò, dæmonem appellari exactorem, id est, exigentem tributa, tum, vt notauit Diuus Hieronymus, quia peccata quasi quoddam tributum reddere compellit; tum quia post peccatum susceptum, debitas exigit pœnas, & in hac vita, & in alia apud inferos; quo fit vt omnis peccator sit diaboli tributarius duplex ei soluens tributum: & peccatum, & peccati supplicia.

Secundo notandum est diabolum iugum habere, quo premit, virgam, qua percutit, sceptrum, quo tyrannicè seruis suis dominatur. Quamobrem peccator dæmoni arat, & serit, cū iugum eius peccando admittit: seruitutem patitur grauissimā cum virga percutitur; sub eius vexillo militat cum sceptrum eius recognoscit. E contrario autem Christus Dominus iugum habet, sed suaue, & leue,

vt dicitur Matthe. capite vndecimo. virgam, qua consolatur, vt habes in Psalmo vigesimo secundo. *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Sceptrum verò eius, plenum est mansuetudine, & clementia, iuxta illud Psalmsi quadragesimi quarti. *Specie tua, & pulchritudine tua, intende prospere, procede, & regna; propter veritatem, & mansuetudinem, &c.*

Hanc igitur Dei mansuetudinem præsentes hi tres Magi diuino iam spiritu afflati, ab Herode impio in Bethlehem missi, sequentes stellam, quæ antecessit eos usque dum veniens staret supra ubi erat puer, intrantes domum inuenerunt Iesum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt.

Bernardus sermone secundo de Epiphania, trium regum adorationem admiratus, sic adorantes, procidentesque alloquitur reges. *Vbi est, inquit, ô Magi purpura Regis huius? si Rex est, diadema eius ubi est? sed vos cum verè videtis in diademate, quo coronauit cum Mater sua; & in sacco mortalitatis, de quo resurgens ait, concidisti sacculum meum, & circumdediti me letitia, &c.*

Annotationes in Euangelium

Vgo verò de Sancto Victore locum illum Cant. Quem tetigit beatus Bernardus ita eleganter, & ingeniosè cõmentatur. Egredimini, & videte in eo, quod mater dedit; ingredimi autem, & videte in eo, quod pater dedit: quod enim mater dedit foris est, quod pater dedit intus est. Mater dedit infirmitatem, pater maiestatem; mater substantiam carnis, pater consortium deitatis. Mater dedit in quo vicit, pater in quo regnavit. Mater dedit in quo victor coronatur, pater

in quo regnās adoratur. &c. Quāuis igitur reges in puero Iesu nihil viderint præter id, quod mater eius Maria Virgo dederat, videlicet substantiam carnis; tamen ingredientiæ fidei oculis videre meruerunt, id, quod à Patre acceperat, nempe substantiam deitatis; vnde, & procidentes adorauerunt Dei unigenitum, qui cum Patre, & Spiritu Sancto regnat in sæcula sæculorum.

Pro beato Sebastiano martyre.

A N N O T A T I O N E S

I N E V A N G E L I V M

Lucæ cap. 6.

Descendens Iesus de monte stetit in loco campestri, & turba discipulorum, & multitudo copiosa.

Matt.
9.

I.

Egimus apud Matthæum cap. 5. quod videns Iesus turbas ascendit in montem; Lucas verò hoc loco ait; descendens Iesus de monte stetit in loco

campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis conuenerant, ut sanarentur à longinquis suis. Vbi beatus Ambrosius sic ait. Aduerte omnia diligenter, quomodo, & cum Apostolis ascendit

ascendat, & descendat ad turbas. Quomodo enim turba nisi in humili Christū videret? non sequitur ad excelsa, non ascendit ad sublimia. Denique ubi descendit inuenit infirmos: in excelsis enim infirmi esse non possunt: Sic Matthæus docet in inferioribus debiles esse sanatos: prius enim unusquisque sanatus est, ut paulatim virtutibus procedentibus ascendere possit ad montem; & ideo unumquemque in inferioribus sanat; hoc est à libidine reuocat, iniuriam cæcitatatis auertit, ad vulnera nostra descendit, ut usu quodam, & copia sue nature, participes nos faciat esse Regni cæstis. Hæc Ambrosius.

Nos autem in saluatoris dei celsū cum discipulis ad turbas, Ecclesie Doctoris officium erga populum obseruemus. Ideo namque Dominus prius eos docuit in summitate montis, sicut Matthæus docet, deinde cum eisdem turbam curaturus descendit, ut ostenderet eos, quibus alios docendi munus incumbit, oportere prius oratione feruenti ad Deum ascendere, ut alijs possit indigentibus doctrinæ verbum congruè, & utiliter subministrare. Id, quod exemplo suo Christus docuit, ut expendit

Gregor. libro sexto Moral. cap. 16. Ad illa verba Iob capite. 5. Ingredieris in abundantia sepulchrum. Vbi sic ait, Hinc est, quod humani generis redemptor per diem miracula in urbibus exhibet, & ad orationis studium in monte pernotat, ut perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus, nec actiuam vitam amore speculationis deserant, nec contemplationis gaudia operationis nimietate contemnant; sed quieti contemplantes, sorbeant, quod occupati erga proximos loquētes refundant.

Docet idem eleganter, subtiliterque beatus Bernardus sermon. 18. in Cantic. Vbi ostendit concionatorem prius sibi debere, quam alijs doctrinam infundere, ducitque similitudinem à concha, quæ prius impletur, quàm in alios redundet. Si sapis, inquit, concham te exhibe non canalem; hic enim pene simul, & recipit, & refundit: illa vero donec impleatur expectat, & se quod superabundat, sine suo damno communicat; & ne meum consiliū contempibile ducas, audi sapienter me, Proverb. 29. Stultus, inquit, profert totum spiritum suum: sapiens reseruat in posterum. Verum canales multos hodie habemus

Greg.

Bern.

Prou.

mus

Annotationes in Euangelium

mus in Ecclesia: conchas verò per
 2. paucas. Ego nullum ad salutem pie-
 tatis gradum, illi gradui antepone-
 dum existimo, quem sapiens posuit
 Ecclesiastici, 30. Dicens, miserere
 Ecclé. anima tua placens Deo: dicit enim
 Pl. 62. David Ps. 62. Sicut adipe, & pin-
 guedine repleatur anima mea, & la-
 bijs exultationis laudabit os meum:
 infundi nimirum prius volens, &
 sic effundere: neque solum infundi
 prius, sed & impleri: repleatur, in-
 quit, quatenus de plenitudine eru-
 ctaret, non oscitaret de inanitate,
 castè imitans illum, de cuius pleni-
 tudine omnes accepimus. Disce, &
 tu non nisi de pleno effundere, nèc
 Deo largior esse velis. Concha imi-
 tetur fontem; non manat ille in ri-
 um, nec in lacum exreditur, donec
 satiatur aquis suis. Haftenus Ber-
 nardus. Nec aliud videtur Sal-
 uator noster significare voluisse,
 prius cum Apostolis montem
 ascendens, vt cum eisdem ser-
 monem haberet, quam descen-
 deret simul cum eis ad turbas
 edocendas: eundem namq; ser-
 monem de beatitudinibus ha-
 buit postquam stetit ante turbas
 in loco campestri, quem in mon-
 te prius habuerat cum discipu-
 los doceret.

Hac eadè ratione Ecclesiae

doctores, eiusdè Ecclesiae vbe-
 ra dicuntur, quatenus per eos
 doctrine lacte paruulos suos nu-
 trire cõsuevit: neq; enim infan-
 tes ea solènt vbera vtiliter sugere,
 quæ non prius lacte contor-
 quent. Ratio verò huius metha-
 phoræ est, quia sacra doctrina
 propter eius dulcedinè, & can-
 dorè, lacti nõ in congruè cõpa-
 ratur. Vnde est illud prima Petri
 cap. 2. Sicut modo geniti infantes,
 rationabiles, & sine dolo lac con-
 cupiscite, vt in eo crescatis in salu-
 tem; si tamen gustatis quoniam
 suavis est Dominus. Quo loco
 non, rationabiles, sed rationabile,
 legendum est, quemadmodum citat
 D. Hieronymus in cap. 60. Esa-
 iæ, & D. August. lib. Quinquaginta
 homiliarum hom. 20. De
 quo mistico lacte agit Clemès
 Alex. lib. 1. Pædagogici c. 6. Vbi
 ait Christum esse mamillam Patris,
 per quam omnem gratiam à Pa-
 tre sugimus. Verbum, inquit, est
 omnia infanti, & Pater, & Mater
 & pædagogus, & alter, iuxta illud
 Ioan. 6. Comedite meam carnem,
 & bibite meum sanguinem. Ille
 autem solus nobis lac dilectionis
 infantibus suppediat; ijque sunt ve-
 re beati, qui hanc lactant mammil-
 lam.

Præ-

Præterea, ut in metaphora de lacte doctrinæ persistamus, de eadem loquitur Paulus ad Hebræos cap. 5. *Facti estis, inquit, quibus lacte opus sit, non solido cibo: omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonibus iustitiæ; Hoc est, non potest habere partem in sermonibus iustitiæ intelligendis; de qua iustitiæ sermo est Matthæi. 5. Nisi abundauerit iustitia vestra, id est virtus vestra, plusquam scribarum. &c. & Prouerb. 15. In abundantia iustitiæ virtus maxima est. Huiusmodi autem iustitiæ non sūt participes pueri, quemadmodum, & idem Apostolus loquitur. 1. Cor. 3. Tanquam paruulis, inquit, in Christo, lac vobis potum dedi non escam: non dum enim poteratis. Hactenus de doctoris officio in cœlesti doctrina, gentium turbis subministranda. Quod verò attinet ad eandem doctrinam à populo recipiendam suat etiam aliqua vtiliter obseruanda.*

Primò obseruandum est maximum fuisse Dei beneficium Salvatore nostrum, de sede maiestatis suæ ad infima nostra descendisse; id, quod beatus Bernardus sermone omnium

Sâctorum adnotauit; quis enim, inquit, ad excelsum illum gigantem ascendere posset, nisi prius ad nos ille descendisset? descendit ergo, ut ad quem nec angeli attingere poterant stantem in cœlo, iam publicani, & peccatores accederent in terra. Quis enim infirmus manum dare veniit medico, quem paratum videt ante se, & stantem, ut subleuet iacentem? nemo iam dicere potest infirmus sum, surgere non possum. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, dixit rex David, non iacere in peccati lecto prætendens, sed ab illo surgere cupiens; & quidem ille Dei misericordiam implorabat adhuc in cœlo sedentis; te vero non pudet despicere Deum medicum ad te venientem, non solum ut curet infirmitatem, sed etiam ut subleuet iacentem? infirmus, inquis, sum, aduersus insidias diaboli fortiter pugnantis, stare non possum. Ecce Dominus ante te stetit, statq; hodie in loco campestri, non modo ut adiuet pugnantem, sed ut coronet quoq; Vincentem. Stetit, inquit Euangelista, in loco campestri. non sedet ut iudicet, sed stat ut pro te pugnet. Hac Bernardus, ad illa verba, Descendens de monte, stetit, &c.

Secun-

Annotationes in Euangelium

Greg. Secundò obseruandum est ex beato Gregorio homil. 9. super Euangelia, sedere Deum dici cum iudicat, stare verò, cum pro nobis pugnat. Ideoq; Stephanus, inquit, dum lapidaretur, Iesum à dextris Dei non sedentem, sed stantem vidit, quia ipsum habuit adiutorem in labore certaminis: nequè enim contra persecutorum infidelitatem miles Christi præualeret in terra, nisi pro eodè eius gratia pugnaret de cælo. Vide quid hac de re dixerit beatus Augustinus in libro quæstionum ex nouo testamento, q. 88. In veteri testamento Isaias Christum vidit sedentem, at in nouo Stephanus stantem. Quo modo post triumphos videtur stare quasi subiectus, & antequàm vinceret sedere quasi Dominus? sed propheta visus est quasi rex corripiens plebem, atquè ideo se ostendit sedentem, quia in pace erat causa diuinitatis: Stephano autem ut stantem apparere fecit calūnia Iudeorum: in Stephano enim causa Saluatoris vim patiebatur. Ideo sedente iudice Deo, stans apparuit quasi, qui causam diceret; & quia bona causa eius est, ad dexteram iudicis erat: omnis enim, qui causam dicit, stet necesse est. Hæc Augustinus. Ex quibus iam patet quid Do-

minus Iesus innuere vellet cum Apostolis in monte sedens, quid vè cum eisdem de monte descendens stans in loco campestri ante turbam discipulorum eius & multitudinem magnam, qui venerant vt curarentur, & sanarentur à languoribus suis, & audirent eum; ideo enim & in monte sedens cum Apostolis, & in loco campestri stans ante turbas, de quatuor agit beatitudinibus, quasi quatuor vias docens, quibus peruenitur ad cælum, vt ostenderet se cū sanctis suis paratum semper esse pugnare pro ijs, qui hac via vellent incedere, qua stans docebat eundem; eos vero, qui ex infirmitate sua curari nollent, ab eodem sedente in sede maiestatis suæ, de negligentia esse iudicandos.

Et ipse eleuatis oculis in discipulos dicebat. Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei.

Non minus pauperum felicitas, quàm Dei liberalitas videtur adnotanda. Videte quam sit, Dei beneficio, fælix ista paupertas, imò non simpliciter paupertas, sed paupertas diues

diues appellanda est. *Vestrum est,* inquit, *Regnum caelorum;* ideo nimirum felices, ideoque beati. Certe, nec pauperum felicitas magis potuit commendari, quam ut regnum caelorum paupertate emi possediceretur, nec Dei liberalitas plus ostendi, quam ut testaretur Deus non alia via pauperes, quam ipsamet paupertate fieri posse beatos. Audi beatum Augustinum. *Magna,* inquit, *felicitatis est Christianorum conditio, quibus claritudo regni in paupertate posita est. Ad possessionem pecuniae non omnes idonei sunt, ad contemptum omnes. possidere quod cum labore acquiritur, paucorum est, contemnere, quod cum fructu continas, omnium est. Felicitas ergo magna Christianorum, quibus datum est ut paupertate faciant pretium regni caelorum. Non tibi displiceat paupertas, nihil ea poteris ditius inuenire. Vis nosse, quam diues sit? caelum emit. Vestrum est,* inquit, *regnum caelorum.*

Neque verò solū Deus pauperibus regnū tribuit, sed eisdē quoque donauit, ut & diuitibus illud regnum vendere possent; id, quod & diuitibus consulens, & pauperibus subueniēs, fecisse videtur. Vnde beatus Ioan-

nes Chrysofomus ad illa verba Matthæi 15. *Itē potius ad vendētes, & emite vobis,* ait, illius olei, de quo ibidem agitur, venditores, pauperes esse ad elemosinam sedentes. Quo sensu beatus Ambrosius lib. de Tobia cap. 18. intelligit illud Psal. 36. *Tota die miseretur, & commodat,* seu *fānerat,* iuxta translationē septuaginta, quemadmodū ipse legit. *Vnde,* inquit, *huic iusto, quod tota die fānerat? ergo diues iustus est, & quanto iustior, tanto ditior. sed quid fānerat? audi Petrum Act. cap. 3. aurum, & argentum non est mihi; quod autem habeo, hoc tibi do. in nomine Domini Iesu Nazareni surge, & ambula. O optanda paupertas. O ditior inopia, &c. Id autem B. Augustinus ad elemosinam rectius refert: eam namque elargiendo sumus verifāneratores, plus nimirū, quam damus recepturi. Iuxta illud Prouerb. 19. *fāneratur Domino, qui miseretur pauperis. Vide,* inquit, *quam latē crescat sanus tuū. Da temporalia, accipe aeterna: da terram, accipe caelum.**

Huc etiam spectat illud Pauli. 2. ad Cor. 6. *Sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidētes;*

Chrysof.

Ps. 36

Ambros.

Act. 3

Prou. 19.

Aug.

2. Cor. 6.

sup

Annotationes in Euangelium

res; quem locum D. Thomas sic interpretatur. *in exterioribus nihil habentes, quia omnia propter Christum reliquerunt: sed in spiritualibus omnia possidentes, per interiorē magnitudinē cordis, quia cum Christo viuunt, & non sibi omnia, quae Christi sunt reputant sua; cum igitur Christo omnia sint subiecta, verē omnia possident.* Hec verō omnes spirituales diuitiae, quibus Christi pauperes diuites facti sunt, quaeque solum ante Deum reputantur, ex sola nobis eiusdem Christi Domini nostri paupertate prouenerunt, iuxta id, quod scribit Apostolus **5. Cor. 2. ad Cor. 8.** *Scitis gratiā Domini Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est cum esset diues, ut illius inopia vos diuites essetis; in quem locum Beda sic infert.*

Beda. *Omnes ergo diuites boni fideles: nemo se contemnat; pauper in cella, diues in conscientia securior dormit in terra, quam auro diues in purpura.*

his Deus delitijs suos pauperes defraudauit. Hoc autem, inquit, in pauperum mensa contingere videtur, & hos maiori, quā diuites voluptate frui. Voluptatem enim non ferculorum natura, sed conuiuantium dispositio facere consuevit, nempe fames; unde Prouerbior. 27. dicitur anima saturata calcabit fauum, & anima esuriēs etiam amarum pro dulci sumet; id etiam non obscure testatur Regius vates in Psalmo 80. cum sic ait. *De petra melle saturauit eos:* nusquam enim in scriptura legitur Moysen mel eduxisse de petra ut populum cibaret; legitur autem quod sitiēte populo in deserto, percussit Moyses petram, & fluxerunt aquae, quas cum populus sitiens, indigentiaq; defatigatus biberet, ex potu voluptatē asserens Propheeta dixit, *de petra melle saturauit eos;* quasi diceret; ita aquae penuria laborauit populus, sitiq; cruciatus est, ut in aqua de petra fluente, mellis dulcedinem inuenisse sibi videretur. Id autē pauperibus, ut plurimū, euenire solet, qui non nisi esurientes ad mensam sedere consueuerūt: diuites verō cum rerum omnium copia abundēt, sola fame carēt, qua

**Chry
sost.**

Hoc autem vno videtur paupertas à diuitijs superari, quē admodū expendit beatus Chrysostomus homil. 2. ad Populū. quotidianis videlicet defluere delitijs, & multa in conuiujs repleti voluptate. Verum neq;

qua nunquam cruciatur. Vnde illos in paupertate sua delicias: hos vero in sua abundantia oportet fastidium inuenire. Ex hac autem beati Ioannis Chrysoctomi obseruatione, via iam patet ad secundam beatitudinē, quam Saluator noster sequētibz verbis inculcauit.

Beati, qui nunc esuritis, quoniā saturabimini.

Verē beati esurientes, verēque fælices à Domino prædicātur; quid enim beatius, quid vè fælicius excogitari potest, quam post temporalem famem, eamque breuissimam, & penè momentaneā (ideo enim Dominus non tempus posuit, sed *nunc*) quid inquam beatius, quam pro fame temporali, & momentanea, cibo, qui non perit, hoc est cœlesti angelorum alimento satiari? quid fælicius quam pro breuissima iustitiæ fiti, æterna illa cœlestium ciuiū diuinæ voluptatis torrente potari? *Apud re,* inquit Propheta, *est fons vitæ, & torrente voluptatis tue potabit eos.* Mirabilius quiddam dico. nō solū in illa cœlesti, æternaq; saturitate Christi pauperes dixerim futuros esse bea-

tos, sed & in ipsamet ipsorū paupertate, & esurie, fælices esse prædicādos. Videte esurientē pauperē iam in sua fame fælicē; Augustinum dico, qui in lib. 9. Cōfessionum suarum c. 10. loquēs de cœlesti illo pane, quo, cū matre Monica aliquādo vescebatur, sic ait. *Colloquebamur valdè dulciter qualis futura esset vita illa Sanctorū, pro cuius vitæ iucunditate non comparatione quidem, sed ne cōmemoratione, nobis videbatur digna carnalium sensuum delectatio; & mundus iste vilescibat nobis cum omnibus delectationibus suis.* Ecce sanctus Doctor cum esuriret cœlestem cibum, sic in ipsamet fame delectabatur, vt totus mundus cum suis consolationibus, vilis sibi, & cōtemnendus videretur.

Non minus sunt notanda in hanc sententiam eā, quæ idem Aug. scribit in lib. de diligendo Deo cap. 10. *Quid est,* inquit, *illud dulce, quod in eius recordatione me solet tam vehementer, & suaviter afficere, ut iam totus quodammodo à me ipso abalienari, & abstrahi incipiam? subito totus innouor, & immutor. & benè mihi esse incipit, ultra quam dicere sufficiam. exhilaratur conscientia,*

Aug.

Aug.

Annotationes in Euangelium

Et in obliuionem venit omnis præteritorum laborum miseria, &c.

Quid clarius dici potuit esuriētem in ipsa sua fame, & miseria dicendum esse beatum? Ecce solum in cœlesti beatitudine reperitur simul cum cæteris bonis præteritorum obliuio laborum, & miseriarum, quas tamen beatus Augustinus affirmat in sola cœlestis cibi recordatione, sibi in obliuionē venisse. Quid amplius in patria dicuntur habere beati? obiectam intellectui diuinæ bonitatis essentiam Sæctorum animas mirabiliter satiantem? audi adhuc eundem Augustinum ingenuè fatentem se habuisse in cœlestis patriæ meditatione Deum si non penitus satiantem, saltem præsentem, ut status vitæ patitur, & visitantē. Subdit enim. *Numquid ille est dilectus? Verè ille est Dominus meus, qui visitat me, &c.* Ecce vidimus quomodò pius, & misericors Dominus aliquando pauperes suos, & esurientes replet bonis, fastidiosos diuites in suis diuitijs demittens inanes.

Fateor quidem dilitias istas, quibus Dei amici veluti pane quotidiano in huius vitæ exilio pascuntur, micas esse dumtaxat

de mensa Domini cadētes, vmbraque futurę illius vbertatis, qua postea saturabuntur, verū ea est diuinæ pietas dignationis erga suos, ut etiam in huius vitæ deserto dignetur multa milia hominum paucis panibus satiare, sponsamq; Ecclesiam sub vmbra adhuc futurorum sedentem dulci fructu cibare, sicut ipsa fatetur Cant. cap. 2. *sub vmbra illius, quem desideraueram sedere, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Mirabilis profectò arbor illa, cuius vel vmbra solum potest sedentis guttur mirificè recreare. Obseruandū tamen est, quod non huc, illucque ambulantis, sed sedentis tantum guttur dulci dicitur fuisse fructu recreatum, quia non ijs, qui negotijs sæcularibus implicantur, diuinus solet dulcescere sponsus, sed ijs tantum, qui student sub illius vmbra sedere, hoc est, qui in sui cordis intimo secessu eleuant se supra se, iuxta illud Tren. 3. *sedebit solitarius, & iacebit, & leuauit se supra se; in quē locum B. Ambr. serm. 9. in Psal. 119. Quis est, inquit, qui singulariter sedet, nisi, qui sæcularibus voluptatibus abdicatis, molestiarum omnium excludit tumultus?*

In hanc eandem sententiam exponit beatus Gregorius illud Greg. Iob. cap. 7. Elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea: nequaquam ultra iam viuam. Suspendium, inquit, elegit ut ossa morsatur, quia dum mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinem vitæ exterioris necat. Gal. 2. Animam suam Paulus suspenderat cum dicebat ad Gal. 2. Vno autem iam non ego: viuit verò in me Christus. Rectè autem subdit. desperavi. iusti enim desperare, est præsentis vitæ bona, æternitatis electione deserere; mansura quærere, & in bonis temporalibus fiduciam non habere, &c. Ecce donante Deo exposui quid sit, sub umbra illius, quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo, nepe illius, qui mundanis consolationibus valedicens, solâ studuit iustitiam esurire, hoc est, toto mentis affectu in virtutis studium incumbere: hoc enim est iustitiam esurire.

Illum verò, cui forte durum videtur in sensu supradiçto, iustitiam esurire, cum ea circa difficile posita sit, alloquitur Prophetæ Esaias cap. 66. eidemque blandiri videtur sequentibus verbis. *Lætamini cum Hierusalē*

omnes, qui diligitis eam, ut sugatis, & repleamini ab ubere misericordiae eius, & mulgeatis, & delitijs affluatis ab omnimoda gloria eius. & rursus. ab ubere portabimini, & super genua blandientur vobis, &c. Quo loco obseruandum est, Prophetam sumpsisse metaphorâ à matribus pueros nutriētibus, quæ lacte uberrum suos consolantur infantes cum aliqua tristitia afficiuntur; ut inde iâ colligas quanta Deus teneritudine suos diligit esurientes, quamque ex corde parvulis suis, hoc est humilibus corde, etiam in huius vitæ exilio blandiatur. De quibus idē Prophetæ cap. 8. in persona Christi. Es. 8. *Ecce, ait, ego, & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum, & in portentum Israel à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion: verba sunt in persona Christi propheticè dicta, loquiturque de sanctis Apostolis, quos dedit illi Dominus Deus in signum, & portentum Israel; hoc est, ut per eos miracula fierent, quibus Iudei credere cogerētur: interque signa, & portenta, non minimū videri debet, quod ipsi esurientes, & sitientes ex magna, & assidua regionū peragratione defessi,*

Annotationes in Euangelium

felsi, & pene consumpti, iniurijs insuper, verberibusq; affecti, in cōcilijs traditi, in synagogis flagellati, ipsi nihilominus puerilē, columbinamq; semper pręfere-
rentes simplicitatē, ita à Domi-
no Iesu in hac rerum omniū in-
digentia, cœlesti quadā mentis
dulcedine pascebātur, vt de eis-
dē sacra cecinerit scriptura, *ibāt*
Apostoli gaudentes à conspectu con-
cilij, quoniam digni habiti sunt pro
nomine Iesu contumeliā pati. Hęc
autem omnia cum pręuidisset
Propheta, in persona eiusdem
Domini Iesu Christi, discipulis
suis quasi delicatis pueris blan-
diens ait. *Ecce ego, & pueri mei,*
&c. quasi dicens. Ecce ego, qui
esurientes, sitiētesq; nosi de pe-
tra melle saturare; ecce ego, qui
meorū tristitiam in gaudiū va-
leo cōuertere sempiternū. Ec-
ce pueri mei, qui gaudere, læta-
riq; nouerunt, vnde alij contri-
stātur. *Ecce ego, & pueri mei,* quos
dedit mihi Dominus, vt per eos
innotesceret mundo quoniam
suaue est, & iucundū iustitiam
esurire, & propter eandē à mū-
di tyrannis persecutionem pati;
denique *Ecce ego, & pueri mei* di-
xit, ostendens blandiētis amorē,
vt alliciat ad certaminis, perse-

cutionisq; laborē. In hanc sentē-
tiam vide ea, quę diximus in an-
notationibus in Euangeliū pro-
feria quarta post Dominicā 4.
in quadragesima, obseruatione
prima, quę incipit. *Huius verò rei*
gratia obseruandum est primò, &c.

Neque vero hoc loco prate-
reundū est, quod Deus nō solū
pueros suos, hoc est discipulos,
& in vniversū omnes quotquot
propter iustitiā, seu virtutis cu-
stodiā persecutionem patiūtur,
puerorū blandimentis consola-
tur, sed eisdē etiā in certaminis
tribulatione positivires auget,
roburq; ad laborem suum, cum
maxima ipsorū certantium glo-
ria superandum, que madmodū
adnotavit Theodoretus in ex-
positione illius versiculi Ps. 90.
Cum ipso sum in tribulatione, eripiā
eum, & glorificabo eū. non modo,
inquit, à grauioribus rebus libera-
bo, verū etiam illustrem efficiā.
In figura autē diuinæ huius for-
titudinis, cū reuenteretur per-
cussio phylistheo David, ferretq;
mana caput eius, egressę sūt mu-
lieres, cantātes, chorosq; ducē-
tes in tympanis lætitix, & in si-
stris. *percussit Saul mille, & David*
decem millia: quid enim aliud in
mille à Saule percussis, decē ve-
rò

rò millibus à Dauide, mulieres in tympanis, & sistris, quã Dei virtutem in seruis suis operantem præcinebant? In eiusdẽ quoque rei confirmatiouem quidam ex recẽtioribus notauit, exposuitq; ex radice hebraica locum illum

Oseæ. 12. cũ dicitur de Patriarcha Iacob, *beono*, hoc est, *in fortitudine sua, directus est cum angelo*; notauit, inquam, ab eadem radice à qua deducitur dictio significans laborem, afflictionẽ, & luctum, deduci etiã dictionẽ significantem robur, & fortitudinẽ. quia nimirum Deus in ipsa afflictione, & luctu vires auget, roburq; ad vincendum præbet; vnde apud eundẽ prophetã de Iacob luctante tota nocte dicitur; *inualuit ad angelũ, & confortatus est; fleuit, & rogauit eum.*

Hinc etiam factum est vt Bẽiamin dictus sit à matre sua Ra chele *Benoni*, id est, *filius doloris mei*, quod eum extremo mortis dolore peperisset. Genes. 35. quod nomẽ interpretari etiam potest, iuxta id, quod dictum est, *filius fortitudinis meæ*. Id, quod fortasse Iacob significare voluit cum eum Benjamin, id est, filium dexteræ nuncupauit; rum quia filij doloris, id est, qui

multa propter virtutem patiũtur, filij sunt fortitudinis Dei, quippè cum in eis iuuãdis vim suam, & potentiam declaret: tũ etiam quia eos postea Deus ad dexteram collocabit, qui dum viuunt ad eius sinistrã esse propter vitæ incommoda, ab imperitis existimantur. Ex quo modo dicendi (vt iam aliquid de beatissimo martyre Sebastiano laude dignissimo dicamus) Dei Beniamim inclitum, & inuictũ Dei martyrem, non immerito possumus appellare.

Sequuntur encomia beatissimi martyris Sebastiani.

VT autem manifestum fiat beatissimum martyre Sebastianum Dei Benjamin, seu filium doloris, dexteræque eius posse non incongruè appellari, reuocandum est in memoriam Saluatorem nostrum crucis supplicio, mortisque doloribus innumerabilem credentium multitudinem, tanquam filios sibi, Deoque Patri in eternum regnatos peperisse.

De qua generatione iuxta quorundam expositionem, intelligendus

Annotationes in Euangelium

gendus est Elaias cum ait, *generationem eius quis enarrabit?* cap. 53. quæ expositio ex eo à recētoribus probatur, quod vox hebræa hominum sobolem, procreationemque significat. Sicut etiam Ecclesiastes cap. 1. *Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum stat.* & Deuter. 32. *Generatio enim peruersa est, & infideles filij.* Cum igitur Christus Dominus tot, tantisque doloribus abscissus sit de terra uiuentium, ut in maximam sanctorum sobolem germinaret, iure optimo sanctus Martyr filius doloris eius dici potest, maximè cum in eo Christus semel, & iterum passus sit.

16. Verè Saluator noster in singulis martyribus pati dicitur, iuxta illud Actorum cap. 9. *Saule, Saule quid me persequeris?* cuius vocis fortè ipse Paulus postea memor cum multaiam pro Ecclesiæ defensione pateretur, dixit adimplere se ea, quæ defuerunt passioni Christi, quasi adhuc in singulis fideiū passionibus pateretur, & doleret. quod si filius doloris Christi dici potest sanctus Martyr, quia dolore eum in Cruce peperit, quomodò non etiam dexteræ eum

ipsius filium dixerim, qui in passione quidquid viriliter fecit, eius dextera fecit, cuius ope nihil sinistrum fieri potest? hinc est vox illa *exultationis, & lætitiæ in tabernaculis omnium iustorum.* Psal. 117. *dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me, dextera Domini fecit virtutem: non moriar, sed uiuam.* Ecce hæc omnia vidimus in beatissimi Sebastiani inclito martyrio adimpleta: sicut enim audiuimus Regium vatem prophetantem, ita & vidimus. Iussit eum tyrānus verberibus affici, sagittis configi, ut sic vel corporis vitam, vel animæ fidē eriperet: verū filius doloris Christi, eius dexteræ, cuius erat & filius, virtutē pro se pugnare sentiēs, tyranni impietate, simul & carnificum irridens crudelitatem ait, *dextera Domini fecit virtutē, non moriar, sed uiuam.* Armantur contra illum impij ut auferant fidē, sagittarij ut eripiant vitam; sed dextera Domini pugnante pro Christi martyre, nec illi fidem, nec isti vitam eripere potuerunt.

Voluit etiā Deus ut in martyre suo adimpleretur id, quod per Ezechielem dixerat de potentia antiChristi, cum aliquādo

Act. 9
ad Co
lof. 1.

Psal.
117.

17.